

Бегас В. Л.
Галатюк О. Є.
Романишина Т. О.
Рибачук Ж. В.
Зажарський В. В.

НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ВЕТЕРИНАРНЕ ПРАВО

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Бегас В. Л., Галатюк О. Є., Романишина Т. О.,
Рибачук Ж. В., Зажарський В. В.**

НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ВЕТЕРИНАРНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

За загальною редакцією Бегаса В. Л.

Житомир
Видавець ПП «Євро-Волинь»
2023

УДК 619: 341: 340
Б 37

Рекомендовано до друку Вченою радою Поліського національного університету (Протокол № 12 від 22.06.2023 р.) та Вченою радою Дніпровського державного аграрно-економічного університету (Протокол № 1 від 28 вересня 2023 року)

Автори:

Бегас В. Л. к. вет. н., доцент кафедри мікробіології, фармакології та ветеринарної епідеміології
Галатюк О. Є. д. вет. н., професор, завідувач кафедри мікробіології, фармакології та ветеринарної епідеміології
Романишина Т. О. к. вет. н., доцент кафедри мікробіології, фармакології та ветеринарної епідеміології
Рибачук Ж. В. к. вет. н., доцент кафедри мікробіології, фармакології та ветеринарної епідеміології

Поліський національний університет

Зажарський В. В. к. вет. н., доцент, в. о. завідувача кафедри інфекційних хвороб тварин

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Рецензенти:

Гуральська С. В. д. вет. н., професор, завідувач кафедри внутрішньої патології, акушерства, хірургії і фізіології Поліського національного університету
Кобернюк В. М. к. ю. н., ст. викладач кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка, адвокат
Пінський О. В. к. вет. н., директор Житомирської регіональної лабораторії Держпродспоживслужби

Національне та міжнародне ветеринарне право: навч. посібник /
Б 37 **В. Л. Бегас, О. Є. Галатюк, Т. О. Романишина, Ж. В. Рибачук,**
В. В. Зажарський. Житомир: «Євро-Волинь». – 2023. – 132 с.

ISBN 978-617-7992-52-2

У навчальному посібнику подано перелік та характеристику основних нормативно-правових актів, які діють у сфері ветеринарної медицини, як національного так і європейського та міжнародного характеру. Описані головні організаційно-правові напрямки галузі ветеринарної медицини.

Для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, галузі знань 11 «Ветеринарна медицина»

УДК 619:341:340

ISBN 978-617-7992-52-2

© В. Л. Бегас, О. Є. Галатюк, Т. О. Романишина,
Ж. В. Рибачук, В. В. Зажарський, 2023
© Видавець ПП «Євро-Волинь», 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Історія розвитку ветеринарного законодавства України.....	6
2. Правове забезпечення сфери ветеринарної медицини України.....	9
3. Міжнародне та європейське ветеринарне законодавство.....	24
4. Правове забезпечення здоров'я та благополуччя тварин.....	39
5. Правове регулювання виробництва, обігу, реалізації та застосування ветеринарних препаратів.....	55
6. Законодавство про харчові продукти.....	64
7. Вимоги національного законодавства до операторів ринку щодо виробництва та обігу кормів.....	80
8. Правові засади поводження з побічними продуктами тваринного походження, не призначеними для споживання людиною та з неякісною та небезпечною продукцією.....	92
9. Правопорушення у сфері ветеринарної медицини та відповідальність за них згідно з чинним законодавством.....	99
Список використаних і рекомендованих джерел.....	114
Предметний покажчик.....	127

ВСТУП

Галузь ветеринарної медицини проводить діяльність, яка прямо чи побічно пов'язана з тваринами, продуктами тваринного походження та ветеринарними засобами, які допомагають захистити, підтримувати та покращити здоров'я тварин, їх благополуччя та пов'язане з цим здоров'я населення. Цей широкий спектр суспільних відносин регулює велика кількість нормативно-правових актів щодо яких має бути обізнаний спеціаліст, який працює в тій чи іншій галузі. Незалежно від посади і досвіду роботи будь-який фахівець ветеринарної медицини, має знати основи законодавства як в повсякденному житті так і в практичній діяльності. Заходи, які здійснюються у ветеринарній медицині, обов'язково повинні здійснюватися в межах правового поля, а спеціалісти ветеринарної медицини, щоб не вийти за його межі, повинні мати відповідні знання. Дуже часто з цими питаннями зіштовхуються державні ветеринарні інспектори та інші посадові особи, які працюють у сфері державного контролю. Є чимало прикладів, коли через недотримання державними інспекторами процедурних моментів та вимог законодавства Держпродспоживслужба не може стягнути з порушників штраф та це приводить до судових позовів. Щоб не звести нанівець всю роботу таких уповноважених осіб і не призвести до тривалої судової тяганини і навіть до накладення стягнень на установи Держпродспоживслужби, потрібно чітко дотримуватись вимог законодавства. В інших галузях, суміжних з ветеринарною медициною, знання законодавства не менш важливі, особливо в зв'язку з щільною інтеграцією ветеринарної медицини в структуру Держпродспоживслужби, значним збільшенням її повноважень.

З настанням незалежності України структура служби ветеринарної медицини постійно перебуває в процесі реформування. Паралельно змін також зазнає законодавство. На цей процес також впливає євроінтеграційний шлях, зростання значення суспільного здоров'я, необхідність регуляції нових і існуючих сфер дотичних до ветеринарної медицини.

Законодавча база, яка регулює галузь ветеринарної медицини, щороку збільшується. Коли раніше був один закон «Про ветеринарну медицину», зараз їх більше десятка і це ще не межа. Багато законодавчих актів Європейського союзу ратифіковані ВРУ, таким чином вони стали частиною нашого законодавства. Тому цими правовими нормами ми теж повинні володіти і дотримуватись їх. При затвердженні нових актів законодавства ЄС чи оновленні існуючих паралельно проходить процес імплементації (впровадження) їх в вітчизняну законодавчу базу. Це передбачає план впровадження Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Даний посібник був сформований з чинних на даний момент законів та підзаконних законодавчих актів України, наказів компетентних органів, матеріалів офіційної веб-сторінки Держпродспоживслужби України та інших установ ветеринарної медицини. В роботі були використані також

міжнародні нормативно-правові акти, в першу чергу Європейського союзу. Крім власного аналізу були використанні також дослідження інших авторів, на матеріали яких є відповідні посилання, які можна використати для отримання додаткової інформації.

У посібнику викладена історія розвитку законодавства ветеринарної медицини, розглянуті актуальні закони та підзаконні законодавчі акти в сфері ветеринарної медицини, інтегрованої в склад Держпродспоживслужби.

1. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВЕТЕРИНАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Тривалий історичний період ветеринарне право розвивалося невіддільно від інших галузей права. Слід зазначити, що спочатку виникли напрямки і спеціальності, які передували виникненню ветеринарної медицини. Ці процеси супроводжували відповідні законодавчі акти, які, звичайно, не були високоспеціалізованими. Щоб виникла сучасна законодавча база в галузі ветеринарної медицини знадобилися роки клопіткої праці, розвиток пізнання про сутність хвороб тварин та заходів боротьби з ними і, звичайно, розвиток правової науки.

Отже, певні попередники ветеринарного права зароджувалися ще в Київській Русі. В збірці руського стародавнього права Київської Русі “Руська Правда”, датованій XI ст., і її наступнику “Правді Ярославичів”, законодавчо утверджуються споріднені професії, які пізніше стали основою для становлення фаху ветеринарного лікаря - князівські конюхи, вівчарі та пастухи, до обов’язків яких входили лікувальна і племінна справа та годівля [12]. Значна увага тоді також приділялася харчуванню людини. Зокрема в “Ізборнику Святослава” (1073 р., 1076 р.), киеворуському стародавньому творі, зазначено обмеження щодо вживання в їжу молока корів, в якому є домішки крові або гною.

В часи існування Російської імперії відбувався подальший розвиток ветеринарного законодавства. За розпорядженням царя Івана IV священик Сильвестр написав зведення настанов “Домострой” (1560 р.), яке було особливо популярним на той час у галузі гігієни, зоогігієни і санітарії. У XVII ст. були видані перші законодавчі акти, що стосувалися заходів боротьби з епізоотіями та найпростіших загальних ветеринарно-санітарних заходів (Указ “Про заходи перестороги від падежу худоби” 1730 р., Указ “Про заборону ввезення в Росію худоби і різного м’яса з Голландії та інших місць у зв’язку з падежем худоби” 1745 р.). За 1713 - 1722 роки Петром I також була видана низка указів, які стосувалися післязабійного огляду м’яса і передзабійного ветеринарно-санітарного огляду худоби. Як засвідчено в сенатському указі “Про боротьбу з падежем худоби”, датованого 6 липня 1761 р. (додатково “Збірник різних найкращих настанов і запобіжних засобів від падежу худоби, виданий на користь сільських жителів” виданий в 1763 р.) тоді було вже розуміння необхідності проведення певних ветеринарно-санітарних заходів [26]. Постійні спалахи інфекційних хвороб тварин змушували активно діяти, тому за цей період був виданий ряд законодавчих актів такого напрямку: Указ “Про правила лікування хворої худоби і про поліцейські заходи в цьому випадку” 1764 р., “Збірника законів Російської імперії” розділ “Про заходи щодо профілактики падежу худоби” 1832 р. В 1837 р. Міністерством внутрішніх справ були видані «Правила про обов’язкову ізоляцію хворих тварин з ознаками заразних хвороб», де окрім іншого була зазначена

найпростіша ветеринарно-санітарна вимога як закопування в землю загиблих тварин. «Правила для запобігання і припинення поширення заразних хвороб домашніх тварин» або «Статут ветеринарної поліції» були затверджені у 1845 р. Були опубліковані в 1912 р в "Збірнику узаконень та урядових розпоряджень з ветеринарної частини МВС" всі законодавчі акти з ветеринарної медицини. До нього входив "Статут лікарський" (1905 р.), який впорядковував важливі питання відносно реєстрації, попередження та припинення заразних хвороб, порядку утримання та влаштування боєнь, телеграфне повідомлення про появу чуми і інших хвороб Ветеринарного управління та сусідів.

В радянський період тривалий час основою ветеринарного законодавства був Ветеринарний кодекс РРФСР (та Ветеринарний статут), який був затверджений у 1923 р., в подальшому став базою для видання схожого в Українській РСР (1925 р.) та інших союзних республіках. Головне ветеринарне управління Наркомзему СРСР складаючи плани заходів із ліквідації епізоотій і розробляло також нові інструкції щодо заходів профілактики та ліквідації хвороб тварин (Постанова "Про організацію ветеринарної справи" 1933 р.). Відповідно до Ветеринарного статуту СРСР в 1936 р. було затверджено Положення про Всесоюзну ветеринарну інспекцію при Головетупрі Наркомзему СРСР [6]. У березні 1940 р. Наркомзем СРСР ввів в дію положення "Про єдину зоотехнічно-ветеринарну дільницю і ветеринарно-зоотехнічний пункт" і розробив порядок організації зоотехнічно-ветеринарної мережі [43]. Від 27 вересня 1963 р. постанова Ради Міністрів СРСР "Про поліпшення ветеринарної справи і посилення державного ветеринарного контролю в країні" була спрямована на покращення ветеринарно-санітарного стану в тваринництві та на підприємствах по переробці продуктів і сировини тваринного походження і забою тварин [29]. Для посилення дії ветеринарного контролю необхідно було відновити відповідальність за порушення ветеринарно-санітарних правил. Верховна Рада СРСР 11 листопада 1963 р. видала указ, яким дозволила за порушення карантинних та інших ветеринарно-санітарних правил органам державного нагляду в адміністративному порядку накладати штрафи, що було відмічено у Ветеринарному статуті [116].

На той час Ветеринарне законодавство складалося з Ветеринарного статуту СРСР (який був оновлений у 1963 р.), інших урядових положень і актів, інструкцій, настанов і правил з питань ветеринарії, які затвердило Міністерство сільського господарства СРСР. У збірнику було 75 нормативних актів у вигляді положень, типових положень, інструкцій лише з організації ветеринарної справи [116].

13 червня 1985 р. Міністерство сільського господарства СРСР розробило типове положення про лабораторію ветеринарно-санітарної експертизи на колгоспному ринку [116]. Така потреба виникла через зростання популярності продовольчих ринків з метою необхідності проведення

ветеринарно-санітарної експертизи м'яса, м'ясопродуктів, риби, молокопродуктів, молока, грибів та інших харчових продуктів, які завозили для реалізації на ринок та інших заходів щодо недопущення поширення заразних хвороб тварин через продукти. Тоді ж Міністерством сільського господарства СРСР були розроблені типові положення дільничної ветеринарної лікарні у місті та міських станцій по боротьбі з хворобами тварин [116].

З настанням незалежності України були зроблені важливі необхідні законодавчі зміни: був прийнятий 25 червня 1992 р Верховною Радою України закон України “Про ветеринарну медицину”. До речі, серед країн пострадянського простору Україна зробила це першою. Закон регулював загальні, організаційні, правові та фінансові основи ветеринарної медицини. Верховна Рада України ввела також закон в дію “Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину”. Пізніше закон «Про ветеринарну медицину» пройшов декілька редакцій: перша в 1996 р., наступна 2001 р., далі в 2006 р. Крайні масштабні зміни закону відбулись 4 лютого 2021 року. Крім основного закону законодавча база в галузі ветеринарної медицини доповнилася багатьма іншими і цей процес триває. Все більше сторін, з якими стикається ветеринарна медицина, стають законодавчо врегульованими.

Таким чином Україна пройшла тривалий законотворчий шлях в галузі ветеринарної медицини, значну частину цього шляху перебуваючи в залежності від інших державних утворень. Особливо інтенсивно цей процес проходить останні 10 - 15 років, готуючи Україну до наступного етапу – Євроінтеграції.

Питання для самоконтролю

1. Дайте характеристику зародження ветеринарного законодавства в часи Київської Русі.
2. Як відбувався розвиток ветеринарного законодавства в період перебування України в складі Російської імперії?
3. Як змінилось ветеринарне законодавство в радянський період?
4. Які найважливіші законодавчі акти були прийняті в радянський період?
5. Які першочергові кроки з ветеринарного законодавства були зроблені в Україні після здобуття незалежності?

2. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ УКРАЇНИ

Загальні принципи ветеринарного права. Слід відмітити, що кількість регулюючих сферу ветеринарної медицини і дотичні до її галузі законів та підзаконних законодавчих актів постійно зростає, діючі закони доповнюються і змінюються і це найчастіше зумовлено з інтеграцією в національну законодавчу базу європейської і міжнародної. Цей процес триває постійно, прикладом може бути нова редакція закону «Про ветеринарну медицину». Він зазнав настільки сильних змін, що можна сказати, що був утворений новий закон. Щоб цей закон належно запрацював, Кабінет Міністрів України має розробити і прийняти ще безліч постанов, а компетентні органи - наказів.

Щодо напрямку національного ветеринарного законодавства слід відмітити такі першочергові цілі: це захист здоров'я людей та захист здоров'я тварин. Як відомо найвищою цінністю людини є право на життя і здоров'я, що також зазначено у статті 3 Конституції України, відповідно з якою «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Вона гарантує також «право на охорону здоров'я». У відповідності до ст. 49 «Держава ..... забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя населення» [20]. Захист громадян від збудників небезпечних хвороб, спільних для людей і тварин, є важливою складовою епідемічного благополуччя країни, що є головним завданням ветеринарної медицини як галузі. Відповідно до статті 50 Конституції України «...кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля». В галузі ветеринарної медицини до основних завдань належить також забезпечення охорони навколишнього середовища.

Відповідно до статті 6 «Основ законодавства України про охорону здоров'я», всі громадяни України мають право на охорону здоров'я, про що зазначено в п. б і в «санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту, де він проживає», «безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище» [30]. Ці права повинні бути забезпечені не лише діяльністю відповідних державних закладів системи охорони здоров'я, але й державних органів ветеринарної служби, які впливають на: охорону території України від попадання хвороб тварин з інших держав; усунення або зменшення ризиків виникнення зоонозів та захворювання населення; захист природного навколишнього середовища від негативних наслідків, що мають зв'язок з обігом та вирощуванням тварин [11, 56]. Отже, визначені Конституцією положення (ст. 49, ст. 50, ст. 116) хоч і безпосередньо не стосуються роботи державної ветеринарної служби, але формують стратегічні напрямки реалізації державної політики у сфері ветеринарної медицини [20].

У Конституції України (ст. 8) зазначений конституційний принцип верховенства права, де вказано, що державні органи і їх посадові особи можуть діяти за принципом “дозволено лише те, що прямо визначено законом”, а для

громадян справедливий другий підхід “дозволено все, що прямо не заборонено законом”. Щоразу все більше сфер стають законодавчо врегульованими, зменшуючи простір для зловживань. Це все поліпшує ефективність роботи ветеринарної медицини та кращий захист здоров'я людей та тварин. Крім національного законодавства є ще міжнародні договори та інші нормативні законодавчі акти, які ратифіковані Верховною Радою України, в наслідок чого вони стали невід'ємною складовою українського законодавства. Міжнародні договори, в ієрархії джерел права, розміщені на другому місці після Конституції України.

За останні роки європейське ветеринарне законодавство було суттєво оновлене, сприяючи радикальним змінам національного ветеринарного законодавства, через необхідність відповідності європейським вимогам. Якщо цих вимог не дотримуватись можуть виникнути проблеми з експортом продукції. Європа залишається досить вагомим споживачем нашої продукції і тому це вкрай небажано.

У ширшому понятті «законодавство» охоплює не лише міжнародні договори й закони, але й підзаконні нормативно-правові акти. Наразі формується потужна законодавча база ветеринарної медицини, що містить у своєму складі закони, інструкції, положення, правила, вимоги, накази.

Класифікація ветеринарного права. Система права, як відомо, складається з різних складників. Елементарною часткою системи права слугує права норма. Таким чином норма права - це формально визначене, загальнообов'язкове, встановлене або санкціоноване державою, як регулятором суспільних відносин, і забезпечене всіма заходами державного впливу (включаючи примус) правило поведінки. Об'єднанні правові норми у складі галузі права, що покликані регулювати суспільні відносини певного виду, є інститутом права. В інститут права можуть входити групи з кількох споріднених норм, направлених на регулювання вузькоспеціалізованих різновидів суспільних відносин - підінститути (субінститути) права.

Інститути об'єднані у галузі права - збірки правових норм, що особливим методом регулюють однорідні суспільні відносини, базуючись на відповідних принципах правового регулювання. За обсягом предмета, типом правового регулювання і структурою виділяють фундаментальні, основні, профілюючі та комплексні галузі права. У межах галузей права виокремлюють також і підгалузі права, що об'єднують схожі галузеві інститути. Приміром, банківське та податкове право є підгалузями фінансового права.

Як відомо, система права поділяється на дві підсистеми за суб'єктами регулювання відносин: публічне право та приватне право. До прикладу, фінансове, адміністративне, кримінальне право відноситься до публічно-правової, а сімейне та цивільне - до приватно-правової сфери. Деякі галузі, передусім комплексні, за таким критерієм не можна об'єднати, тому що їх розвиток та утворення зумовили публічно-приватну об'єктивно-синтезовану

природу, їх можна групувати за іншими ознаками [2].

В. М. Єрмоленко та ін. дають визначення **ветеринарного права** як комплексного правового інституту аграрного права, який об'єднує правові норми, що регулюють ветеринарні відносини. Інститут правового регулювання ветеринарної медицини - досить розвинутий інститут аграрного права. Публічно-правові відносини щодо уникнення небезпек для людини, пов'язаних з хворобами тварин та забезпечення здоров'я свійських тварин лежать в основі правового регулювання ветеринарної справи, сюди віднесені також приватноправові відносини відносно підвищення економічної ефективності сільськогосподарського тваринництва через надання якісних послуг щодо профілактики та лікування хвороб у тварин [1, 3].

Ветеринарне законодавство України - це система нормативно-правових актів, яка складається з правових норм, що врегульовують правовідносини, що існують у сфері ветеринарної справи. Для ветеринарного законодавства України характерна розгалужена система, яка складається з нормативно-правових актів, які традиційно за юридичною силою поділяються на закони і підзаконні нормативно-правові акти [3].

Наше суспільство динамічно змінюється, структура, значення та співвідношення народно-господарських галузей стає іншим. Правова база стрімко зростає. Це все змушує нас переглянути наші погляди щодо комплексних галузей права. Наприклад Аніщенко М. А. вважає необхідним визначити відносини з ветеринарної діяльності приналежними до сфери охорони здоров'я [2, 56].

Варто вказати на наявність в галузі ветеринарної медицини окремих організаційно-правових напрямків, які мають певні особливості:

1. організаційне забезпечення діяльності в сфері ветеринарної медицини;
2. виробництво, обіг, реалізація та застосування ветеринарних препаратів;
3. виробництво, обіг, реалізація харчових продуктів тваринного походження;
4. виробництво та обіг кормів;
5. поводження з побічними продуктами тваринного походження, не призначеними для споживання людиною, та з неякісною та небезпечною продукцією;
6. державний ветеринарно-санітарний контроль;
7. здоров'я та благополуччя тварин;

Деякі з цих напрямків мають значне розгалуження і об'єднують велику кількість законодавчих актів.

Джерела ветеринарного законодавства. Правове забезпечення ветеринарної медицини нараховує значну кількість законодавчих і нормативно-правових актів. Але наразі не здійснено їхньої систематизації. Сюди входять:

Основний державний документ (закон): Конституція України.

Міжнародні договори та законодавчі акти: (ратифіковані Верховною радою України): Європейська конвенція про захист домашніх тварин, Директиви і Технічні регламенти ЄС, різного роду угоди.

Кодекси законів: Цивільний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, Кодекс законів про працю України, Податковий кодекс України.

Закони України в сфері ветеринарної медицини:

1. Про ветеринарну медицину
2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів
3. Про безпечність та гігієну кормів
4. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин
5. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів
6. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції
7. Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною
8. Про захист тварин від жорстокого поводження
9. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин
10. Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами - набрання чинності відбудеться 19.11.2025

Ми виділили закони дотичні до сфери ветеринарної медицини, хоча чіткого розмежування тут немає.

Закони України близькі до галузі ветеринарної медицини:

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності
2. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції
3. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори
4. Про захист населення від інфекційних хвороб
5. Про мисливське господарство та полювання
6. Про племінну справу у тваринництві
7. Про тваринний світ
8. Про аквакультуру
9. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них
10. Про бджільництво
11. Про молоко та молочні продукти
12. Про ліцензування видів господарської діяльності
13. Про захист прав споживачів
14. Про охорону праці
15. Про державну службу

16. Про страхування (ст. 6)
17. Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції
18. Про державні нагороди України (ст. 10)
19. Про адміністративні послуги
20. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності
21. Про публічні закупівлі
22. Про приватизацію державного і комунального майна
23. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення - з 01.10.2023 Про систему громадського здоров'я

Цей перелік законів, які мають зв'язок з ветеринарною медициною не є вичерпним, ми не згадали екологічну сферу, трудове законодавство, рекламу та багато інших напрямків.

Укази президента України:

«Про систему центральних органів виконавчої влади»

«Про приєднання України до Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах»

«Про невідкладні заходи щодо реформування аграрного сектора економіки»

«Про невідкладні заходи щодо запобігання занесенню і поширенню високопатогенного грипу птахів та мінімізації наслідків можливої пандемії грипу»

«Про невідкладні заходи щодо забезпечення стабільної епізоотичної ситуації в Україні»

«Про внесення змін до Указу Президента України «Про почесні звання України» та інші

Постанови КМУ:

«Про перелік протиепізоотичних, лікувальних, лабораторно-діагностичних, радіологічних та інших ветеринарно-санітарних заходів, що проводяться органами державної ветеринарної медицини за рахунок відповідних бюджетних та інших коштів»

«Про реорганізацію територіальних органів Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів»

«Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»

«Про затвердження загальних вимог до здійснення переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції»

«Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів»

«Про затвердження Програми запобігання і ліквідації проявів захворювання великої рогатої худоби на губчастоподібну енцефалопатію та інших пріонних інфекцій на території України на 2001 - 2010 роки»

Розпорядження КМУ:

«Про затвердження переліку нормативно-правових актів з питань захисту

тварин від жорстокого поводження»

Чітко розмежувати ветеринарне законодавство від іншого не можливо, тому що сфера ветеринарної медицини щільно інтегрована в Держпродспоживслужбу та має з багатьма галузями тісні зв'язки і тому є багато організаційно пов'язаних напрямків. Крім спеціалізованих законів фахівець ветеринарної медицини може мати справу з кодексом законів про адміністративні правопорушення, кримінальним кодексом, кодексом законів про працю. Отже, більш детально в галузі ветеринарної медицини розглянемо деякі законодавчі акти.

Закон України «Про ветеринарну медицину»

Закон України «Про ветеринарну медицину» був прийнятий 25 червня 1992 року і є основним законом у сфері ветеринарної медицини та вважається одним з найдавніших в незалежній Україні, пройшов декілька редакцій із суттєвими змінам, але попри це виникла нагальна необхідність знову його оновити через тотальне попереднє оновлення європейського аналогічного законодавства. Таким чином у Верховній Раді України 04 лютого 2021 був прийнятий законопроект «Про ветеринарну медицину та благополуччя тварин», в якому передбачаються реформи у ветеринарній медицині, а також інших супутніх з нею сферах – благополуччя тварин, галузі реєстрації, виробництва, обігу і використання ветеринарних препаратів». Для впровадження закону передбачений перехідний період, тому ще не всі його положення впроваджені. Закон направлений на імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, через це багато в чому подібний з введеним у дію з 28 січня 2022 року в Європейському Союзі положенням Регламенту ЄС 2019/6. Україна сприяє створенню законодавчих передумов для наступної імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, тому таким чином у законі врахували вимоги більше 10 актів Європейського Союзу.

Як вказано в визначені, закон визначає організаційні та правові засади здійснення діяльності у сферах благополуччя та забезпечення захисту здоров'я тварин, ветеринарної практики, обігу побічних продуктів тваринного походження, а також виробництва, обігу та застосування ветеринарних препаратів.

Головним чином, закон спрямований на покращення епізоотичної ситуації в Україні, регулює принципи застосування протимікробних препаратів, що має ціль запобігти поширенню серед тварин антибіотикорезистентності. Вперше законом було порушене питання благополуччя сільськогосподарських тварин та забезпечення для них належних умов забою і утримання. Закон змінив підходи до реєстрації і обігу ветеринарних препаратів, через що впроваджена безстрокова реєстрація ветеринарних лікарських засобів. Планується зменшити кількість ветеринарних документів, що стане передумовою спрощення господарської діяльності в тваринництві. У деяких випадках закон спростить ввезення живих тварин в Україну та підвищить рівень відповідальності за порушення законодавства у галузі ветеринарної медицини та благополуччя

тварин. В певній мірі новий закон буде сприяти розвитку приватної ветеринарної медицини в сільській місцевості [56].

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»

В даному законі йдеться про відносини між споживачами харчових продуктів, органами виконавчої влади та операторами ринку харчових продуктів, принципи гарантування безпечності та деяких показників якості харчових продуктів, які перебувають в обігу, виробляються, вивозяться з території України та ввозяться на її територію [80].

Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин»

Даним законом врегульовані організаційні та правові принципи державного контролю, що проводиться для контролю додержання операторами ринку законодавства про здоров'я та благополуччя тварин, харчові продукти, корми, а також регулює відносини, що стосуються побічних продуктів тваринного походження в тому числі в випадку імпорту (ввезення) таких продуктів в Україну [59].

Закон України «Про безпечність та гігієну кормів»

Цей закон по своїй суті аналогічний ЗУ «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Ним визначено правові та організаційні принципи гарантування безпечності кормів впродовж їх обігу, виробництва та використання, а ще визначено вимоги щодо гігієни, пакування, маркування та представлення кормів, врегульовано необхідні суспільні відносини між операторами ринку та органами державної влади [55].

Закон України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин»

Цим законом врегульовано правові і організаційні основи реєстрації та ідентифікації тварин для отримання достовірної та оперативної інформації щодо поголів'я тварин відносно віку, статі, породи та їх територіального розміщення, що сприяє покращенню управлінню і контролю за епізоотичною ситуацією на території України та прогнозування ринків продукції тваринного походження [73].

Закон України «Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною»

Даним законом виокремлено організаційні та правові основи роботи юридичних та фізичних осіб, яка пов'язана з процесами збирання, утворення, перевезення, зберігання, переробки, оброблення, видалення, утилізації побічних продуктів тваринного походження, що визнанні непридатними чи не призначеними для вживання людьми, продуктів оброблення, переробки, побічних продуктів тваринного походження, які для споживання людьми не призначені [84].

Закон України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»

Даний закон регулює організаційні та правові підстави вилучення з обігу, утилізації, переробки, подальшого використання або знищення неякісної та небезпечної продукції для того, щоб виключити негативний вплив даної продукції на довкілля і майно, здоров'я, життя людини [57].

Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження»

Даний закон спрямований на захист тварин від загибелі і страждань через жорстоке поводження з ними, укріплює моральність й гуманність суспільства та захищає природні права тварин [72].

Закон України «Про мисливське господарство та полювання»

Цим законом врегульовано організаційні, економічні та правові засади діяльності фізичних і юридичних осіб у сфері полювання та мисливського господарства, усім користувачам мисливських угідь забезпечуються у взаємовідносинах з органами державної влади однакові права щодо організації охорони, регулювання чисельності, відтворення та користування тваринним світом, а також ведення мисливського господарства [76]. Для врегулювання взаємодії сфери ветеринарної медицини з мисливським господарством цей закон має важливе значення в питаннях проведення ветсанекспертизи впольованих тварин, діагностичного відстрілу, контролю популяції диких тварин та проведення діагностичних досліджень і їх обробок.

Закон України «Про бджільництво»

Цей закон унормовує відносини відносно охорони, використання та розведення бджіл, ефективного користування бджолами для запилення різних видів запилювальної флори, ентомофільних сільськогосподарських рослин, заготівлі, виробництва та перероблення продукції бджільництва, налагодження умов для більшої продуктивності сільськогосподарських культур і бджіл, забезпечуються гарантії дотримання прав та захист інтересів фізичних і юридичних осіб, які працюють в сфері бджільництва [54].

Закон України «Про молоко та молочні продукти»

Даним законом врегульовуються організаційні та правові основи гарантій якості та безпечності молочних продуктів та молока для здоров'я та життя людей і довкілля впродовж їх переробки, транспортування, виробництва, реалізації і зберігання, переміщення на території та ввезення на територію України [77].

Закон України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них»

Даним законом врегульовані основні організаційні і правові основи забезпечення безпеки та якості риби і інших гідробіонтів, харчової продукції, виготовленої з них, для здоров'я і життя людей та уникнення негативного впливу на навколишнє середовище у випадку вилову, фасування, переробки та переміщення в межах та за межі України [86].

Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції»

Даний закон регулює умови та принципи щодо органічного виробництва, маркування та обігу органічної продукції, функціонування ринку органічної продукції та її обігу, принципи правового регулювання виробництва органічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади та суб'єктів ринку органічної продукції, напрямок державної політики у зазначених сферах [81]. Держпродспоживслужба здійснює державний контроль також у сфері органічного виробництва. В законі, і підпорядкованих підзаконних актах, подано особливості лікування і профілактики хвороб в органічному тваринництві, що, звичайно, необхідно знати лікарям ветеринарної медицини, які зайняті у цій галузі.

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»

Даний закон врегульовує суспільні відносини у галузі ліцензування різних видів господарської діяльності, ним виокремлений вичерпний перелік різновидів господарської діяльності, які підпадають ліцензуванню, унормовує контроль і нагляд у сфері ліцензування, відповідальність при порушенні вимог при ліцензуванні різних видів господарської діяльності, уніфікований порядок їх ліцензування [75]. В ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» ліцензування у галузі ветеринарної медицини регулюють п. 33 ч. 1 ст. 7 «виробництво ветеринарних препаратів» та п. 17 ч. 1 ст. 7 «ветеринарна практика». У відповідності до даних видів ліцензій розроблені: «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з виробництва ветеринарних препаратів» і «Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з ветеринарної практики», де описано всі деталі і вимоги до ліцензіатів. Слід зазначити, що перелік ліцензійної діяльності в ветеринарній медицині планується розширити.

Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»

Даним законом розглядаються організаційні та правові основи державної політики відносно обігу в Україні психотропних речовин, наркотичних засобів і прекурсорів, розроблений порядок державного контролю, обов'язки та права юридичних і фізичних осіб та, які мають повноваження органів виконавчої влади у сфері обігу психотропних речовин, наркотичних засобів та прекурсорів [78].

Власне використання та реалізацію наркотичних засобів і прекурсорів врегульовує ст. 23 ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори». Щодо даної статті більш детальну інформацію дає «Порядок використання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у ветеринарній медицині» в відповідності до нього затверджений «Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що використовуються у ветеринарній медицині». У порядку відмічено, що фізичним особам - підприємцям, які на підставі ліцензії проводять ветеринарну

практику, здійснюють діяльність із застосуванням психотропних речовин, наркотичних засобів і прекурсорів, про що вказано у ч. 1 ст. 23, та супутні з цим придбання, перевезення, зберігання, відпуск, знищення та використання психотропних речовин, наркотичних засобів, при отриманні ліцензії на проведення вищеперахованих видів діяльності, що належать до обігу психотропних засобів, наркотичних речовин і прекурсорів у відповідності до порядку розробленому КМУ. Ліцензія на проведення вищевказаної діяльності дійсна впродовж п'яти років.

Закон України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів»

Даним законом унормовано організаційні та правові основи надання споживачам інформації відносно харчових продуктів з метою задоволення економічних та соціальних інтересів громадян і підтримання високого рівня захисту їх здоров'я [74].

Інші джерела ветеринарного законодавства. Підзаконні акти (настанови, інструкції, положення, вказівки, правила, рекомендації)

Інструкція (лат. instructio - настанова) - це звернений до організацій і службових осіб юридичний нормативний акт галузевого органу державного управління, що формується на виконання і на основі законів. Зазвичай інструкції, встановлюють порядок діяльності щодо профілактики, діагностики та ліквідації окремих хвороб тварин, а також порядок застосування законодавчих актів.

За напрямом організаційного впливу інструкції в сфері ветеринарної медицини умовно поділяються на 2 групи: 1) інструкції, спрямовані на боротьбу (попередження, виявлення, ліквідацію) з хворобами тварин; 2) інструкції організаційного характеру.

Інструкції першої групи можна розділити за видами тварин, для яких вони призначені. Класифікувати інструкції також можна за походженням збудника, який є причиною хвороби, для прикладу, інструкції, призначені для профілактики та ліквідації:

- інфекційних (пріонних, вірусних, бактеріальних) хвороб тварин: інструкції щодо профілактики та боротьби з блутангом (катаральною лихоманкою овець); про заходи щодо боротьби зі сказом тварин; з профілактики та боротьби з туберкульозом тварин та ін.;

- інвазійних (паразитарних) хвороб тварин, сюди слід віднести інструкцію з діагностики, профілактики та ліквідації трихінельозу тварин;

Є також комплексні інструкції, що стосується різних видів хвороб, спрямованих на вид тварин, для прикладу: інструкція щодо попередження та ліквідації хвороб бджіл.

Найбільшу групу серед них становлять інструкції, що стосуються інфекційних хвороб тварин. Дану групу можна класифікувати на інструкції щодо хвороб, спільних для декількох видів тварин та щодо хвороб певного виду тварин. Але тут ситуація також нерівномірна: найбільше інструкцій

розроблено для птиці, відносно інших видів тварин – значно менше.

До інструкцій другої групи, зокрема, варто віднести наступні: «Інструкція з порядку ветеринарного клеймування шкіряної та хутрової сировини» та ін.

Положення - це документи, які здебільшого уточнюють юридичний статус, обов'язки та права установи, яка працює у сфері Держпродспоживслужби, її посадових осіб або інших ветеринарних фахівців. Типові положення затверджуються, коли необхідно визначити функції і статус однотипних організацій та установ, що дублюються в структурі установ ветеринарної медицини в різних територіальних одиницях (областях, районах, містах). На основі типового положення для кожної конкретної установи затверджується індивідуальне положення, яке має більш пристосувальний характер, в ньому відмічаються особливості роботи установи в певних умовах. Коли установа одна положення буде звичайним.

Положення:

1. «Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів»
2. «Положення про зональну спеціалізовану державну лабораторію ветеринарної медицини з хвороб прісноводних риб і інших гідро біонтів»
3. «Положення про Державну надзвичайну протиепізоотичну комісію при Кабінеті Міністрів України»
4. «Положення про зональну спеціалізовану державну лабораторію ветеринарної медицини з хвороб риб та інших гідробіонтів»

Типові положення:

5. Типове положення про місцеву державну надзвичайну протиепізоотичну комісію
6. «Положення про обласну державну лікарню ветеринарної медицини»
7. «Положення про районну, міську державні лікарні ветеринарної медицини»
8. «Положення про державну лабораторію ветеринарно-санітарної експертизи на ринку»
9. «Положення про пункт державного ветеринарного контролю на державному кордоні та транспорті»

Правила – це документи організаційно-процедурного характеру, в яких деталізовано порядок проведення певних ветеринарно-санітарних заходів, здійснення певного роду діяльності, порядок і умови вирощування, утримання і годівлі тварин, догляду за ними або інші обов'язкові до виконання і систематичного ветеринарного нагляду ветеринарно-санітарні правила. Правила складаються з правових норм, що регламентують окремий вид діяльності чи діяльність певної галузі виробництва. Різновидом правил може бути порядок.

Правила:

«Правила передзабійного ветеринарного огляду тварин і ветеринарно-санітарної експертизи м'яса та м'ясних продуктів»

«Правила транспортування та зберігання ветеринарних препаратів, субстанцій, готових кормів, кормових добавок та засобів ветеринарної медицини у ветеринарних аптеках, їх структурних підрозділах, на базах, складах тощо»

«Ветеринарно-санітарні правила для птахівницьких господарств і вимоги до їх проєктування»

«Правила належної виробничої практики ветеринарних препаратів»

Порядок - сукупність правових норм, які регулюють проведення певного виду діяльності.

Порядок:

«Порядок пропуску вантажів, підконтрольних Службі державної ветеринарної медицини, через державний кордон України»

«Порядок розпорядження медикаментами, наркотичними засобами, прекурсорами, психотропними речовинами та іншими хімічними сполуками, що переходять у власність держави»

«Порядок відбору зразків та їх перевезення (пересилання) до уповноважених лабораторій для цілей державного контролю»

«Порядок надання статусу офіційного ветеринарного лікаря, уповноваженого ветеринара, працівника бійні, уповноваженого на виконання обов'язків помічника державного ветеринарного інспектора, та здійснення їх діяльності»

«Порядок визначення періодичності здійснення планових заходів державного контролю відповідності діяльності операторів ринку (потужностей) вимогам законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, які здійснюються Державною службою з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, та критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від її провадження»

«Порядок затвердження тваринницьких потужностей для цілей експорту, імпорту та здійснення діяльності, що становить високий ризик»

«Порядок здійснення державної реєстрації тваринницьких потужностей та операторів ринку»

«Порядок регулювання чисельності тварин, що не утримуються людиною, але перебувають в умовах, повністю або частково створюваних діяльністю людини, та безпритульних тварин, а також їх розміщення на відповідних підприємствах, в установах та організаціях чи повернення до ареалу перебування (місць вилову)»

«Порядок видачі ветеринарних документів»

«Порядок видачі ветеринарно-санітарного паспорта пасіки»

«Порядок реєстрації пасіки»

Методи – це документ, який описує послідовність дій для встановлення структури, параметрів, інших характеристик досліджуваних об'єктів, або підготовчі етапи досліджень, процедуру відбору зразків для досліджень.

Методи:

«Методи відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів мікотоксинів у харчових продуктах для цілей державного контролю»

Норми – це документ який регламентує витрати часу, встановлені на виконання одиниці роботи (лабораторно-діагностичне дослідження, лікувально-профілактичні заходи, державний контроль тощо), які проводяться одним чи групою працівників, відповідної кваліфікації та чисельності за певних організаційно-технічних умов.

Норми:

«Норми часу для працівників державних установ ветеринарної медицини на проведення лабораторно-діагностичних досліджень, що додаються»

«Норми часу і чисельності працівників державних установ ветеринарної медицини на проведення протиепізоотичних та лікувально-профілактичних заходів, що додаються»

«Норми часу для працівників державних установ ветеринарної медицини, регіональних служб державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті, що додаються»

«Норми часу і чисельності працівників державних установ ветеринарної медицини на проведення забою тварин і переробку продукції, що додаються»

«**Перелік** небезпечних порід собак»

Вказівки - це документи, які відносяться до деяких питань організації роботи ветеринарної служби. Методичні рекомендації чи вказівки з діагностики (найчастіше з лабораторної діагностики) певної інфекційної хвороби складаються з єдиної методики діагностичного дослідження, яка прийнята певним органом служби ветеринарної медицини, а також критерії, за якими діагноз вважається встановленим, терміни дослідження і повідомлення щодо його результатів.

Постанови – правові акти, що приймаються деякими центральними і найвищими органами колегіального управління з метою вирішення принципових і важливих завдань, що стоять перед даними установами.

Вимоги - це нормативно-правові акти, які затверджують належну практику переробки, виробництва та введення в обіг продуктів та сировини тваринного походження, встановлюють критерії до потужностей, фізичних осіб та інших об'єктів, які тим чи іншим чином використовуються в вищевказаних процесах.

Вимоги:

«Ветеринарно-санітарні вимоги для потужностей (об'єктів) з виробництва продуктів бджільництва»

«Ветеринарно-санітарні вимоги щодо заготівлі і переробки воскосировини»

«Гігієнічні вимоги до дрібнотоварного виробництва та обігу молока»

«Вимоги до безпечності та якості молока і молочних продуктів»

«Ветеринарно-санітарні вимоги утримання птиці в особистих селянських господарствах»

Міжнародні правові акти є частиною національного законодавства

відповідно до Конституції України, якщо вони ратифіковані Верховною Радою України. Ці нормативно-правові акти перекладені на українську мову та включені до Єдиного державного реєстру нормативних документів. Верховною Радою України від 18.09.2013 ратифікована «Європейська конвенція про захист домашніх тварин», яку прийняли в м. Страсбург 13 листопада 1987 року [14]. Національне законодавство має подібний за складом закон «Про захист тварин від жорстокого поводження», але конвенція має пріоритетну дію. Такий порядок передбачено міжнародними договорами. Міжнародні договори у разі розбіжності змісту навіть мають пріоритет над нормами вітчизняного законодавства.

Враховуючи «Всеохоплюючу стратегію імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею” Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [88].

Директиви – один з типів законодавчих актів Європейського Союзу. В зв’язку з проєвропейським вектором розвитку України, чимало подібних законодавчих актів впроваджується в наше національне законодавство. Директива впроваджується через національне законодавство на протигагу від інструментів прямої дії, рішення чи постанови. Вона зобов’язує у певний термін державу-члена вжити заходів, спрямованих на досягнення визначених у ній завдань. Директиви - це підпорядкований інструмент, який повинен відображати положення договорів, але вони, аналогічно договорам, мають верховенство над національним правом. Директива, як і національні закони, має законодавчу силу в певній країні і її порушення може бути оскарженим в Суді ЄС, навіть тоді, коли певна країна вчасно не імплементувала до національного законодавства відповідну директиву. Для прикладу надається «Директива Європейського Парламенту і Ради від 6 листопада 2001 року 2001/82/ЄС про Кодекс Співтовариства стосовно ветеринарних лікарських засобів» [9].

Технічний регламент – тип нормативно-правового акту, що затверджується рішенням Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, окремими або загальними рішеннями європейських законодавчих органів - Європейського Парламенту, Європейської Комісії, Європейської Ради, де сформована характеристика продукції або зв’язані з нею способи виробництва або процеси, а також включно з відповідними положеннями вимоги до послуг, дотримуватись яких слід обов’язково. Санітарних заходів в своєму складі технічний регламент не містить. Він може описувати вимоги до термінології, позначок, пакування, етикетування або маркування, що використовуються до певного виду продукції, способу або процесу виробництва. Коли відсутній технічний регламент щодо якогось об’єкта регулювання, прийнятого рішенням Кабінету Міністрів або Верховної Ради України, використовується, якщо є, технічний регламент Європейського

Союзу. Отже, **регламент** - це нормативно-правовий акт, що негайно виконується одночасно в усіх державах-учасниках Європейського Союзу як закон. Від директив регламенти, як мінімум, відрізняються за принципами їх перенесення у національне законодавство держав.

Кодекс (від лат. *codex* - книга) - збірка законів (правил) у певній галузі, що може бути затвердженою офіційно, але не має прямої юридичної дії. Кодекс – складний, внутрішньо цілісний, нормативно-правовий акт (структурно поділяється на розділи, частини тощо), об'єднує норми певної галузі чи підгалузі права, що є результатом кодифікації, і проводить правове регулювання визначеної сфери суспільних відносин. Кодекси зустрічаються як в національному так і в міжнародному законодавстві, але міжнародні кодекси безпосередньо стосуються сфери ветеринарної медицини (Кодекс Аліментаріус, Кодекси МЕБ), національні ж кодекси радше виконують допоміжну роль (Адміністративний, Кримінальний). Кодифікація національного ветеринарного законодавства наразі не здійснена.

Питання для самоконтролю

1. Сформулюйте загальні принципи ветеринарного права.
2. Що таке норма права, інститут права?
3. До якої галузі права відноситься ветеринарне право?
4. Опишіть ієрархію джерел ветеринарного права
5. Які ви знаєте закони у сфері ветеринарної медицини?
6. Дайте визначення положенню, як нормативно-правовому акту.
7. Яке місце міжнародно-правовим актам в національному ветеринарному законодавстві?
8. Які визнаєте типи міжнародно-правових актів? Дайте їм характеристику.

3. МІЖНАРОДНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ВЕТЕРИНАРНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Міжнародне ветеринарне законодавство покликане сприяти покращенню епізоотичної ситуації в глобальному масштабі. З цією метою були розроблені міжнародні норми Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин (ВООЗТ), які стали своєрідним еталоном для розробки схожих норм в різних країнах. Якщо в певній країні не розроблені законодавчі акти щодо ліквідації і профілактики тієї чи іншої хвороби – застосовуються міжнародні вимоги. Основним джерелом формування світового ветеринарного законодавства є норми ВООЗТ.

Інтенсифікація світової торгівлі в певний момент викликала необхідність уніфікації санітарних норм, вимог щодо безпечності та якості продуктів харчування, кормів, ветеринарних засобів та ін. Це стало поштовхом для розробки відповідних вимог та стандартів, що дало змогу зменшити перепони для міжнародної торгівлі.

Ветеринарне законодавство міжнародного масштабу В. М. Єрмоленко та ін. умовно поділяють на 3 рівні: 1) «глобальне» (світове); 2) союзне (Європейський Союз); 3) окремих держав [3].

Всесвітня організація охорони здоров'я тварин надає консультації та допомогу країнам-членам для використання під час формування або модернізації ветеринарного законодавства з метою відповідності стандартам МЕБ та іншим відповідним міжнародним стандартам і інструментам, таким чином забезпечуючи ефективне управління всією ветеринарною сферою. Ця організація сформулювала наступні вимоги до національного законодавства країн-членів.

Ветеринарне законодавство повинно, як мінімум, забезпечувати основу для виконання компетентними органами своїх зобов'язань і рекомендацій, як це визначено в Наземному кодексі та відповідних рекомендаціях Комісії Codex Alimentarius. Воно також має відповідати відповідним вимогам міжнародних документів, пов'язаних зі зменшенням біологічних загроз. До того, ж Угодою про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (Угода SPS) члени Світової організації торгівлі (СОТ) зобов'язані повідомляти СОТ про зміни в санітарних заходах, особливо про зміни в законодавстві, які впливають на торгівлю, і надавати відповідну інформацію.

Відповідно до вимог ВООЗТ Законодавство поділяється на:

первинне законодавство, що означає правові документи, видані законодавчим органом країни-члена;

вторинне законодавство означає правові документи, видані виконавчим органом країни-члена відповідно до первинного законодавства.

Ветеринарне законодавство має відповідати національному та міжнародному праву, у відповідних випадках, включаючи цивільне, кримінальне та адміністративне законодавство.

Розробка нового та переглянутого законодавства, що стосується ветеринарної сфери, має бути консультативним процесом із залученням компетентних органів, юридичних експертів та інших відповідних зацікавлених сторін, щоб забезпечити науково, технічно та юридично обґрунтоване законодавче рішення. Отриманий законопроект має бути оцінений за допомогою аналізу впливу, якщо це необхідно.

Ветеринарне законодавство має бути чітким і послідовним, забезпечувати правову визначеність і захищати громадян, тварин і навколишнє середовище від ненавмисних побічних ефектів правових інструментів. Законодавство має бути стабільним, але регулярно оцінюватися та оновлюватися у міру необхідності, щоб переконатися, що воно є технічно актуальним, прийнятним для суспільства, здатним до ефективного впровадження та сталим у технічному, фінансовому та адміністративному планах. Висока якість законодавства є важливою для досягнення правової визначеності.

Ветеринарне законодавство має передбачати ефективний, якомога коротший ланцюг управління з чітким визначенням усіх обов'язків. Для цього мають бути чітко визначені обов'язки та повноваження компетентних органів, від центрального рівня до тих, хто відповідає за виконання законодавства у сфері. Якщо задіяно більше ніж один компетентний орган, наприклад, у зв'язку з навколишнім середовищем, безпекою харчових продуктів або іншими питаннями громадського здоров'я, включаючи біологічні загрози та стихійні лиха, має бути встановлена надійна система координації та співпраці, включаючи роз'яснення ролі кожного компетентного органу.

Ветеринарне законодавство має встановлювати положення щодо ефективної локалізації та контролю над біологічними агентами та продуктами в лабораторії, усередині та з лабораторії, включаючи їх утилізацію, якщо це можливо.

Ветеринарне законодавство повинно створити основу для компетентних органів для контролю за хворобами, які є важливими для країни, наявними чи ні, а також новими хворобами, використовуючи підхід, що ґрунтується на оцінці ризику. Законодавство має передбачити перелік та обов'язкове звітування про важливі для країни захворювання. Воно також повинно надавати повноваження ветеринарним органам доступу до інформації, необхідної для дотримання своїх зобов'язань щодо повідомлення МЕБ.

Ветеринарне законодавство має включати загальні заходи щодо охорони здоров'я тварин, застосовні до всіх хвороб, і, якщо необхідно, додаткові або спеціальні заходи, такі як нагляд, створення регуляторної програми або реагування на надзвичайні ситуації щодо конкретних захворювань, перелічених уповноваженим органом.

Ветеринарне законодавство повинно забезпечувати основу для забезпечення якості, безпеки та ефективності ветеринарних лікарських засобів і мінімізації ризику для здоров'я людей, тварин і навколишнього

середовища, пов'язаного з їх використанням, включаючи розвиток антимікробної стійкості.

Ветеринарне законодавство має створити основу для дій із захисту ланцюга виробництва харчових продуктів для людей шляхом контролю на всіх критичних етапах, відповідно до національних стандартів безпечності харчових продуктів і з урахуванням ризику випадкового та навмисного зараження.

Кодекси та посібники Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин. Вимоги світового ветеринарного законодавства викладені переважним чином в публікаціях (кодексах) Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин (World Organisation for Animal Health) [18].

Кодекс здоров'я наземних Тварин (Terrestrial Animal Health Code)

Посібник з діагностичних тестів і вакцин для наземних тварин (Manual of Diagnostic Tests and Vaccines for Terrestrial Animals)

Кодекс здоров'я водних тварин (Aquatic Animal Health Code)

Посібник з діагностичних тестів для водних тварин (Manual of Diagnostic Tests for Aquatic Animals)

Кодекс здоров'я наземних тварин (Наземний кодекс) містить стандарти для покращення здоров'я тварин, добробуту тварин і ветеринарної охорони здоров'я в усьому світі. Ці стандарти повинні використовуватися членами організації для встановлення заходів щодо запобігання, раннього виявлення, звітності та контролю патогенних агентів у наземних тварин (савців, рептилій, птахів і бджіл), включаючи зоонозні агенти. Реалізація рекомендацій Наземного кодексу забезпечує безпеку міжнародної торгівлі тваринами та продуктами тваринного походження, уникаючи невинуватих санітарних бар'єрів.

Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (WOAH, заснована як OIE) розробляє та публікує міжнародні стандарти з 1968 року. Угода Світової організації торгівлі (COT) про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (Угода SPS) визнає роль організації (згідно з її основоположною назвою «Міжнародне протиепізоотичне бюро») як міжнародна організація, що встановлює стандарти для здоров'я тварин і зоонозів.

За розробку нових і переглянутих стандартів для Наземного кодексу відповідає Комісія зі стандартів здоров'я наземних тварин (Комісія з Кодексу), до складу якої входять шість обраних членів. Комісія з Кодексу спирається на досвід всесвітньо відомих експертів, щоб зробити внесок у розробку стандартів, щоб гарантувати, що стандарти базуються на останній науковій інформації. Коментари від членів і партнерських міжнародних організацій шукаються через розсилку нових або переглянутих текстів двічі на рік. Комісія Кодексу тісно співпрацює з іншими фаховими комісіями.

Наземний кодекс публікується щорічно англійською, французькою та іспанською мовами, і його можна переглянути та завантажити з веб-сайту Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин (www.woah.org) [18].

Наземний кодекс містить 2 томи:

Том I. Загальні положення. Містить такі розділи: 1. Діагностика хвороб тварин, спостереження та повідомлення. 2. Аналіз ризику. 3. Якість ветеринарних послуг. 4. Профілактика захворювань та боротьба. 5. Торгові заходи, процедури імпорту/експорту та ветеринарна сертифікація. 6. Ветеринарна охорона громадського здоров'я. 7. Добробут тварин.

Том II. Рекомендації, застосовні до захворювань зі списку МЕБ та інших захворювань, важливих для міжнародної торгівлі. Складається з розділів щодо хвороб: 8. Різних видів. 9. Бджіл. 10. Птахів. 11. Великої рогатої худоби. 12. Коней. 13. Кролів. 14. М'ясоїдних. 15. Свиней.

Кодекс здоров'я водних тварин (Водний кодекс) містить стандарти для покращення здоров'я та добробуту водних тварин у всьому світі. Ці стандарти повинні використовуватися членами для встановлення заходів щодо запобігання, раннього виявлення, звітування та контролю патогенних агентів у водних тварин (амфібій, ракоподібних, риб і молюсків). Реалізація рекомендацій Водного кодексу забезпечує безпеку міжнародної торгівлі водними тваринами та продуктами водних тварин, уникаючи невиправданих санітарних бар'єрів.

Всесвітня організація охорони здоров'я тварин розробляє та публікує міжнародні стандарти з 1968 року. Угода Світової організації торгівлі (СОТ) про застосування санітарних і фітосанітарних заходів визнає роль організації як міжнародна організація, що встановлює стандарти для здоров'я тварин і зоонозів, з якими члени СОТ повинні узгодити свої імпорتنі вимоги. Таким чином, Водний кодекс є ключовою частиною правової бази СОТ для міжнародної торгівлі.

За розробку нових і переглянутих стандартів Водного кодексу відповідає Комісія зі стандартів охорони здоров'я водних тварин (Комісія з водних тварин), яка складається з шести обраних членів. Комісія з водних тварин спирається на досвід всесвітньо відомих експертів, щоб зробити внесок у розробку стандартів, щоб гарантувати, що стандарти розроблені на останній науковій інформації. Коментарі від членів і партнерських міжнародних організацій шукаються через розсилку нових або переглянутих текстів 2 рази на рік. Комісія з водних тварин співпрацює з іншими спеціалізованими комісіями, якщо на це є потреба. Водний кодекс публікується аналогічно Наземному щорічно трьома офіційними мовами.

Водний кодекс містить такі розділи: 1. Повідомлення, захворювання в списку МЕБ та нагляд за водними тваринами. 2. Аналіз ризику. 3. Якість послуг з охорони здоров'я водних тварин. 4. Профілактика захворювань та боротьба. 5. Заходи торгівлі, процедури імпорту/експорту та сертифікація здоров'я. 6. Використання антимікробних засобів у водних тварин. 7. Добробут вирощеної риби. 8. Хвороби земноводних. 9. Хвороби ракоподібних. 10. Хвороби риб. 11. Хвороби моллюсків.

Посібник з діагностичних тестів і вакцин для наземних тварин (Наземний посібник) Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин має на меті сприяти міжнародній торгівлі тваринами та продуктами тваринного походження та сприяти покращенню служб охорони здоров'я тварин у всьому світі. Основною цільовою аудиторією є лабораторії, які проводять ветеринарні діагностичні тести та нагляд, а також виробники вакцин і регуляторні органи в країнах-членах WOAH. Мета полягає в тому, щоб забезпечити міжнародно-узгоджені діагностичні лабораторні методи та вимоги до виробництва та контролю вакцин та інших біологічних продуктів.

Наземний посібник, який охоплює інфекційні та паразитарні хвороби ссавців, птахів і бджіл, був вперше опублікований у 1989 році. Кожне наступне видання розширювало та оновлювало надану інформацію. Восьме видання містить понад 99 оновлених і 17 нових розділів. Структура цього видання дещо відрізняється від попередніх: Частина 1 містить десять вступних розділів, які встановлюють загальні стандарти для управління ветеринарними діагностичними лабораторіями та підприємствами з виробництва вакцин; Частина 2 містить конкретні рекомендації та включає вісім нових розділів рекомендацій щодо валідації діагностичних тестів і три нових розділи рекомендацій щодо виробництва вакцин; Частина 3 містить розділи про захворювання, занесені до списку WOAH, та інші захворювання, важливі для міжнародної торгівлі, а частина 4 — це список довідкових центрів WOAH на момент публікації (список довідкових центрів WOAH оновлюється Всесвітньою асамблеєю делегатів (членів WOAH) країни щороку; переглянутий список доступний на веб-сайті WOAH).

Посібник з діагностичних тестів для водних тварин (Aquatic Manual) створений для забезпечення єдиного та ефективного підходу до виявлення хвороб, перелічених у Кодексі здоров'я водних тварин (Aquatic Code), для задоволення вимог щодо профілактики та контролю хвороб тварин і для сертифікації здоров'я у зв'язку з торгівлею водними тваринами та продуктами водних тварин. Незважаючи на те, що існує багато публікацій щодо виявлення та боротьби з хворобами водних тварин, Посібник з водних тварин є ключовим документом, що описує методи, які слід застосовувати до захворювань зі списку МЕБ у лабораторіях охорони здоров'я водних тварин у всьому світі. Діагностичні стандарти в Посібнику з водних тварин лежать в основі стандартів Водного кодексу, і разом ці томи сприяють покращенню здоров'я водних тварин у всьому світі. Вимоги, опубліковані у Водному посібнику та Водному кодексі, визнані міжнародними стандартами СОТ.

Комісія зі стандартів охорони здоров'я водних тварин (Комісія з водних тварин) має завдання підготувати проекти глав Посібника для водних тварин для розгляду та прийняття Всесвітньою асамблеєю делегатів Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин. Комісії з водних тварин надають велику допомогу призначені експерти довідкових центрів МЕБ. Усі проекти глав розсилаються членам для коментарів, що забезпечує доступ до розгалуженої

мережі експертів у країнах-членах для підтримки розробки стандартів, які є науково обґрунтованими та відповідають меті.

Важливою віхою у 2021 році став запуск Стратегії здоров'я водних тварин на 88-й Генеральній сесії МЕБ. Водна стратегія визнає зростаючу важливість здоров'я водних тварин і потребу в стратегічному підході до його управління в усьому світі. Стратегію було розроблено для того, щоб керувати діями щодо зміцнення чотирьох сфер системи охорони здоров'я водних тварин: стандарти, нарощування потенціалу, стійкість і лідерство.

Розділ 1. Посібника надає рекомендації щодо загальних положень, необхідних для підтримки ефективного лабораторного тестування. У розділі 1.1 описано важливі питання та міркування, які лабораторія повинна враховувати при розробці та підтримці своєї системи управління якістю, незалежно від того, була вона офіційно акредитована чи ні. Рекомендації розділу охоплюють технічні, управлінські та операційні елементи тестування, а також інтерпретацію результатів тестування. Розділ 1.2 містить рекомендації щодо принципів і методів валідації діагностичних аналізів. Валідація має важливе значення для того, щоб переконатися, що аналіз відповідає призначеній меті, наприклад, демонстрації відсутності захворювання, підтвердження діагнозу клінічних випадків або оцінки моделей інфекції в популяції. У цьому розділі представлено поетапний підхід до валідації аналізу, який включає вказівки щодо аналітичної продуктивності, діагностичної продуктивності, відтворюваності, розгортання аналізу та постійного моніторингу.

Розділ 2. Посібника з водних видів тварин надає рекомендації щодо діагностики конкретних захворювань земноводних, ракоподібних, риб і молюсків. Розділи, присвячені конкретним хворобам у розділі 2, охоплюють усі перелічені МЕБ хвороби водних тварин. Розділи, що стосуються конкретних захворювань, мають аналогічний формат з інформацією про захворювання (фактори збудника, фактори господаря, моделі захворювання, контроль і профілактика), відбір зразків, методи діагностики, оцінки рекомендованих тестів щодо їх мети використання, рекомендовані тести для нагляду за вільною зоною, а також визначення підозрілих і підтверджених випадків.

Кодекси МЕБ є посібниками для розробки норм, рекомендацій і напрямків в сфері захисту здоров'я тварин і людей. Кодекси і посібники слід застосовувати: для розроблення санітарних вимог; для забезпечення правильного застосування вакцин і діагностичних тестів; для встановлення рентабельних заходів зменшення ризику в торгівлі і оцінки ризику країни-імпортера; для підбору основних аргументів з метою досягнення еквівалентності при проведенні торговельних переговорів; для наукового спростування накладених країною-імпортером необґрунтованих санітарних заходів [18].

Кодекс Аліментаріус (Codex Alimentarius) - це збірка прийнятих на міжнародному рівні харчових стандартів і відповідних текстів, поданих в єдиному вигляді. Ці харчові стандарти та відповідні тексти спрямовані на захист здоров'я споживачів і забезпечення чесної практики в торгівлі харчовими продуктами. Публікація Кодексу Аліментаріус має на меті спрямовувати та сприяти встановленню та розробці термінів і вимог до харчових продуктів для сприяння їх гармонізації та сприяння міжнародній торгівлі [19].

Кодекс Аліментаріус містить стандарти для всіх основних харчових продуктів, оброблених, напівоброблених або сирих, для розповсюдження споживачам. Матеріали для подальшої переробки в харчові продукти повинні бути включені в обсязі, необхідному для досягнення цілей Кодексу Аліментаріус, як це визначено. Кодекс Аліментаріус складається з положень відносно гігієни харчових добавок, харчових продуктів, залишків пестицидів і ветеринарних препаратів, забруднюючих речовин, маркування та представлення, методів аналізу та відбору зразків, а також перевірки імпорту та експорту та сертифікації.

Стандарти Кодексу та відповідні тексти не є заміною або альтернативою національному законодавству. Закони та адміністративні процедури кожної країни містять положення, яких необхідно дотримуватися. Стандарти Кодексу та пов'язані з ними тексти містять вимоги до продуктів харчування, спрямовані на забезпечення споживача безпечним, здоровим харчовим продуктом без фальсифікації, правильно маркованим і поданим. Стандарт Кодексу для будь-якого харчового продукту або харчових продуктів має бути складений відповідно до Формату товарних стандартів Кодексу та містити, у відповідних випадках, перелічені в ньому розділи.

Комісія Кодексу Аліментаріус та її допоміжні органи зобов'язуються за необхідності переглядати стандарти Кодексу та пов'язані з ними тексти, щоб забезпечити їх узгодженість і відображення сучасних наукових знань та іншої відповідної інформації. За потреби стандарт або пов'язаний текст має бути переглянуто або вилучено відповідно до Процедур розроблення стандартів Кодексу та пов'язаних текстів. Кожен член Комісії Codex Alimentarius несе відповідальність за виявлення та представлення відповідному комітету будь-якої нової наукової та іншої відповідної інформації, яка може вимагати перегляду будь-яких існуючих стандартів Codex або пов'язаних текстів [19].

Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (Додаток до угоди про заснування Світової організації торгівлі)

Дана угода стосується всіх фітосанітарних та санітарних заходів, що можуть чинити вплив на міжнародну торгівлю (безпосередньо чи опосередковано). Відповідно до положень цієї угоди такого плану заходи потрібно розробляти та застосовувати. Усі, хто бере участь в угоді, мають право вживати фітосанітарні і санітарні заходи, що потрібні для захисту здоров'я чи життя людини, тварин чи рослин, за умови, що наступні заходи не

суперечать положенням угоди СОТ. Всі учасники угоди повинні прагнути, щоб той чи інший фітосанітарний чи санітарний захід застосовувався лише в необхідному для захисту життя чи здоров'я людини, тварин чи рослин об'ємі, в його основі були наукові принципи і щоб тривалість заходу без вагомих наукових обґрунтувань не продовжувалася, за виключенням винятків. Учасники угоди повинні створити умови, щоб їхні фітосанітарні та санітарні заходи не сприяли невинуватій або свавільній дискримінації між учасниками угоди, які існують у подібних чи ідентичних умовах, в першу чергу порівнюючи їх територію й територію інших членів. Не можна застосовувати фітосанітарні та санітарні заходи методами, які створюють приховані перепони міжнародній торгівлі. Узгоджені з відповідними положеннями цієї угоди СОТ санітарні чи фітосанітарні заходи, слід вважати такими, які відповідно до положень ГАТТ 1994 р. відповідають обов'язкам учасникам СОТ, щодо застосування фітосанітарних чи санітарних заходів [119].

Законодавство ЄС.

Для галузі ветеринарної медицини в Законодавстві ЄС можна виділити 2 розділи:

Розділ 1. ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

I. Базове законодавство містить такі пункти:

Основні принципи і вимоги до безпечності харчових продуктів та кормів

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) [№ 178/2002](#) від 28 січня 2002 року щодо встановлення вимог і загальних принципів харчового права, регулює утворення Європейської установи з безпечності харчових продуктів та затверджує процедури у питаннях, що зв'язані із безпечністю харчових продуктів. В цьому регламенті викладені основні положення, які дають можливість гарантувати належний рівень захисту інтересів споживачів та здоров'я людей щодо харчових продуктів, при чому беруть до уваги різноманітність пропозиції харчових продуктів, включаючи традиційні продукти та паралельне забезпечення ефективного функціонування внутрішнього ринку. Цей регламент затверджує загальні обов'язки й принципи, засоби для утворення фундаментальної наукової бази, діючих організаційних процедур і заходів, на базі яких будуть ухвалюватися й вироблятися рішення щодо безпечності кормів та харчових продуктів.

З метою досягнення зазначеного вищезазначеного, цей Регламент затверджує загальні принципи, що стосуються взагалі харчових продуктів і кормів та безпечності кормів і харчових продуктів зокрема, як на національному рівні, так і на рівні Співтовариства. Регламентом врегульоване створення Європейського органу з безпечності харчових продуктів.

Регламентом встановлено процедури відносно питань з опосередкованим чи безпосереднім впливом на безпечність кормів і харчових продуктів.

Даний Регламент чинний для всіх стадій перероблення, виробництва і поширення харчових продуктів і кормів. Він не застосовується до продуктів

для домашнього застосування, зберігання харчових продуктів чи дії з ними для особистого домашнього використання чи первинного виробництва для приватного домашнього використання [97].

Імплементативний регламент Комісії (ЄС) № 931/2011 від 19 вересня 2011 року про вимоги відносно простежуваності. В даному Регламенті описано положення відносно дотримання вимог простежуваності, що затверджено Регламентом (ЄС) № 178/2002 щодо харчових продуктів тваринного походження для операторів ринку харчових продуктів [16].

Державний контроль у галузі фітосанітарних та санітарних заходів

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/625 від 15 березня 2017 року відносно офіційного контролю та іншої офіційної діяльності, що проводиться для сприяння впровадження правил відносно здоров'я і благополуччя тварин, положень харчового та кормового права, здоров'я рослин та засобів захисту рослин. Даний Регламент використовується для офіційного контролю, який проводять для перевірки відповідності нормам, встановленим на рівні ЄС або держав-членів, відносно застосування законодавства ЄС в таких сферах:

безпеку харчових продуктів та харчові продукти, розповсюдження та перероблення харчових продуктів, включаючи правила, направлені на забезпечення добросовісних практик під час торгівлі та захисті інтересів і проінформованості споживачів, непорушність та цілісність на будь-якій стадії виробництва, а також використання і виробництво предметів та матеріалів, що мають контакт із харчовими продуктами;

безпеку кормів та корми на будь-якій стадії їх виробництва, розповсюдження, перероблення та використання, включно захистом інтересів і поінформованістю споживачів та з правилами, направленими на забезпечення добросовісних практик у торгівлі;

навмисне потрапляння у довілля з метою виробництва харчових продуктів і кормів генетично модифікованих організмів (ГМО);

вимоги до здоров'я тварин;

вимоги до благополуччя тварин;

мінімізація та запобігання ризиків для здоров'я тварин і людей, спричинених похідними продуктами та побічними продуктами тваринного походження;

захисні заходи від шкідливих організмів рослин;

органічне виробництво і маркування органічних продуктів;

вимоги до використання засобів захисту рослин та введення в обіг, а також стале використання пестицидів, за виключенням обладнання для внесення пестицидів;

маркування та використання охоронюваних назв місця походження, гарантованих традиційних особливостей і охоронюваних географічних зазначень [91].

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/1020 від 20 червня

2019 року щодо ринкового нагляду та відповідності продуктів.

У Євросоюзі для гарантії вільного руху продуктів потрібно забезпечити, щоб вони не суперечили узгодженому законодавству Союзу та відповідали вимогам, які передбачають належний рівень захисту громадських інтересів, до яких відноситься безпека і здоров'я на робочому місці, здоров'я і безпека в загальному, захист довкілля, громадська безпека, захист споживачів та захист інших інтересів суспільства, що їх законодавчо захищає. Обов'язковою умовою високого рівня захисту наступних інтересів і утворення умов є обов'язкове дотримання вимог, при яких на ринку союзу має змогу встановлюватись добросовісна конкуренція. Тому передбачена необхідність у затвердженні вимог для забезпечення додержання таких правил не залежить від того вироблені вони в зоні Союзу або ні, та не залежить від того, яким чином попадають продукти в обіг через офлайнові чи онлайнві майданчики [92].

Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 852/2004 від 29 квітня 2004 р. відноситься до гігієни харчових продуктів. Цей Регламент встановлює спільні правила для операторів ринку харчових продуктів відносно гігієни харчових продуктів [105].

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 853/2004 від 29 квітня 2004 року що стосується впровадження спеціальних гігієнічних правил для харчових продуктів тваринного походження. Даний Регламент затверджує спеціальні правила для операторів ринку харчових продуктів відносно гігієни харчових продуктів тваринного походження. Ці правила є доповненням правил Регламенту (ЄС) № 852/2004. Вони можуть бути застосовані до перероблених і перероблених продуктів тваринного походження [103].

II. Маркування та інформація щодо харчових продуктів

Заходи, які проводяться відносно маркування

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25 жовтня 2011 року відносно подання споживачам інформації щодо харчових продуктів. Даний Регламент встановлює порядок щодо отримання інформації про харчові продукти, при цьому враховується потреба в забезпеченні необхідної гнучкості для реагування на нові інформаційні вимоги та майбутній розвиток та засоби для гарантування прав споживачів на інформацію. Документ окреслює спільні вимоги, принципи та обов'язки, що врегульовують отримання інформації щодо харчових продуктів та, в тому числі, їх маркування [93].

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 від 30 травня 2018 року щодо органічного виробництва і маркування органічних продуктів. Даний Регламент визначає правила стосовно органічного виробництва й встановлює принципи органічного виробництва, використання позначень та пов'язаної з ним сертифікації, які відносяться до органічного виробництва, в рекламних матеріалах та маркуванні, а також

правила відносно контролю, які є доповненням в передбачених в Регламенті (ЄС) 2017/625 [101].

Заходи, які застосовуються відносно інформації щодо харчової цінності та користі для здоров'я людини

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1924/2006 від 20 грудня 2006 року відносно тверджень про користь та поживну цінність для здоров'я, які зазначають на харчових продуктах. Даний документ адаптує положення, встановлені регламентом, законом або адміністративним актом у державах-членах, що стосуються тверджень про користь для здоров'я та поживну цінність, щоб забезпечити високий рівень захисту споживачів і водночас гарантувати дієве функціонування внутрішнього ринку. Документ справедливий щодо тверджень відносно поживної цінності та користі для здоров'я, які зазначають у маркуванні, представленні або рекламі харчових продуктів, чи то у комерційних повідомленнях, що призначені для кінцевого споживача [100].

III. Заходи, які проводяться для продуктів тваринного походження (додаток IV-A, ч. 2)

Головні категорії продуктів тваринного походження для споживання людиною

Заходи, що проводяться відносно харчових добавок (усіх барвників та харчових добавок)

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1331/2008 від 16 грудня 2008 року щодо спільної процедури надання дозволу на застосування харчових добавок, харчових смако-ароматичних добавок і харчових ензимів. У Даному Регламенті встановлено загальну процедуру оцінювання та надання дозволу щодо вихідного матеріалу для харчових смако-ароматичних добавок та харчових ензимів, харчових добавок, харчових смако-ароматичних добавок, а також зі смако-ароматичними властивостями харчових інгредієнтів, що використовуються або призначені для використання в харчових продуктах, яка сприяє найвищому рівню охорони здоров'я людини та найвищому рівню охорони споживачів, також забезпечення інтересів споживачів, вільному руху харчових продуктів у Співтоваристві [94].

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1333/2008 від 16 грудня 2008 року щодо харчових добавок. У даному Регламенті врегульовано правила відносно харчових добавок, які призначені для використання в харчових продуктах, для забезпечення ефективного функціонування внутрішнього ринку й водночас гарантування високого рівня захисту споживачів та належного рівня охорони здоров'я людини, у тому числі добросовісних практик у торгівлі харчовими продуктами з урахуванням і захисту інтересів споживачів, охорони довкілля у відповідних випадках [104].

Регламент Комісії (ЄС) № 231/2012 від 9 березня 2012 року, який

встановлює специфікації для харчових добавок, перерахованих у додатках II та III до Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) [№ 1333/2008](#) [108].

Регламент Комісії (ЄС) № 234/2011 від 10 березня 2011 року щодо впровадження Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1331/2008 щодо встановлення спільної процедури надання дозволів на харчові ензими, харчові добавки та харчові смако-ароматичні добавки [109].

Заходи, що здійснюються відносно ароматизаторів

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1334/2008 від 16 грудня 2008 року щодо смако-ароматичних добавок та деяких харчових інгредієнтів зі смако-ароматичними властивостями, призначених для використання в та на харчових продуктах. У даному Регламенті затверджено правила відносно харчових інгредієнтів зі смако-ароматичними властивостями та смако-ароматичних добавок призначених для використання в та на харчових продуктах, для гарантування ефективної роботи внутрішнього ринку й при цьому забезпечення високого рівня охорони споживачів та високого рівня охорони здоров'я людини, також забезпечення інтересів споживачів і належних практик у торгівлі харчовими продуктами з врахуванням, у необхідних випадках, охорони навколишнього середовища [96].

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2065/2003 від 10 листопада 2003 року щодо копильних смако-ароматичних добавок, що призначені для використання чи використовуються в харчових продуктах. Ціллю даного Регламенту є врегулювання на внутрішньому ринку дієвого функціонування щодо використовуваних чи призначених для використання в харчових продуктах копильних смако-ароматичних добавок і, водночас, створення бази для забезпечення належного рівня інтересів споживачів та охорони здоров'я людини [102].

Імплементацийний Регламент Комісії (ЄС) № 872/2012 від 1 жовтня 2012 року щодо затвердження переліку смако-ароматичних речовин [15].

Регламент Комісії (ЄС) № 873/2012 від 1 жовтня 2012 року щодо перехідних заходів відносно списку сировинних матеріалів і смако-ароматичних добавок Союзу, який наведений в доповненні 1 Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1334/2008 [111].

Заходи, які здійснюються відносно ензимів

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1332/2008 від 16 грудня 2008 року щодо харчових ензимів. У даному Регламенті затверджено правила відносно харчових ензимів, що використовуються в харчових продуктах, у тому числі відносно таких ензимів, що використовуються як допоміжні технологічні речовини, з метою забезпечення стабільного функціонування внутрішнього ринку й в той же час гарантування високого рівня охорони споживачів та високого рівня охорони здоров'я людини, у тому числі добросовісних практик у торгівлі харчовими продуктами і

охорони інтересів споживачів з взяттям до уваги охорони довкілля, у певних випадках [95].

IV. Інші заходи, що відмічені у Главі IV (Фітосанітарні та санітарні заходи) (додаток IV-С)

Заходи, що проводяться відносно генетично модифікованих організмів (ГМО)

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1829/2003 від 22 вересня 2003 року щодо генетично модифікованих харчових продуктів та кормів. Даний Регламент, має на меті: встановити процедури Співтовариства відносно надання дозволів щодо генетично модифікованих харчових продуктів і кормів та нагляду за ними; створити базу для забезпечення належного рівня здоров'я і добробуту тварин, охорони здоров'я та життя людини, довкілля та захисту інтересів споживачів зважаючи на генетично модифіковані харчові продукти і корми, забезпечивши при цьому дієве функціонування внутрішнього ринку; встановити положення відносно маркування генетично модифікованих кормів і харчових продуктів [98].

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1830/2003 від 22 вересня 2003 року відносно маркування та простежуваності генетично модифікованих організмів і простежуваності кормів та харчових продуктів, вироблених з генетично модифікованих організмів. У даному Регламенті встановлено вимоги для простежуваності продуктів, що містять генетично модифіковані організми (ГМО) або складаються з них, а також вироблених з ГМО харчових продуктів і кормів, з метою моніторингу впливу на довкілля й, у відповідних випадках, на здоров'я, спрощення точного маркування та вжиття відповідних заходів з управління ризиками, а ж до вилучення продуктів з обігу, за необхідності [99].

Розділ 2. ЗДОРОВ'Я ТВАРИН

V. Заходи, які стосуються основних категорій живих тварин (додаток IV-А, ч. 1)

Заходи, що здійснюються відносно реєстрації та ідентифікації великої рогатої худоби (включно бізонів та буйволів)

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1760/2000 від 17 липня 2000 року щодо впровадження системи реєстрації і ідентифікації великої рогатої худоби та щодо маркування продуктів з яловичини і яловичини. У кожній державі-члені запроваджена система реєстрації і ідентифікації великої рогатої худоби. Положення цього регламенту можуть бути впроваджені з метою іррадикації хвороб або їх контролю, їх застосовують без обмеження правил Співтовариства [90].

Регламент Комісії (ЄС) № 494/98 від 27 лютого 1998 року про детальні правила імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 820/97 відносно застосування у рамках системи ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби мінімальних адміністративних санкцій. Якщо у господарстві одна або декілька тварин не відповідають ні одному з положень, які затверджені в

статті 3 Регламенту (ЄС) № 820/97, потрібно встановити обмеження щодо такого господарства на переміщення усіх тварин. Якщо власник тварини не може підтвердити простежуваність та ідентифікацію тварини, то компетентний орган, з урахуванням особливостей випадку та на основі оцінювання ризиків безпечності харчових продуктів та для здоров'я тварин, повинен видати розпорядження на знищення тварини без компенсації [110].

Заходи, що проводяться відносно реєстрації та ідентифікації овець та кіз

Регламент Ради (ЄС) [№ 21/2004](#) від 17 грудня 2003 року про запровадження системи для ідентифікації і реєстрації овець та кіз [113].

Заходи, які застосовуються щодо ідентифікації та реєстрації свиней

Директива Ради [2008/71/ЄС](#) від 15 липня 2008 року відносно ідентифікації і реєстрації свиней. Дана Директива впроваджує мінімальні вимоги щодо реєстрації і ідентифікації свиней не обмежуючи більш детальні правила Співтовариства, що можуть бути запроваджені для контролю над хворобами або викорінення їх [10].

Заходи, які стосуються кормових добавок

Регламент Комісії (ЄС) [№ 1876/2006](#) від 19 грудня 2006 р. відносно постійного та тимчасового дозволу на деякі види кормових добавок [106].

Заходи, які стосуються кормових матеріалів

Регламент Комісії (ЄС) [№ 2020/354](#) від 04 березня 2020 року щодо затвердження списку цільових використань кормів, що призначені для особливих поживних цілей. Призначені для особливих поживних цілей корми у тлумаченні Регламенту (ЄС) № 767/2009, можна реалізувати лише при умові: дотримання загальних вимог відносно кормів, що призначені для особливих поживних цілей та дотримання положень відповідного запису [107].

Заходи, які стосуються ветеринарних препаратів

Директива Європейського Парламенту і Ради [2001/82/ЄС](#) від 6 листопада 2001 року про Кодекс Співтовариства щодо ветеринарних лікарських засобів. Дана Директива відноситься до лікарських ветеринарних засобів, враховуючи при цьому премікси для лікувальних кормів, які спрямовані для введення до обігу у державах-членах та продуктованих способом, який включає промисловий процес або промисловим способом [9].

VI. Стандарти, що стосуються утримання тварин та поводження з ними (додаток IV-B)

Заходи, що стосуються забою та оглушення тварин

Регламент Ради (ЄС) [№ 1099/2009](#) від 24 вересня 2009 року що стосується захисту тварин при умертвінні. Даний Регламент врегульовує правила умертвіння тварин, яких утримують або розводять для виробництва вовни, шкіри, хутра, харчових продуктів або інших продуктів, а також умертвіння тварин для здійснення супутніх операцій та з метою депопуляції [112].

Питання для самоконтролю

1. Як поділяється міжнародне законодавство міжнародного масштабу?
2. Які законодавчі акти публікує Всесвітня організація охорони здоров'я тварин?
3. З якою метою створений Кодекс здоров'я наземних тварин?
4. З якою метою створений Посібник з діагностичних тестів і вакцин для наземних тварин?
5. Яку мету переслідує Кодекс Аліментаріус?
6. Які сфери врегульовує Додаток до угоди про заснування Світової організації торгівлі (СОТ)?
7. Які сфери врегульовує Додаток до угоди про заснування Світової організації торгівлі (СОТ)?
8. Як поділяється законодавство ЄС сфері ветеринарної медицини?

4. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДОРОВ'Я ТА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТВАРИН

Захист здоров'я тварин регулюється в першу чергу ЗУ «Про ветеринарну медицину» та іншими численними законодавчими актами. Хвороби тварин мають поділ в залежності від рівня ризиків, які вони чинять, рівнів захисту щодо них, профілактичних та локалізаційних заходів та ін.

Серед них виділяють **хвороби, що підлягають повідомленню**. Їх перелік затверджений Держпродспоживслужбою [65] та включає:

1. всі занесені до списку МЕБ особливо небезпечні хвороби;

Сюди віднесені: 1) ящур; 2) африканська чума свиней; 3) класична чума свиней; 4) африканська чума коней; 5) чума (високопатогенний грип) птиці;

2. зареєстровані в Україні хвороби тварин, які в разі виникнення або розповсюдження в Україні можуть створити неприйнятний рівень ризику для здоров'я людей та тварин.

3. екзотичні хвороби тварин, які в випадку виникнення та наступного розповсюдження в Україні можуть створити неприйнятний рівень ризику для людей та тварин;

2. З метою збору інформації відносно поширення хвороби тварин, вона може бути додана до переліку хвороб, що підлягають повідомленню за рекомендацією головного державного ветеринарного інспектора України.

Реєстрація тваринницьких потужностей. Особи, які утримують тварин для власних потреб, в тому числі свиней, велику рогату худобу, овець, кролів, кіз та птицю за виключенням тварин, що вирощуються з рекреаційною метою, а також непродуктивних, повинні бути зареєстровані у відповідному державному органі ветеринарної медицини. В даний реєстр вносять ім'я власника тварин, телефон, адресу та іншу інформацію, кількість тварин кожного виду, види тварин, які є на утриманні даною особою.

Потужності, що застосовуються для промислового вирощування тварин, повинні бути зареєстровані оператором у відповідних державних органах ветеринарної медицини. В реєстр вносять види тварин, які утримують на даних потужностях, назва оператора потужностей, чисельність тварин кожного виду та при потребі - адреси, телефон, назва власника тварин та іншу інформацію.

Профілактичний карантин тварин. Тварини, придбані на внутрішньому ринку, або які надійшли до стада з інших потужностей, впродовж визначеного періоду підлягають обов'язковому профілактичному карантину. Впродовж профілактичного карантину тварин утримують у спеціально відведених ізольованих місцях (ізоляторах, карантинних пунктах) окремо під наглядом уповноваженого або ліцензованого лікаря ветеринарної медицини, державного ветеринарного інспектора та піддаються ветеринарно-санітарному дослідженню. Лише після завершення профілактичного карантину на основі письмового дозволу державного ветеринарного інспектора тварин допускають у стадо.

Права осіб відносно забезпечення епізоотичного та ветеринарно-санітарного благополуччя. Фізичні та юридичні особи, діяльність яких пов'язана з транспортуванням, утриманням та обігом тварин, а також з переробкою, виробництвом та обігом продуктів тваринного походження, субстанцій, ветеринарних препаратів, репродуктивного матеріалу, для забезпечення епізоотичного та ветеринарно-санітарного благополуччя мають право:

1. оскаржувати до суду або до відповідного головного державного ветеринарного інспектора дії і рішення офіційних ветеринарних лікарів, посадових осіб державних органів ветеринарної медицини та інших осіб, уповноважених Держпродспоживслужбою для виконання певних функцій;

2. отримувати від державних органів та інших установ ветеринарної медицини, органів місцевого самоврядування, а також місцевих органів виконавчої влади інформацію щодо епізоотичного стану території обслуговування.

Обов'язки осіб, які утримують тварин чи займаються їх обігом. Фізичні та юридичні особи, виконання обов'язків яких пов'язано з обігом та утриманням тварин, повинні:

1. виконувати законні вимоги офіційних ветеринарних лікарів та державних ветеринарних інспекторів відносно здійснення заходів карантину тварин та протиепізоотичних заходів, враховуючи обмеження на транспортування тварин та осіб, які контактували з тваринами, відносно яких є підозра, що тварини захворіли на хворобу, що підлягає повідомленню або з хворими тваринами та інших ветеринарно-санітарних заходів;

2. створювати умови, щоб тварини, яких вони утримують, вирощують та здійснюють їх обіг, не хворіли хворобами, що підлягають повідомленню;

3. відразу інформувати офіційного ветеринарного лікаря, державного ветеринарного інспектора або посадових осіб державних органів ветеринарної медицини щодо раптової загибелі тварин, виявлення хвороби або підозру на захворювання, що підлягає повідомленню, або невластиву для даних тварин поведінку;

4. отримати від державного ветеринарного інспектора дозвіл на їх переміщення перед переміщенням тварин з потужностей, де вони утримуються;

5. охороняти благополуччя та здоров'я тварин через:

забезпечення тварин безпечними та якісними кормами і водою;

створення умов для виконання ветеринарно-санітарних заходів, в тому числі зоогігієнічних вимог та умов, що повинні бути на потужностях по утриманню тварин;

застосування профілактичних ветеринарно-санітарних заходів відносно здоров'я тварин;

застосування ветеринарних препаратів відповідно до вказівок лікаря ветеринарної медицини;

своєчасного звернення до лікаря ветеринарної медицини відносно встановлення діагнозу та подальшого лікування хворих тварин;

забезпечення відповідних транспортних засобів для перевезення тварин;

неприпустимості жорстокого поводження з тваринами;

б. забезпечувати належні умови за місцем утримання тварин або доставляти тварин у визначене місце для проведення діагностичних, профілактично-лікувальних обробок, ветеринарного огляду, включаючи дослідження і щеплення. Забезпечувати надійну фіксацію тварини у разі необхідності при проведенні маніпуляцій, перевезення відібраних крові, зразків тканин та інших матеріалів для діагностичних досліджень;

7. виконувати вимоги відносно ідентифікації їм належних тварин, також собак, котів та інших домашніх дрібних тварин, яких ідентифікують при допомозі мікрочипів;

8. сприяти у виконанні службових обов'язків офіційним ветеринарним лікарям та державним ветеринарним інспекторам;

9. щодо кожної продуктивної тварини вести облік відносно застосування та придбання ветеринарних лікарських засобів і ветеринарних імунобіологічних засобів, лікувальних кормів та зберігати ці записи щонайменше 3 роки;

10. надавати на вимогу офіційного ветеринарного лікаря або державних ветеринарних інспекторів для проведення відповідних досліджень зразки неїстівних продуктів тваринного походження.

Обіг тварин та репродуктивного матеріалу

Моніторинг здоров'я племінної худоби. Для підтвердження ветеринарно-санітарного стану у центрах племінної худоби повинен проводитись систематичний моніторинг здоров'я тварин, донорів репродуктивного матеріалу та одержаного репродуктивного матеріалу. В центрах племінної худоби ведуться записи результатів постійного моніторингу, в тому числі записи результатів штучного запліднення. Ці записи за запитом зобов'язані надавати державному ветеринарному інспектору.

При появі підозри, що племінні тварини заразилися хворобою тварин, що може передаватися репродуктивними матеріалами, державний ветеринарний інспектор зобов'язаний видати припис відносно тимчасової заборони виробництва запліднених яйцеклітин, ембріонів та сперми. Оператор потужностей або власник тварин при підозрі захворювання племінних тварин хворобою тварин, що може передаватися репродуктивними матеріалами, повинен надати проби цих матеріалів для державної лабораторії Держпродспоживслужби для проведення лабораторних досліджень. При відсутності хвороби тварин тимчасова заборона знімається. Хворі та всі інші тварини, що інфікувалися тою ж самою хворобою, не допускаються до виготовлення репродуктивного матеріалу у відповідності з правилами при підтвердженні хвороби.

В порядку, встановленому Держпродспоживслужбою, за запитом власника тварини або власника центру племінних тварин для підтвердження наявності

хвороби тварин або усунення підозри на захворювання тварин повинно проводитися арбітражне дослідження. Встановлює порядок проведення систематичного моніторингу Держпродспоживслужба.

Обіг репродуктивного матеріалу. Обіг запліднених яйцеклітин та ембріонів, сперми для штучного запліднення забороняється, якщо за своїми біофізичними, біохімічними та морфологічними властивостями вони не відповідають основним вимогам до репродукції або перевищує допустимі рівні вміст патогенних агентів хвороб тварин чи бактерій у них.

Надзвичайні протиепізоотичні комісії та карантин тварин

Порядок створення та функціонування Державних надзвичайних протиепізоотичних комісій. При Кабінеті Міністрів України працює постійнодіюча Державна надзвичайна протиепізоотична комісія. Основні засади функціонування та організації діяльності цієї комісії визначає відповідне положення [66]. Державна надзвичайна протиепізоотична комісія при Кабінеті Міністрів України проводить оперативний контроль, координацію та керівництво діяльності державних служб, органів виконавчої влади, підприємств, організацій, установ та осіб відносно попередження спалахів масових хвороб тварин і отруєнь та їх ліквідації.

Очолює Державну надзвичайну протиепізоотичну комісію при Кабінеті Міністрів України перший віце-прем'єр-міністр України. Заступниками голови комісії є Головний державний ветеринарний інспектор України та Міністр аграрної політики та продовольства. Комісія сформована в такому складі: заступники Головного державного ветеринарного інспектора України, керівники міністерств або їх профільні заступники з питань аграрної політики, охорони здоров'я, економіки, надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, транспорту, фінансів, зв'язку та інформатизації, охорони державного кордону, лісового господарства, закордонних справ, служби безпеки, центральних органів виконавчої влади, реалізуючих державну податкову політику, державну митну політику, Української академії аграрних наук, а також Національної поліції та посадові особи також інших установ, громадських організацій та наукових установ призначених Кабінетом Міністрів України.

На весь період дії комісії спеціалісти ветеринарної медицини, які є в складі Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при КМУ, мають повноваження державних ветеринарних інспекторів. Членів Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при КМУ забезпечують необхідними засобами для ліквідації спалаху хвороби тварин та його локалізації, в тому числі засобами ветеринарної медицини, ветеринарними препаратами, засобами зв'язку. Вони мають позачергове право використання спеціалізованих для ветеринарної медицини транспортних засобів та інших транспортних засобів, користування каналами зв'язку, придбання на всі види транспорту проїзних документів та розміщення в готелі при виконанні покладених на них посадових обов'язків. Затрати на засоби, які потрібні для локалізації спалаху хвороби

тварин, компенсуються за рахунок коштів, що виділені на проведення протиепізоотичних та ветеринарно-санітарних заходів.

Місцеві державні надзвичайні протиепізоотичні комісії утворюються обласними державними адміністраціями, державною адміністрацією міста Києва, районними державними адміністраціями, міськими радами. У випадку підтвердження або підозри спалаху особливо небезпечних хвороб, місцеві державні протиепізоотичні комісії повинні виконувати розпорядження Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при КМУ та періодично звітувати їй про свою роботу. Обов'язкові для реалізації центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування та володільцями товарів є рішення Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при КМУ та місцевих державних надзвичайних протиепізоотичних комісій.

Порядок дій при підозрі спалаху хвороби, що підлягає повідомленню.

Оператори потужностей, власники тварин, ліцензовані лікарі ветеринарної медицини, офіційні ветеринарні лікарі та державні лікарі ветеринарної медицини негайно зобов'язані повідомити відповідного головного державного ветеринарного інспектора про виявлення або виникнення підозри щодо хвороби, яка підлягає повідомленню, або хвороби тварин, яка раніше на території України не реєструвалася.

При отриманні повідомлення щодо виникнення підозри або виявлення хвороби, яка підлягає повідомленню Державний ветеринарний інспектор, відразу повідомляє головного державного ветеринарного інспектора відповідної територіальної одиниці. Коли одержане повідомлення відноситься до особливо небезпечних хвороб, занесених до списку МЕБ, в такому випадку головний державний ветеринарний інспектор відповідної територіальної одиниці відразу інформує Головного державного ветеринарного інспектора України, а той подає інформацію голові Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при КМУ.

Підтвердження спалаху особливо небезпечних хвороб, занесених до списку МЕБ. При цьому, державний ветеринарний інспектор, що проводить нагляд за тваринами, які захворіли або відносно яких є підозра на захворювання, особливо небезпечною хворобою списку МЕБ, проводить відбір патологічного матеріалу відповідно до процедури, яка визначена у відповідних правилах, і надсилає його для проведення необхідних діагностичних досліджень до уповноваженої лабораторії. У випадку підтвердження особливо небезпечної хвороби списку МЕБ, Державна надзвичайна протиепізоотична комісія при КМУ або місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, відповідні місцеві державні надзвичайні протиепізоотичні комісії встановлюють кордони буферної та інфікованої зон, а при потребі - і зони спостереження.

Державна надзвичайна протиепізоотична комісія при КМУ або ж місцеві державні надзвичайні протиепізоотичні комісії можуть приймати рішення

щодо вжиття заходів, відмічених розробленим планом дій при надзвичайних обставинах або зведенням правил, а у випадку коли їх немає приймається рішення про вжиття заходів, відповідно до вимог, залежно від характеру особливо небезпечних хвороб списку МЕБ, та рівнів ризику в буферній і інфікованій зонах та зоні спостереження.

Державна надзвичайна протиепізоотична комісія при КМУ та місцеві державні надзвичайні протиепізоотичні комісії при випадку особливо небезпечної хвороби списку МЕБ, поширюють у медіа повідомлення, що містять данні про кордони буферної і інфікованої зон, зони спостереження та про використання в кожній із цих зон ветеринарно-санітарних заходів, при необхідності. Про заходи, яких необхідно застосувати з метою обмеження пересування людей та проведення дезінфекції, Голова Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при КМУ повідомляє Головному державному санітарному лікарю України, якщо виникає така необхідність. Головний державний ветеринарний інспектор України, після запровадження карантину тварин щодо особливо небезпечних хвороб, списку МЕБ, надсилає повідомлення відповідно з узгодженими процедурами про вірогідне джерело інфекції, деталі спалаху особливо небезпечної хвороби списку МЕБ, заходи, вжиті для контролю спалаху та заплановані ветеринарно-санітарні заходи до ветеринарних адміністрацій сусідніх країн та міжнародних організацій і до зацікавлених торгових партнерів, на яких може вплинути спалах особливо небезпечної хвороби списку МЕБ.

Перелік (карантинних) особливо небезпечних хвороб затверджений Кабінетом Міністрів України [63]. Сюди віднесено такі хвороби: везикулярна хвороба свиней, африканська чума свиней, везикулярний стоматит, інфекційна (контагіозна) плевропневмонія великої рогатої худоби, віспа овець та кіз, катаральна гарячка овець, ньюкаслська хвороба, класична чума свиней, сибірка, чума великої рогатої худоби, чума (високопатогенний грип) птиці, чума дрібних жуйних, яшур.

Ветеринарно-санітарні заходи, які застосовуються під час карантину тварин. Залежно від типу хвороби, що підлягає повідомленню, про вогнище якої було повідомлено, та рівня ризику в буферній, інфікованій зонах, а якщо потрібно - у зоні спостереження, Державна надзвичайна протиепізоотична комісія при КМУ, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, відповідні місцеві державні надзвичайні протиепізоотичні комісії, можуть прийняти рішення відносно впровадження заходів, що є необхідними для контролю, локалізації та ліквідації хвороби, що підлягає повідомленню:

1. закриття потужностей та ізоляція хворих тварин, де виявлено присутність хвороби, що підлягає повідомленню;
2. відокремлення здорових тварин від хворих, проведення термометрії та здійснення діагностичних досліджень;
3. обмеження або заборона переміщення тварин;

4. застосування професійним та гуманним шляхом заходів стемпінг-ауту;
5. заборона переміщення за межі інфікованих потужностей засобів догляду за тваринами, будь-яких товарів, супутніх об'єктів та гною;
6. у випадку неможливості знезараження звичайними методами очистки та дезінфекції, вилучення і безпечно знищення туш тварин, які були забиті або загинули та гною або інших товарів;
7. заборона організації ринків, ярмарків, аукціонів, виставок, функціонування майданчиків для торгівлі тваринами, а також інших публічних заходів із залученням тварин;
8. здійснення спеціальних ветеринарно-санітарних заходів в буферній, інфікованій зонах та зоні спостереження;
9. зміна режиму роботи потужностей, що застосовуються для розведення племінних тварин, тренування, вирощування, змагання, виставок, утримання, конкурсу, забою або вилову, продажу тварин, для виробництва та обігу продуктів тваринного походження;
10. клінічні обстеження, вакцинація та лікування тварин;
11. обмеження або заборона здійснення злучки тварин, а також обробки, збирання, зберігання та застосування сперми для штучного запліднення тварин, ембріонів та запліднених яйцеклітин, що походять з зони спостереження або інфікованої, буферної зон;
12. обмеження пересування осіб, які мали контакт з тваринами, щодо яких є підозра, що вони зараженні та з інфікованими тваринами або з гноєм чи іншими матеріалами від інфікованих тварин;
13. дератизація, дезінфекція, дезінсекція, загонів для худоби, тваринницьких приміщень, пасовиськ, дворів, місць водопою та інших місць, де розміщені інфіковані тварини, а також супровідних об'єктів, які контактували з такими тваринами;
14. блокування та закриття доступу до інфікованих зон, розміщення на цих входах знаків, що інформують про наявність особливо небезпечної хвороби списку МЕБ та організація належного контролю;
15. знищення бродячих котів і собак гуманними методами та надійна ізоляція собак і котів, власники яких відомі;
16. залучення у затвердженому порядку військовослужбовців, при необхідності та доцільності і національної поліції для надання допомоги у затвердженні та проведенні заходів відносно ліквідації та локалізації особливо небезпечних хвороб списку МЕБ відповідним державним надзвичайним протиепізоотичним комісіям;
17. можливість ознайомитись з записами, що робили тваринницькі господарства в буферній, інфікованій зонах, зоні спостереження та на інших підприємствах, за якими ведеться спостереження, за межами цих зон та нагляд за тваринами, в тому числі відбір патологічного матеріалу або зразків крові для проведення досліджень.

На час дії запровадженого карантину тварин використовуються всі або

окремі вищеперераховані заходи. На в'їзді в буферну та інфіковану зони організовується охорона, знаки, які інформують про необхідний об'їзд карантинної зони та карантинні ветеринарні пости, і також при в'їзді в зону спостереження за рішенням місцевої державної надзвичайної протиепізоотичної комісії. При участі місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування проводиться облаштування карантинних ветеринарних постів.

Своїм розпорядженням відповідний головний державний ветеринарний інспектор може встановити карантинні обмеження та застосувати всі передбачені заходи, але не більше як на 72 години. Тільки за рішенням головного державного ветеринарного інспектора дозволяється переміщення і вивезення тварин та інших товарів з карантинної зони. Фізичні та юридичні особи, які займаються переробкою, виробництвом та обігом товарів чи інших матеріалів і продуктів, що можуть бути джерелом збудників хвороб тварин, щодо яких накладено карантин, зобов'язані надавати в користування на час карантину тварин додаткові приміщення, засоби зв'язку та необхідне обладнання спеціалістам ветеринарної медицини, залученим у виконанні карантинних заходів.

Особливі розпорядження під час карантину. Голова Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при КМУ чи голови відповідних місцевих державних надзвичайних протиепізоотичних комісій в умовах карантину тварин можуть прийняти рішення про негайне виконання усіма або певними ліцензованими лікарями ветеринарної медицини, офіційними ветеринарними лікарями, державними лікарями ветеринарної медицини та іншими спеціалістами ветеринарної медицини спеціальних професійних та інших завдань у відповідності до плану ветеринарно-санітарних заходів.

Кабінет Міністрів України за поданням Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Кабінеті Міністрів України у разі запровадження карантину тварин через вогнище особливо небезпечної хвороби списку МЕБ, може видавати відповідні законодавчі акти відносно:

1. мобілізації обладнання, техніки, ветеринарних препаратів, транспортних засобів та засобів ветеринарної медицини, а також тимчасового використання потужностей для проведення необхідних ветеринарно-санітарних заходів, які включають, також, безпечне знищення побічних об'єктів та трупів тварин, які вилучені з метою боротьби з спалахом хвороби;

2. доручення особливих завдань відповідним особам, а також іншим державним органам відносно вжиття потрібних ветеринарно-санітарних заходів.

Кабінет Міністрів України за пропозицією Міністерства аграрної політики та продовольства, узгодженою з Міністерством фінансів та Міністерством економіки, при виникненні в Україні спалахів особливо небезпечних хвороб тварин, які можуть спричинити значні економічні втрати чи перерости в панзоотію, приймає рішення відносно виділення з резервного фонду

державного бюджету необхідних коштів на проведення і організацію заходів, направлених на їх ліквідацію та локалізацію.

Ліквідація вогнища особливо небезпечної хвороби. Вогнище особливо небезпечної хвороби списку МЕБ вважається ліквідованим в таких випадках:

1. якщо виконано умови, зазначені у інструкції щодо профілактики та ліквідації даної хвороби, а в разі її відсутності - умови, визначені відповідними міжнародними інструкціями, стандартами та рекомендаціями (Кодексами ВООЗТ);

2. у випадку відсутності міжнародних інструкцій, стандартів та рекомендацій - після загибелі або одужання останньої хворої тварини і натомість завершення найтривалішого інкубаційного періоду особливо небезпечної хвороби.

Через офіційні друковані видання Державна надзвичайна протиепізоотична комісія при КМУ та місцеві державні надзвичайні протиепізоотичні комісії повідомляють про закінчення дії карантину тварин, накладеного через спалах особливо небезпечної хвороби списку МЕБ. Відразу проінформувати необхідні міжнародні організації та ветеринарні установи сусідніх країн, торгових партнерів, на діяльність яких міг вплинути спалах особливо небезпечної хвороби списку МЕБ, про його ліквідацію повинен Головний державний ветеринарний інспектор України.

Робота органів Національної поліції під час спалаху хвороби тварин.

При поданні заяви державним ветеринарним інспектором або офіційним ветеринарним лікарем, при спалаху хвороби тварин, органи внутрішніх справ надають допомогу їм у виконанні заходів відносно запровадження та обмеження заборони на обіг тварин, супутніх товарів і рух людей в інфікованій зоні та у здійсненні інших карантинних заходів, визначених у плані. Впродовж дії карантину тварин, накладеного через спалах особливо небезпечної хвороби списку МЕБ, орган Національної поліції допомагає в здійсненні ліквідації, локалізації та контролю такої хвороби.

Накладення карантину тварин (карантинних обмежень) у разі спалаху хвороби, не віднесеної до особливо небезпечних. Відповідний головний державний ветеринарний інспектор видає розпорядження щодо запровадження карантину тварин при підозрінні на виявлення хвороби, що підпадає повідомленню, але не відноситься до особливо небезпечних і має необхідність запровадження карантину (карантинних обмежень) в таких випадках:

1. відразу після підтвердження спалаху карантинної хвороби;

2. якщо не було усунуто карантину хворобу через 24 години після отримання інформації про підозру її спалаху.

У розпорядженні головного державного ветеринарного інспектора про накладення карантину (карантинних обмежень) тварин повинні бути визначені межі буферної та інфікованої зон, а при потребі - і зони спостереження, застосовані в цих зонах впродовж дії карантину (карантинних обмежень) тварин ветеринарно-санітарні заходи та запланований термін їх дії.

Відповідний орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування відповідної територіальної одиниці вищого рівня та головний державний ветеринарний інспектор вищого рівня та мають бути негайно проінформовані про рішення відносно запровадження (карантинних обмежень) карантину тварин. Негайно повідомляється відповідний головний державний санітарний лікар у випадку підозри спалаху зоонозів.

Своїм розпорядженням про запровадження карантину (карантинних обмежень) тварин відповідний головний державний ветеринарний інспектор може встановити заборону на переміщення транспортних засобів, тварин, осіб та інших об'єктів, які можуть бути факторами передачі збудника хвороби, а також у межах буферної та інфікованої зон, а при потребі - і в зоні спостереження.

Виконання вказаних розпорядженням головного державного ветеринарного інспектора щодо встановлення карантину (карантинних обмежень) тварин, карантинних заходів є обов'язковим для всіх осіб, які знаходяться у карантинній зоні. Органи місцевого самоврядування відповідної адміністративно-територіальної одиниці або місцеві органи виконавчої влади несуть відповідальність за невиконання (карантинних обмежень) заходів карантину тварин. Установи та державні органи зобов'язані сприяти реалізації карантинних заходів.

До вступу у дію рішення щодо встановлення карантину (обмежень) тварин, що приймає місцева державна надзвичайна протиепізоотична комісія, є чинним розпорядження місцевого головного державного ветеринарного інспектора про встановлення карантину тварин, але не більше ніж 72 години. Місцева державна надзвичайна протиепізоотична комісія, що створена при місцевому органі виконавчої влади, повинна розпочати свою діяльність впродовж перших 48 годин запровадження карантину (карантинних обмежень) тварин. Державна надзвичайна протиепізоотична комісія при КМУ за поданням Головного державного ветеринарного інспектора України починає працювати у випадку, якщо межі карантинної зони містять територію (або її частини) більше ніж однієї області або коли характер карантинної хвороби зумовлює ризик широкого та швидкого поширення карантинної хвороби. Місцева державна надзвичайна протиепізоотична комісія, за поданням відповідного головного державного ветеринарного інспектора, впродовж 24 годин повинна прийняти рішення щодо запровадження карантину (карантинних обмежень) тварин.

У рішенні певної місцевої державної протиепізоотичної комісії щодо запровадження карантину (карантинних обмежень) тварин відмічаються:

1. обставини, що спричинили спалах або виникнення карантинної хвороби, якщо вони відомі;
2. назва карантинної хвороби, через яку запроваджено карантин тварин;
3. межі карантинної зони, включаючи інформацію про буферну, інфіковану зони та, при потребі, зону спостереження;
4. обмеження на переміщення, що застосовуються до транспортних засобів,

тварин та осіб;

5. спрямовані на локалізацію і ліквідацію карантинної хвороби спеціальні ветеринарно-санітарні заходи, що застосовуються в буферній, інфікованій, зонах, а за потреби - і в зоні спостереження;

6. усі розпорядження щодо обов'язкового залучення фахівців ветеринарної медицини для здійснення карантинних заходів та зобов'язань, покладених на них на час карантину тварин.

Місцева державна надзвичайна протиепізоотична комісія впродовж перших 24 годин з часу прийняття рішення щодо накладення карантину (карантинних обмежень) тварин повинна проінформувати про це людей, які знаходяться в межах території карантинної зони та органів місцевого самоврядування, а також місцевих органів виконавчої влади сусідніх адміністративно-територіальних одиниць. Має бути опубліковане повідомлення про накладення карантину (карантинних обмежень) тварин в офіційному друкованому виданні, що поширюється на всій території певної адміністративно-територіальної одиниці. Місцева державна надзвичайна протиепізоотична комісія має право долучити радіомовлення та телебачення для виконання негайного повідомлення осіб про накладення карантину (обмежень) тварин. За порушення карантинних заходів винні особи несуть відповідальність відповідно до закону.

Гарантії прав фізичних та юридичних осіб при дії режиму карантину тварин. Майнові збитки (шкода), заподіяні особам через накладення карантину (обмежень) тварин або через проведення робіт і процедур відносно профілактики та ліквідації карантинних хвороб, компенсується за рахунок коштів Державного бюджету України в встановлених Кабінетом Міністрів України розмірах і порядку.

Особи, майно яких використовувалося для ліквідації або для запобігання поширенню хвороби тварин, у зв'язку з якою було накладено карантин чи карантинні обмеження, та особи, яких було залучено для надання послуг при проведенні карантинних заходів та виконання робіт, мають право на оплату наданих послуг та виконаних робіт в розмірах і у порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України. Шкода, заподіяна здоров'ю та життю фізичної особи, залученої до надання послуг чи виконання робіт, у процесі проведення карантинних заходів та у зв'язку з виконанням робіт, компенсується в повному обсязі у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України, за кошти Державного бюджету України.

Правове забезпечення благополуччя тварин

Благополуччя тварин – це умови, в яких знаходиться тварина, в тому числі належна годівля, систематичний догляд, належні приміщення для утримання тварин, гуманне поводження з тваринами, у тому числі при забої, попередження хвороб.

Основні принципи благополуччя тварин при утриманні врегульованні ЗУ «Про ветеринарну медицину», але вони наразі ще не введені в дію [56]. Згідно з

законом, власники (доглядачі) тварин зобов'язані забезпечувати виконання вимог законодавства про ветеринарну медицину та благополуччя тварин та не завдавати тваринам страждань, зайвого болю, травм. Сільськогосподарські тварини (за винятком рептилій, риб та амфібій) слід утримувати в умовах, що забезпечують особливості пов'язані з їх рівнем розвитку, належністю до відповідних біологічних видів, адаптації, відповідають їхнім етологічним та фізіологічним потребам, одомашнення. Під ці вимоги не підпадають такі види тварин:

1. тварини, що беруть участь у показових виступах, змаганнях, спортивних або культурних заходах;

2. дикі тварини;

3. безхребетні тварини;

4. тварини, що застосовуються для дослідних або наукових цілей.

З урахуванням відповідних міжнародних зобов'язань України, Держпродспоживслужба розробляє вимоги щодо забезпечення благополуччя сільськогосподарських тварин, впродовж їх утримання, розведення, забою та транспортування.

До **утримання сільськогосподарських тварин на потужностях** висунуті такі вимоги. Догляд за сільськогосподарськими тваринами проводить достатня кількість кваліфікованого персоналу, який має відповідні професійні компетентності та навички і знання роботи з тваринами. При чому персонал потужності має оглядати не менш як 1 раз на день сільськогосподарських тварин, благополуччя яких залежне від постійного догляду з сторони людини. Інших сільськогосподарських тварин оглядають з частотою, яка забезпечує усунення випадків заподіяння тваринам певних страждань. Повинно бути належне освітлення (портативне або стаціонарне) для забезпечення можливості повного огляду тварин у будь-який час.

Стосовно тих сільськогосподарських тварин, відносно яких виникла підозра за результатами огляду у яких виявлено травми або наявності хвороб, відразу організовується необхідний догляд, а в разі потреби надається якнайшвидше ветеринарна допомога, про що повідомляють державного ветеринарного інспектора. За потреби, травмованих або хворих сільськогосподарських тварин слід ізолювати в відповідно обладнаних приміщеннях.

Не може бути обмежена свобода пересування сільськогосподарських тварин, якщо таке обмеження може призвести до ушкодження або страждання тварин, враховуючи їхні видові, біологічні та індивідуальні особливості. Повинні забезпечуватися достатнім простором для пересування сільськогосподарські тварини, які періодично чи постійно утримуються в закритих приміщеннях або на прив'язі чи іншим способом обмежені в пересуванні, що відповідає їхнім етологічним та фізіологічним потребам.

Потужності, на яких утримуються сільськогосподарські тварини, мають відповідати цілому ряду вимог. До приміщень, в яких утримуються сільськогосподарські тварини, висувуються наступні вимоги:

1. обладнання та приміщення не повинні мати виступаючих частин, гострих кутів та інших елементів, що можуть призвести до ушкодження тварин;

2. матеріали, які використанні при будівництві приміщень, також обладнання та загони, з якими можливий контакт сільськогосподарських тварин, мають легко очищуватися та дезінфікуватися, бути безпечними для даних тварин;

3. рівень пилу, циркуляція повітря, температура, концентрація газів та відносна вологість повітря повинні забезпечуватися в безпечних для здоров'я тварин межах;

4. на території виробничих зон потужностей автотранспортні шляхи повинні ефективно і легко дезінфікуватися та очищуватися;

5. в приміщеннях повинно бути забезпечено належне природне або штучне освітлення. В умовах постійного штучного освітлення або в умовах постійної темряви утримувати сільськогосподарських тварин заборонено. У випадку недостатності доступного природного освітлення для задоволення етологічних та фізіологічних потреб сільськогосподарських тварин, повинно використовуватися додатково штучне освітлення.

Потрібно забезпечити захист від хижих тварин, несприятливих погодних умов та будь-якого іншого шкідливого впливу на здоров'я сільськогосподарських тварин, що не утримуються у приміщеннях. Підлягає огляду персоналом потужності не менш як 1 раз на день механічне та автоматизоване обладнання, застосування якого впливає на благополуччя та здоров'я сільськогосподарських тварин. Виявлені під час огляду будь-які несправності обладнання, слід відразу усувати, а в випадку неможливості усунення, оператор потужностей для забезпечення здоров'я та благополуччя сільськогосподарських тварин повинен вжити інших заходів.

На потужностях, з встановленою системою штучної вентиляції, обладнують резервну систему для гарантування достатнього провітрювання та забезпечення достатньої циркуляції повітря, щоб забезпечити захист здоров'я тварин та існування у разі відімкнення системи вентиляції, а також аварійною сигналізацією для одержання сигналу про несправність (відключення) системи штучної вентиляції. Працівниками потужності підлягає регулярному огляду система аварійної сигналізації. Держпродспоживслужба, з метою забезпечення благополуччя та захисту здоров'я різних видів сільськогосподарських тварин, затвердила спеціальні вимоги до потужностей, на яких утримують сільськогосподарських тварин.

Вимоги до годівлі, поїння та застосування інших речовин. Для сільськогосподарських тварин потрібно забезпечити повнорационну годівлю з періодичністю та в обсязі, що є достатніми для підтримання належного фізіологічного стану та відповідають їхнім видовим та віковим характеристикам. Поїння та годівлю сільськогосподарських тварин слід здійснювати у спосіб, який уникає завдання тваринам додаткових страждань та травм. У спосіб, що може завдати тварині ушкодження або страждання, жодна

тварина не може бути напоєна рідиною або нагодована їжею, а рідина та їжа не повинні складатися з речовин, які можуть завдати тварині ушкодження або страждання.

Слід постійно забезпечувати сільськогосподарських тварин вільним доступом придатної для споживання води, що відповідає вимогам законодавства та постачається на потужності, або мати доступ до іншого джерела води в об'ємі, що відповідає їхнім фізіологічним потребам. Застосовуване обладнання для поїння та годівлі сільськогосподарських тварин, повинно бути розміщене та сконструйоване способом, що зводить до мінімуму можливість забруднення води та корму, а також попереджує травмування тварин через конкуренцію між ними під час поїння та годівлі.

Застосовують будь-які речовини, крім тих, що використовують для зоотехнічного догляду або в профілактичних чи терапевтичних цілях, для сільськогосподарських тварин винятково при умові підтвердження їх нешкідливого впливу на благополуччя та здоров'я тварин.

Забезпечення благополуччя сільськогосподарських тварин при їх розведенні. Коли наступні заходи спричиняють, завдають або можуть спричинити страждання чи травми тваринам, заборонено здійснення їх відносно штучного або природного розведення сільськогосподарських тварин. Такі вимоги не поширюються на заходи відносно штучного або природного розведення сільськогосподарських тварин, що:

1. якщо для таких тварин необхідні відповідні втручання і такі вони дозволені законодавством і спричиняють незначні травми тваринам;
2. можуть заподіяти короточасні або мінімальні (моментальні) травми чи страждання тваринам;
3. Тварин не можна утримувати з сільськогосподарською метою, якщо внаслідок оцінки їхнього фенотипу або генотипу може бути підгрунття, що таке утримання чинитиме шкідливий вплив на їхнє благополуччя та здоров'я.

Забезпечення благополуччя тварин при їх транспортуванні. Ні одна юридична чи фізична особа не може проводити транспортування тварин таким способом, що може спричинити зайві страждання або тілесні ушкодження тварин. Проводячи господарську діяльність, пов'язану з транспортуванням хребетних тварин, оператори ринку, які під час транспортування повинні забезпечити виконання наступних вимог:

1. продовж транспортування повинні бути забезпечені природні потреби тварин;
2. шляхом завчасного здійснення належної підготовки до транспортування та інших заходів, тривалість транспортування тварин повинна бути зведена до мінімуму;
3. тварини повинні перебувати у придатному для транспортування стані;
4. до роботи з тваринами слід залучати кваліфікований персонал з застосуванням методів, що запобігають відчуттю тваринами зайвого страху та болю, унеможливають використання жорстокості;

5. обладнання, а також транспортні засоби для розвантаження та завантаження тварин слід конструювати та використовувати методом, який не завдає їм травм і зайвих страждань та є безпечним для тварин;

6. умови перевезення тварин має періодично перевіряти оператор ринку на їх відповідність вимогам законодавства, а транспортування тварин до місця призначення повинно проходити без затримок;

7. годівля, поїння та відпочинок слід надавати тваринам з проміжками, якість та кількість яких повинні відповідати розмірам тварин та їхнім видовим особливостям;

8. висота транспортного засобу та розміри підлоги повинні відповідати тривалості транспортування і розміру тварин.

Данні вимоги не поширюються на транспортування до або з ветеринарних лікарень хребетних тварин, про що спеціаліст ветеринарної медицини видав відповідне рішення.

Забезпечення благополуччя тварин під час забою. Операторам потужностей слід забезпечити поводження з тваринами способом, що не спричинює їм зайвих страждань та болю, впродовж забою та, пов'язаних із забоем операцій, зокрема:

1. утримання тварин та поводження з ними повинні відповідати характерній поведінці даних тварин;

2. тварин слід утримувати в належних температурних умовах та чистими, захищеними від ковзання, падіння, фізичних ушкоджень;

3. не має спостерігатися ознак додаткового болю або нехарактерної поведінки тварин;

4. тварин потрібно захистити від контакту з іншими тваринами, які можуть негативно впливати на їхнє благополуччя;

5. поїння та годівлю тварин слід здійснювати з частотою, яка забезпечує їхні природні потреби.

Проте ці вимоги не поширюються на:

1. забій тварин при наукових дослідженнях, що проводяться під наглядом уповноваженого органу;

2. забій тварин під час рекреаційного рибальства, полювання, спортивних та культурних заходів;

3. забій кролів, птиці та зайців, що здійснюється власником тварин для власного споживання за межами бійні.

Забій тварини може проводитись за умови втрати твариною чутливості та свідомості, лише після оглушення, що має тривати до настання смерті. Дані вимоги не застосовуються до забою тварин при релігійних обрядах, при умові, що даний забій тварин проводиться на бійні. Вимоги щодо благополуччя тварин при забої затвердженні Держпродспоживслужбою з урахуванням міжнародних зобов'язань України та повинні забезпечувати захист тварин від жорстокого поводження.

Питання для самоконтролю

1. Які хвороби відносяться до переліку хвороб, що підлягають повідомленню?
2. Який порядок реєстрації тваринницьких потужностей?
3. Який порядок застосування профілактичного карантину тварин?
4. Які права осіб відносно забезпечення епізоотичного та ветеринарно-санітарного благополуччя?
5. Які обов'язки осіб, які утримують тварин чи займаються їх обігом?
6. Які види Державних надзвичайних протиепізоотичних комісій ви знаєте?
7. Який порядок дій при підозрі спалаху хвороби, що підлягає повідомленню?
8. Які хвороби відносяться до (карантинних) особливо небезпечних хвороб тварин?
9. Які ветеринарно-санітарні заходи застосовуються під час карантину тварин?
10. На основі яких нормативних актів здійснюється ліквідація вогнища особливо небезпечної хвороби?
11. Які вимоги висуваються до утримання сільськогосподарських тварин на потужностях?
12. Які вимоги до годівлі, поїння тварин з метою забезпечення благополуччя?
13. Які вимоги до забезпечення благополуччя тварин при їх розведенні?
14. Які вимоги до забезпечення благополуччя тварин при їх транспортуванні?
15. Які вимоги до забезпечення благополуччя тварин під час забою?

5. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА, ОБІГУ, РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ВЕТЕРИНАРНИХ ПРЕПАРАТІВ

В правовому регулюванні ветеринарних фармакологічних препаратів можна умовно виділити такі напрями: 1. Розробка, виробництво; 2. Реалізація, обіг, державний контроль; 3. Експортно-імпорتنі операції;

Особливості правового регулювання виробництва, обігу, реалізації та застосування ветеринарних препаратів описані в розділі X ЗУ «Про ветеринарну медицину», а також в «Правилах транспортування та зберігання ветеринарних препаратів, субстанцій, готових кормів, кормових добавок та засобів ветеринарної медицини у ветеринарних аптеках, їх структурних підрозділах, на базах, складах тощо», в «Правилах реалізації ветеринарних медикаментів і препаратів», «Правилах належної виробничої практики ветеринарних препаратів», «Положенням про Державну фармакологічну комісію ветеринарної медицини» та ін. [51, 52, 53, 56, 67].

Головні вимоги до належної виробничої практики ветеринарних препаратів викладені в відповідних правилах [51]. Де зазначено, що власник підприємства повинен виготовляти ветеринарні препарати у відповідності з відомостям досліджуваного ветеринарного препарату для клінічних випробувань або вимогами реєстраційного досьє (залежно від ситуації), та мінімізувати пов'язані із недостатньою якістю, безпекою чи ефективністю ветеринарних лікарських засобів ризики для тварин. Головне завдання керівництва - забезпечення якості, яке потребує відповідальності й участі співробітників різних підрозділів компанії або підприємства-виробника на всіх її етапах, а також дистриб'юторів і постачальників. З цією метою слід розробити правильно функціонуючу систему забезпечення якості, яка складається з належної виробничої практики, контролю якості та управлінням ризиками для якості. Така система повинна бути абсолютно документована, а її дієвість - проконтрольована. Мають бути відповідним чином укомплектовані професійним персоналом всі частини системи і мати необхідну кількість належних побутових і виробничих приміщень, технічних засобів та обладнання.

Забезпечення якості – поняття, що охоплює всі ланки, включає всі питання, які в цілому або окремо мають вплив на якість продукції. Це всі організаційні заходи, що застосовуються для гарантування відповідності якості ветеринарних препаратів в відповідності з їхнім призначенням. До забезпечення якості входить належна виробнича практика, управління ризиками для якості та контроль якості.

Належна виробнича практика (НВП або GMP) є складником управління якістю, який дає гарантію, що виробництво і контроль продукції постійно проводиться за стандартами якості, відповідно до вимог реєстраційного досьє та відповідають її призначенню, а також, специфікації на цю продукцію або відомостей досліджуваного ветеринарного препарату для клінічних

випробувань.

Контроль якості - етап належної виробничої практики, пов'язаний з специфікаціями і проведенням випробувань, відбором проб, а також із процедурами документування, організації і видачі уповноваженою особою дозволу на реалізацію, що гарантує, що справді проведені всі відповідні й необхідні випробування і що продукція не буде допущена до реалізації або постачання, а матеріали не будуть дозволені для використання доти, доки не буде визнана задовільною її якість.

Слід регулярно здійснювати періодичні огляди якості всіх зареєстрованих ветеринарних препаратів, також препаратів, що спрямовуються лише на експорт, з метою доведення відповідності діючим специфікаціям, сталості певного процесу, як на готову продукцію, так і на вихідну сировину, щоб встановити можливість удосконалення процесу й продукції та виявити будь-які тенденції.

Управління ризиками для якості є систематичним процесом для огляду ризиків для якості ветеринарних лікарських засобів, а також контролю, загальної оцінки, передачі інформації. Можливе його застосування як ретроспективне, так і перспективне.

Державна реєстрація ветеринарних препаратів. Слід зазначити, що в Україні виробництво, обіг та застосування ветеринарних лікарських засобів дозволяється лише при умові їх державної реєстрації, крім винятків, які дозволено законом.

Термін державної реєстрації ветеринарних лікарських засобів становить максимум 5 років, за новою версією закону він має стати безтерміновим. У майбутньому, коли необхідно буде внести зміни в умови виробництва, застосування чи обігу зареєстрованого ветеринарного лікарського засобу (приміром, зміни лікарської форми, дозування, способу застосування, форми випуску, розширення переліку видів тварин, для яких він призначений, додавання або заміни нового штаму мікроорганізмів чи нового антигена до зареєстрованого імунобіологічного ветеринарного лікарського засобу, зміни маркування, допоміжних речовин (ексципієнтів), періоду виведення) потрібно буде внести відповідні зміни в умови його державної реєстрації.

В новій версії закону, державна реєстрація призначеного для продуктивних тварин ветеринарного лікарського засобу, можлива лише коли встановленні максимальні межі залишків діючих речовин, що входять до складу певного ветеринарного лікарського засобу. Кабінетом Міністрів України визначений порядок встановлення максимальних меж залишків діючих речовин, що входять до складу ветеринарних лікарських засобів.

При чому, державній реєстрації не підлягають ветеринарні лікарські засоби, призначені виключно для декоративних риб, ставкових та акваріумних тварин, птахів, яких утримують у клітках, тераріумних тварин, поштових голубів, дрібних гризунів, декоративних кролів та тхорів, за умови, що такі тварини не використовуються для виробництва харчових продуктів

та утримуються як домашні тварини. Але такі умови поширюються лише на ветеринарні лікарські засоби, застосування яких не потребує ветеринарного рецепта. Використання таких незареєстрованих ветеринарних лікарських засобів для тварин, не зазначених вище, дозволено виключно за призначенням ветеринарного лікаря.

До реєстрації ветеринарних препаратів висуваються певні вимоги. Ветеринарні лікарські засоби, які можуть спричинити шкоду епізоотичному та ветеринарно-санітарному стану або здоров'ю тварин чи людей, заборонено реєструвати. Для проведення державної реєстрації ветеринарних лікарських засобів, заявник подає заяву з відповідними супровідними документами, які визначені Держпродспоживслужбою, в один з уповноважених Держпродспоживслужбою державних науково-дослідних контрольних інститутів. За неправдиві данні, надані у реєстраційному досьє, у відповідності до закону, несе відповідальність заявник. Державну реєстрацію ветеринарних препаратів регулює положення, затверджене Кабінетом Міністрів України [67].

Агентство ветеринарних імунобіологічних препаратів або Агентство ветеринарних препаратів та кормових добавок організують проведення необхідних досліджень, проводять оцінку поданих документів, вживають інших заходів для перевірки відомостей та інформації, що зазначені у досьє, а також готують на розгляд Державної фармакологічної комісії ветеринарної медицини експертні висновки у строк, не більший 210 днів від дати отримання заяви, проведення відповідної оплати та повного комплексу документів.

Відносно державної реєстрації відповідних ветеринарних препаратів розглядає експертні висновки та надає рекомендації Держпродспоживслужбі Державна фармакологічна комісія ветеринарної медицини. На підставі поданої заявником заяви, оцінки Агентства ветеринарних препаратів та кормових добавок або Агентства ветеринарних імунобіологічних препаратів та рішення Державної фармакологічної комісії ветеринарної медицини, Держпродспоживслужба приймає рішення про відмову в реєстрації або про державну реєстрацію ветеринарного препарату.

Якщо внаслідок перевірки поданих документів та відомостей було виявлено недоліки, то у державній реєстрації ветеринарного препарату може бути відмовлено:

1. необхідним чином не підтверджені під час перевірки ветеринарних препаратів безпечність та благополуччя тварин або споживачів;
2. заявник не надав повного комплексу документів або відповідним чином не підтвердив безпечності, якості та ефективності ветеринарного препарату;
3. заборонено чинним законодавством застосування ветеринарного препарату, поданого на реєстрацію.

Заявнику повідомляється з вичерпним поясненням причин відмови в разі відмови в державній реєстрації ветеринарного препарату. Заявник може

оскаржити це рішення в суді у встановленому законом порядку. Заявнику повідомляється про рішення відносно державної реєстрації ветеринарного препарату і надається реєстраційне посвідчення. Строки видачі реєстраційного посвідчення Держпродспоживслужбою не повинні перевищувати 30 днів. В реєстраційному посвідченні відмічаються данні щодо виробника та особу, якій належить право власності на препарат, назва ветеринарного препарату, реєстраційний номер, термін дії реєстрації. Обов'язково додаються до реєстраційного посвідчення листівка-вкладка (інструкція про застосування), коротка характеристика препарату та українськомовне маркування.

Ветеринарний препарат для його застосування та обігу на території України, після прийняття рішення про державну реєстрацію, заноситься до реєстру ветеринарних препаратів, який веде Держпродспоживслужба. Запис у реєстрі містить інформацію про виробника та особу, що володіє правом власності на препарат, назву ветеринарного препарату, реєстраційний номер, термін дії реєстраційного посвідчення та іншу інформацію, яка необхідна відповідно до вимог.

Заявник повинен депонувати штами (культури) мікроорганізмів, які використовуються при контролі та виробництві такого імунобіологічного засобу, під час реєстрації вітчизняного ветеринарного імунобіологічного препарату в Національному центрі штамів мікроорганізмів. Даний центр відповідає за підтримання та зберігання штамів мікроорганізмів, що пройшли депонування. Положення про дану установу затверджене Кабінетом Міністрів України [68].

Обов'язок особи, яка отримала реєстраційне посвідчення на ветеринарний лікарський засіб, організувати обробку та збір інформації щодо всіх випадків негативних реакцій на цей засіб. Дана інформація надсилається до Держпродспоживслужби або до обраних нею установ у порядку та формі, що встановлені нею.

За 3 місяці до завершення дії реєстраційного посвідчення подається пакет реєстраційних документів на повторну державну реєстрацію.

Спрощена державна реєстрація. Для окремих ветеринарних лікарських засобів державна реєстрація може проводитись за спрощеною процедурою. Застосовується така процедура відносно препаратів, які мають однакову кількість однаково діючих субстанцій однієї і тієї ж форми, є значним чином схожими, результати відповідних досліджень яких підтверджують їх ідентичність щодо біоеквівалентності та біодоступності, а також те, що по суті їх терапевтичний вплив є таким же як терапевтичний вплив патентованих препаратів, що зареєстровані в Україні та в інших державах, а також відносно препаратів, що визначені Держпродспоживслужбою, як такі, що мають аналогічні критерії для реєстрації.

У випадку, якщо ветеринарний лікарський засіб, відносно якого заявник подав заяву на спрощену реєстрацію, буде використовуватися в інших

кількостях, для інших лікувальних цілей та іншими методами, ніж вже присутній на ринку України аналогічний препарат, до заяви потрібно долучити власні результати клінічних або фармаколого-токсикологічних досліджень. Впродовж 90 днів після проведення відповідної оплати та отримання повного комплексу реєстраційних документів видається оцінка (експертиза) можливості реєстрації ветеринарних лікарських засобів за спрощеною процедурою Агентством ветеринарних імунобіологічних препаратів або Агентством ветеринарних препаратів та кормових добавок.

Затверджує порядок та список документів, які необхідні для отримання рішення щодо процедури спрощеної реєстрації Держпродспоживслужба.

Реєстрація ветеринарного лікарського засобу призупиняється у випадку: ветеринарний лікарський засіб не відповідає вимогам, що відмічені у реєстраційному досьє; не дотримується вимог, встановлених законодавством особа, яка отримала реєстраційне посвідчення; реєстрацію проведено на підставі неправдивих або неповних даних.

Державна реєстрація ветеринарного лікарського засобу відміняється, якщо виявиться, що він є небезпечним для здоров'я тварин чи людей у випадку його наявності в продуктах тваринного походження у межах, які перевищують максимальний рівень залишків або неефективним в умовах, визначених для його застосування.

Держпродспоживслужба додатково до положення скасування реєстрації видає розпорядження про заборону обігу ветеринарного лікарського засобу та вилучення його з обігу, якщо цей препарат виявиться небезпечним. Ця установа визначає порядок поновлення, призупинення та скасування державної реєстрації ветеринарного лікарського засобу. У разі скасування державної реєстрації власники реєстраційного посвідчення на ветеринарний препарат можуть оскаржити це рішення в суді.

Виробництво ветеринарних препаратів підлягає ліцензуванню згідно з законом. Особи зобов'язані відповідати вимогам належної практики виробництва та інших вимог, затверджених Держпродспоживслужбою під час виробництва ветеринарних препаратів. Серійно вироблятися можуть виключно лише ті ветеринарні препарати, що зареєстровані в Україні.

Пакувальний матеріал, субстанції та інші ресурси, призначені для виробництва ветеринарних лікарських засобів, допускаються для використання Держпродспоживслужбою на основі результатів експертизи з метою перевірки їх якості та безпечності, проведеної уповноваженими державними установами ветеринарної медицини. Виробництво ветеринарних лікарських засобів повинно забезпечувати всі стадії технологічного процесу, у тому числі фасування та іншу діяльність, пов'язану з випуском препаратів.

Будь-яка серія (партія) ветеринарних лікарських засобів, які відповідно до результатів контролю впродовж виробництва не відповідає заявленим вимогам відносно якості, направляється на утилізацію, переробку або знищення. Утилізація, переробка або знищення ветеринарних лікарських

засобів здійснюються уповноваженим представником власника або власником відповідно до встановленого порядку. Обов'язок виробника - видавати сертифікат якості виробленої продукції та здійснювати контроль якості кожної серії (партії) ветеринарних лікарських засобів у відповідності з встановленими вимогами.

Обіг ветеринарних препаратів все більше стає регульований. Вважається гарантією безпечності препарату введення в обіг ветеринарного лікарського засобу продавцем або виробником відповідно з його цільовим застосуванням і виконанням встановлених вимог щодо його відповідності іншим необхідним вимогам, встановленим умовами реєстрації та відповідними технічними регламентами та чистоти (якості) такого препарату.

Ветеринарні лікарські засоби повинні також мати реєстраційний номер, нанесений так, щоб не стирався з упаковки. Ветеринарні препарати, які перебувають в обігу, повинні мати повні, чіткі та зрозумілі інструкції для споживачів, промарковані українською мовою.

Обіг ветеринарних препаратів, не зареєстрованих в Україні, заборонено. При лікуванні непродуктивних тварин, у виняткових випадках, лікар ветеринарної медицини може застосовувати медичні лікарські засоби, у разі відсутності аналогічних зареєстрованих ветеринарних препаратів.

Ветеринарні лікарські засоби, у яких закінчився строк використання або які не відповідають вимогам нормативних документів, продавати заборонено. Продовження строку придатності ветеринарних препаратів не припустимо.

Використовувати ветеринарні препарати для цілей або у спосіб, що не відповідають їх призначенню (наприклад для медичних цілей), заборонено.

Субстанції та ветеринарні препарати, що перебувають в обігу, проходять вибірковий контроль на відповідність технічним регламентам та якості. Якщо вони не відповідають цим вимогам – їх слід вилучити з обігу, утилізувати та знищити.

У необроблених харчових продуктах тваринного походження, максимальна межа залишків ветеринарних лікарських засобів, які пригнічують функцію залоз внутрішньої секреції тварин (приміром мають естрогенну, тиреостатичну, гестагенну і андрогенну дію, а також гормони та антибіотики), не може бути більшою за максимальну межу залишків, які встановила Комісія з Кодексу Аліментаріус. Коли відповідний стандарт Комісії з Кодексу Аліментаріус не розроблено або встановлена максимальна межа залишків Україною, перевищує стандарти вищевказаного Кодексу, Україна надає відповідну оцінку ризику на запит країни - члена СОТ.

Відпуск ветеринарних імунобіологічних препаратів дозволений лише ліцензованим лікарям ветеринарної медицини або закладам ветеринарної медицини.

Оптова торгівля ветеринарними препаратами може проводитись лише підприємствами, що здійснюють оптову торгівлю ними. Такі установи можуть реалізовувати ці препарати лише закладам ветеринарної медицини,

іншим підприємствам з оптового продажу та ветеринарним аптекам. При здійсненні оптової торгівлі ветеринарними препаратами, особи повинні вести записи відносно імпорту, експорту, придбання та реалізації таких засобів. Ці записи потрібно періодично подавати до Держпродспоживслужби або уповноважених нею установ, а також негайно надавати державному ветеринарному інспектору за його запитом у відповідній формі та порядку.

Роздрібною торгівлею ветеринарними препаратами займаються лише ветеринарні аптеки та заклади ветеринарної медицини. Відповідний головний державний ветеринарний інспектор видає розпорядження про заборону або призупинення реалізації таких препаратів до усунення недоліків, якщо за результатами державного ветеринарно-санітарного контролю за діяльністю ветеринарних аптек і закладів ветеринарної медицини було виявлено порушення умов та вимог відносно зберігання чи роздрібною торгівлі ветеринарних препаратів, засобів ветеринарної медицини або пов'язані з веденням відповідних записів порушення або якщо записи не були подані до Держпродспоживслужби. Ветеринарні аптеки та заклади ветеринарної медицини зобов'язані вести записи відносно реалізації і придбання певних ветеринарних препаратів та подавати відповідні звіти у встановленій формі та порядку.

Лікарі ветеринарної медицини, зайняті у державних установах ветеринарної медицини та інших закладах ветеринарної медицини або ліцензовані лікарі ветеринарної медицини, виписують рецепти на ветеринарні лікарські препарати лише утримувачам або власникам тварин (для профілактики недугів та хвороб тварин або впродовж курсу лікування тварин). Ветеринарні аптеки та заклади ветеринарної медицини мають право продавати ветеринарні лікарські засоби, для застосування і реалізації яких необхідний рецепт, лише при наявності такого рецепта та на кожний проданий ветеринарний препарат зберігати копії рецепта впродовж 3 років з дати продажу. Лікар ветеринарної медицини, працюючий в державній установі ветеринарної медицини або лікар ветеринарної медицини ліцензіат, які виписують рецепти на ветеринарні препарати, зобов'язані надавати утримувачам або власникам тварин рецепт і його копію. Копія повинна зберігатися у власника (утримувача) тварин разом із записами щодо застосування ветеринарних препаратів. Рецепт, крім назви ветеринарного засобу, містить дату виписки рецепта, інструкцію щодо його застосування, ім'я, телефон, адресу, номер ліцензії та підпис лікаря ветеринарної медицини ліцензіата, а також адресу та ім'я власника тварин, для яких призначений ветеринарний препарат.

Установи ветеринарної медицини можуть здійснювати роздрібну торгівлю лікувальними кормами та ветеринарними препаратами при умові, що вони є потрібними для проведення курсу лікування тварини, яка належить їх клієнту. Забороняється продаж при роздрібній торгівлі без рецепта лікаря ветеринарної медицини державної установи ветеринарної медицини або

ліцензованого лікаря ветеринарної медицини наступних ветеринарних препаратів:

1. ветеринарних препаратів, які мають бути використані лише під контролем державного або лікаря ветеринарної медицини ліцензіата або використання яких повинно супроводжуватися спеціальними застережними заходами для уникнення небажаного ризику, який може загрожувати особам, які вводять препарат тварині, тваринам, споживачам продуктів тваринного походження, які отримані від тварин, яким застосовували відповідний ветеринарний лікарський засіб або зовнішньому середовищу;

2. обмежених до використання та обігу ветеринарних лікарських засобів, відповідно до міжнародних договорів, згода на що надана Верховною Радою України;

3. ветеринарних імунобіологічних засобів;

4. ветеринарних препаратів, використання яких може розвинути процеси, що перешкоджатимуть наступним діагностичним або терапевтичним заходам або призначених для лікування, яке вимагає встановлення попереднього діагнозу;

Держпродспоживслужба встановила перелік заборонених для роздрібно́ї торгівлі ветеринарних препаратів та правила видачі рецептів.

Застосування, виробництво і обіг у ветеринарних аптеках, закладах ветеринарної медицини тощо наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів регулюються ЗУ «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [69].

Ведення записів щодо використання ветеринарних препаратів.

Утримувачі (власники) продуктивних тварин повинні вести записи використання та закупівлі ветеринарних імунобіологічних засобів, ветеринарних лікарських засобів і лікувальних кормів щодо кожної тварини впродовж її життя та надавати ці записи за запитом офіційному ветеринарному лікарю або державному ветеринарному інспектору. Попередній власник, у разі передачі продуктивної тварини новому власнику, повинен передати такі записи на цю тварину. В зазначених записах повинна бути інформація про назву ветеринарного імунобіологічного чи лікарського засобу або лікувального корму, дату придбання, кількість закупленої продукції, назву та місцезнаходження ветеринарної аптеки або закладу ветеринарної медицини, де був придбаний даний препарат та інформація про тварин, яких ними лікували.

Записи можна вести у вигляді копій рецептів ветеринарних імунобіологічних засобів чи ветеринарних лікарських засобів та рахунків за такі лікувальні корми або засоби від закладу ветеринарної медицини або ветеринарної аптеки разом із зазначенням тварин, які піддавались лікуванню.

Імпорт ветеринарних препаратів для особливих цілей. Не зареєстровані ветеринарні препарати дозволяється ввозити на територію України лише з метою: експонування на ярмарках, виставках та

конференціях; державної реєстрації в Україні; наукових експериментів.

Якщо ветеринарні препарати імпортуються для вищевказаних цілей, їх кількість повинна бути не більшою ніж необхідна для досягнення даних цілей, а їх обіг в Україні заборонено. У випадку стихійного лиха, катастрофи або спалаху хвороби тварин, які швидко поширюються, Держпродспоживслужба може видати разовий дозвіл на імпорт певного ветеринарного препарату, який не зареєстрований для використання та обігу в Україні, при умові наявності документів, які підтверджують застосування і обіг цього засобу в країні, з якої він надходить.

Утилізація та знищення ветеринарних препаратів. Ветеринарні лікарські засоби, термін придатності яких закінчився, а також які впродовж здійснення державного контролю були визначені такими, що не відповідають законодавчим вимогам, повинні бути вилучені з обігу, знищені та утилізовані. Правила знищення та утилізації ветеринарних препаратів встановленні Держпродспоживслужбою.

Засоби догляду за тваринами можуть використовуватися в Україні та перебувати в обігу при умові, що вони: не можуть завдати шкоди здоров'ю людей у випадку використання за настановою, виданою виробником таких засобів; не завдають шкоди здоров'ю тварин; не погіршують епізоотичний та ветеринарно-санітарний стан в Україні.

До введення в обіг в Україні, нові засоби ветеринарної медицини, на яких немає міжнародних стандартів та нормативно-правових актів, повинні бути поданні до Держпродспоживслужби для проведення необхідної експертизи їх можливості досягати ефекту, для створення якого такі препарати створювалися.

Питання для самоконтролю

1. Які ветеринарні лікарські засоби можна виготовляти, імпортувати в Україну?
2. Які нормативно-правові акти регулюють виробництво, обіг, реалізацію та застосування ветеринарних препаратів?
3. Що включає в себе державна реєстрація ветеринарних препаратів?
4. Скільки становить термін державної реєстрації ветеринарних лікарських засобів?
5. Для яких ветеринарних препаратів застосовується спрощена державна реєстрація?
6. Які вимоги висуваються до виробництва ветеринарних препаратів?
7. Які вимоги висуваються до обігу ветеринарних препаратів?
8. Які особливості оптової і роздрібної торгівлі ветеринарними препаратами?
9. Для яких ветеринарних препаратів необхідний рецепт?
10. Хто і які записи повинен вести щодо використання ветеринарних препаратів?

6. ЗАКОНОДАВСТВО ПРО ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ

Правове регулювання виробництва, обігу харчових продуктів подано в законі «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» та деяких інших законодавчих актах [2].

Санітарні заходи, розроблення, перегляд, затвердження та застосування. Необхідні санітарні заходи переглядаються, розробляються та затверджуються Міністерством охорони здоров'я, або Держпродспоживслужбою України, у межах їх повноважень та у відповідності з такими вимогами:

1. коли існують міжнародні інструкції, стандарти чи рекомендації, санітарні заходи затверджуються на їх базі, крім випадків, якщо ці міжнародні нормативно правові акти недостатні для дотримання відповідного рівня захисту здоров'я людини;

2. усі санітарні заходи ґрунтуються на існуючих наукових обґрунтуваннях та наукових принципах, крім винятків, зазначених нижче;

3. у разі виникнення надзвичайних обставин, що можуть призвести або загрожувати появою проблем для здоров'я людини або при відсутності достатніх наукових обґрунтувань, потрібних для здійснення оцінки ризику, санітарні заходи затверджуються на основі санітарних заходів, що застосовуються заінтересованими торговими партнерами або відповідної існуючої інформації, одержаної від необхідних міжнародних організацій;

4. у випадку недостатності або відсутності міжнародних стандартів, рекомендацій чи інструкцій для забезпечення відповідного рівня захисту здоров'я людини санітарні заходи складаються на основі оцінки ризику, беручи до уваги методи оцінки ризику відповідно до нормам, затвердженими відповідними міжнародними організаціями.

Всі санітарні заходи, в тому числі затвердженні за надзвичайних обставин, піддаються оновленню та перегляду для забезпечення умов, при яких наступні заходи використовувалися б лише в рамках, потрібних для захисту здоров'я людини, якщо:

1. від зацікавлених торгових партнерів надходять суттєві коментарі;
2. надійшла нова наукова інформація.

Враховуючи економічну та технічну доцільність санітарні заходи не можуть обмежувати торгівлю більше, ніж це є потрібним для дотримання необхідного рівня захисту здоров'я людини. Підлягають опублікуванню на офіційному сайті та у медіа органів виконавчої влади, які розробили необхідні санітарні заходи, порядок отримання інформації щодо санітарних заходів та огляд їх переліку, а також коментарі щодо їх застосування.

Усі перераховані санітарні заходи, для яких не має міжнародних стандартів або які не врегульовуються з міжнародними стандартами і щодо яких є очікування, що вони можуть суттєво погіршити експортні можливості зацікавлених торгових партнерів, підлягають повідомленню через центральний

орган виконавчої влади, який має повноваження виконання функцій центру обробки запитів, що передбачено Угодою СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, мінімум як через 60 діб до розробки кінцевого проекту санітарного заходу відповідно до положень приналежних міжнародних угод.

Публікації змінених або запропонованих нових санітарних заходів, коментарі та одержанні внаслідок повідомлення, до прийняття таких заходів, беруть до уваги на недискримінаційній основі. За письмовим запитом зацікавлених торгових партнерів або осіб центральний орган виконавчої влади, який виконує функції центру обробки запитів, що передбачено Угодою СОТ, представляє текст пропонованого санітарного заходу із відміткою положень, коли це можливо, що сильно відрізняються від інструкцій, міжнародних стандартів та рекомендацій.

При появі надзвичайних обставин санітарні заходи можуть затверджуватися до повідомлення при умові, що наступне повідомлення передається невідкладно та негайно. Всі змінені та нові санітарні заходи відразу опубліковуються після їх затвердження на офіційному веб-ресурсі органу виконавчої влади, який затвердив відповідні санітарні заходи та у відповідному офіційному друкованому виданні і набувають чинності після дати відповідної публікації не раніше ніж через 6 місяців.

У випадку вжиття заходів, що знижують обмеження відносно ввезення на митну територію України, а також за надзвичайних обставин, санітарний захід може починати діяти з дати прийняття, при умові послідуючого опублікування у належному офіційному друкованому виданні. Всі санітарні заходи застосовують лише в об'ємі, потрібному для захисту здоров'я людини і без небезпідставної дискримінації між різними постачальниками харчових продуктів або між імпортними та вітчизняними харчовими продуктами.

Визначення та перегляд вимог щодо окремих показників якості харчових продуктів. При перегляді та визначенні вимог відносно певних показників якості харчових продуктів беруться до уваги:

1. вимоги законодавства Європейського Союзу відносно деяких показників якості харчових продуктів у випадку відсутності міжнародних рекомендацій, стандартів чи інструкцій;
2. міжнародні інструкції, стандарти чи рекомендації відносно деяких показників якості харчових продуктів.

Враховуючи економічну та технічну доцільність, вимоги щодо деяких показників якості харчових продуктів не можуть обмежувати торгівлю більше, ніж це потрібно для гарантування відповідного рівня захисту інтересів споживачів. Після прийняття, зміни до вимог відносно певних показників якості харчових продуктів набувають чинності не раніше як через 9 місяців з дня їх оприлюднення і негайно публікуються у друкованому відповідному офіційному виданні. Впродовж перегляду, розробки, внесення змін, застосування та прийняття вимог відносно окремих показників якості харчових продуктів такі вимоги, що використовуються в іншій державі, вважають

рівнозначним заходам, що здійснюються та застосовуються в Україні, якщо об'єктивно буде доведено такою державою, що дані заходи надають такий або вищий рівень захисту інтересів людини в порівнянні з тим, що встановлений в Україні. Вимоги відносно окремих показників якості харчових продуктів використовуються лише в об'ємі, потрібному для захисту інтересів людей, і з відсутністю безпідставної дискримінації між різними постачальниками харчових продуктів або між імпортними та вітчизняними харчовими продуктами.

Належний рівень захисту здоров'я людей. Відповідний рівень захисту здоров'я людини від ризиків, що пов'язані з харчовими продуктами, визначає Міністерство охорони здоров'я. Належний рівень захисту здоров'я людини визначають на основі:

1. стандартів, рекомендацій та інструкцій відповідних міжнародних організацій;
2. ризиків, які є властивими для середовища життєдіяльності людини та загального стану здоров'я населення;
3. зведення до мінімуму негативного впливу на внутрішню та міжнародну торгівлю при використанні санітарних заходів.

Надання інформації про відповідні санітарні заходи. На вимогу будь-якого громадянина України або будь-якого громадянина іншої держави, центральний орган виконавчої влади, який виконує повноваження здійснення функцій центру обробки запитів, що зазначено в Угоді СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, представляє будь-яку інформацію щодо санітарних заходів. До цієї інформації входять:

1. дані звітів щодо оцінки ризиків, пов'язаних з харчовими продуктами та засоби оцінки і процедури ризиків для здоров'я людини;
2. наукове підґрунтя санітарних заходів, що застосовуються до вітчизняних та імпортних харчових продуктів;
3. засоби контролю та процедури харчових продуктів в Україні;
4. відомості відносно участі та членства України у відповідних міжнародних договорах відносно санітарних заходів та тексти таких угод або міжнародних організаціях;
5. вимоги, чинні інструкції та процедури контролю та інспектування харчових продуктів;
6. будь-які інші необхідні інформаційні дані.

Вимоги щодо застосування основаних на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках постійно діючих процедур. Оператори ринку зобов'язані розробляти, запроваджувати та використовувати постійно діючі процедури, які базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках.

Ця вимога не стосується операторів ринку, що проводять первинне виробництво, а також здійснюють пов'язану з первинним виробництвом роботу, зокрема зберігання, транспортування та обробку первинної продукції в

місці такого ж виробництва, при умовах, що при цьому суттєво не змінюється стан таких продуктів, а також на транспортування призначених для споживання людиною живих тварин, транспортування продуктів рослинного походження, рибальства, полювання з місця первинного виробництва до потужності. До переліку принципів системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках відносяться:

1. на етапах, на яких контроль управління є визначальним, визначення критичних контрольних точок для попередження виникненню небезпечних факторів, їх зменшення до прийняттого рівня або усунення;

2. ідентифікація небезпечних факторів, які необхідно усунути або зменшити до прийняттого рівня або яким необхідно запобігти;

3. у критичних контрольних точках установлення критичних меж, що дає можливість розрізнити з точки зору безпечності прийнятність харчового продукту від неприйнятності;

4. якщо результати моніторингу доводять те, що певна критична контрольна точка вийшла з-під контролю, запровадження коригувальних дій;

5. для забезпечення отримання даних для оперативного управління небезпечними факторами здійснення процедур моніторингу в критичних контрольних точках;

6. ведення записів та розробка документів відповідно до обсягів виробництва та виду діяльності для підтвердження результативного застосування заходів;

7. з метою перевірки результативності процедур розроблення заходів, які слід застосовувати на постійній основі.

Вимоги до забезпечення простежуваності. Простежуваність тварин, направлених для виробництва харчових продуктів, харчових продуктів або речовин, що призначені для додавання (очікуваного додавання) до харчових продуктів, слід забезпечити на всіх стадіях їх виробництва та обігу операторами ринку. Оператори ринку повинні мати змогу ідентифікувати інших операторів, які здійснюють обіг та яким надходять харчові продукти, тварини, спрямовані на виробництво харчових продуктів, або інші речовини, які входять або будуть входити до харчових продуктів. Операторам ринку слід запроваджувати процедури та системи, що дають можливість узагальнити інформацію про операторів, які відвантажують та яким відвантажуються харчові продукти, тварини або речовини, які можуть бути включені до харчових продуктів. Дана інформація повинна бути доступна на вимогу контролюючих органів. Харчові продукти, що наявні на ринку або будуть введені в обіг, для забезпечення простежуваності, повинні бути необхідним чином марковані або супроводжуватися інформацією відповідно до вимог законодавства чи позначені згідно з документацією.

Оператори ринку, які проводять обіг або виробництво харчових продуктів тваринного походження, повинні надати операторам ринку, до яких надходять ці харчові продукти, а також при вимозі Держпродспоживслужби наступну

інформацію:

1. кількість або обсяг харчового продукту;
2. назва та додаткові данні, які дають можливість ідентифікувати харчовий продукт;
3. місцезнаходження та найменування потужності з якої надходить харчовий продукт, а при умові розміщення підприємства в Україні - також його реєстраційний номер;
4. назву та розміщення потужності, до якої постачається харчовий продукт, а якщо така потужність знаходиться в Україні - також її реєстраційний номер;
5. назву та розміщення оператора ринку, що постачає харчовий продукт, якщо вони відмінні від назви та розміщення підприємства, з якого надходить харчовий продукт;
6. назву та адресу потужності, оператора ринку до якого відправляють харчовий продукт, якщо ця інформація не відповідає інформації потужності до якої надходить харчовий продукт;
7. дата відвантаження партії харчового продукту або вантажної партії;
8. відомості, які допомагають визначити партію вантажну або партію харчового продукту.

Вищевказану інформацію оператор ринку оновлює щодня та зберігає до закінчення мінімального терміну придатності харчового продукту або закінчення крайнього терміну споживання харчового продукту.

В випадку обігу або виробництва паростків, насіння призначеного для вирощування паростків або пророщеного насіння, оператори ринку, крім інформації про потужність, також подають данні про таксономічну назву рослин. Також вважається однією партією насіння рослин з різними ботанічними таксономічними назвами, що призначено для спільного пророщування і змішано в одній упаковці, а також паростки з такого насіння.

Оператори ринку, на запит Держпродспоживслужби, невідкладно надають інформацію. Форма зберігання (паперова або електронна) та подання інформації затверджується оператором ринку. Держпродспоживслужба погоджує методичні настанови та затверджує спеціальні вимоги до забезпечення простежуваності окремих харчових продуктів.

Експлуатаційний дозвіл. Оператори ринку, які здійснюють роботу, яка має зв'язок з зберіганням або виробництвом харчових продуктів тваринного походження зобов'язані отримати експлуатаційний дозвіл. Отримання експлуатаційного дозволу не є необхідним для операторів ринку, які проводять:

діяльність пов'язану з первинним виробництвом харчових продуктів тваринного походження, та зв'язані з цим дії, в тому числі поводження та зберігання первинної продукції в місці виробництва в випадку, що при цьому суттєво стан такої продукції не змінюється;

перевезення харчових продуктів тваринного походження, також тих, для яких необхідно дотримуватись температурних обмежень та яких не можна

зберігати при температурі вищій 10 °С, при цьому, щоб вони зберігались придатними для вживання людиною;

зберігання харчових продуктів тваринного походження, для яких не потрібно дотримувати температурний режим та які можна зберігати при температурі вищій 10 °С, лишаючись при цьому придатними для споживання людиною;

виробництво або зберігання харчових продуктів, в складі яких є лише перероблені продукти тваринного походження або продукти рослинного походження;

експлуатацію закладів роздрібної торгівлі та закладів громадського харчування, що не суперечать вимогам, встановленим Кабінетом Міністрів України.

На кожен потужність до початку її експлуатації потрібно отримати окремий експлуатаційний дозвіл. Цей дозвіл видається на визначені оператором ринку підприємства, що розміщені за однією адресою. Експлуатаційний дозвіл має право видавати територіальний орган Держпродспоживслужби. Для отримання експлуатаційного дозволу оператору ринку необхідно подати заяву, ідентифікаційний код, його місцезнаходження або для фізичної особи прізвище, ім'я, по батькові, ідентифікаційний код, паспортні данні, місце проживання оператора ринку, назву, її адресу, перелік харчових продуктів, які планується виготовляти або зберігати та заплановані види діяльності, вид оператора ринку за класифікацією. Впродовж 15 календарних днів з дати отримання територіальним органом Держпродспоживслужби заяви щодо видачі експлуатаційного дозволу, проводиться інспектування підприємства, результати якого визначають його відповідність вимогам.

У видачі експлуатаційного дозволу може бути відмовлено у разі:

1. виявлення недостовірних відомостей у заяві про видачу експлуатаційного дозволу;
2. відсутності у заяві про видачу експлуатаційного дозволу необхідної інформації;
3. ненадання агропродовольчим ринком відповідних умов для роботи лабораторії, а саме, незабезпечення службовими приміщеннями, які облаштовані електрикою, опаленням, вентиляцією, каналізацією, водогоном з холодною і гарячою водою;
4. за результатами інспектування підприємства встановлення її невідповідності вимогам законодавства.

Забороною є відмова у видачі експлуатаційного дозволу через інші причини. Обов'язково зазначаються підстава для відмови у рішенні про відмову у видачі експлуатаційного дозволу та підтверджуючі факти наявності такої обставини. Таке рішення ухвалюється не пізніше 30 календарних днів з дати одержання територіальним органом Держпродспоживслужби відповідної заяви від оператора ринку. Копія рішення надається оператору ринку впродовж 3 робочих днів з дати його прийняття. Це рішення може бути оскаржене до

Держпродспоживслужби або суду. Якщо причини, що були причиною для відмови у видачі експлуатаційного дозволу, усунув оператор ринку, він може повторно звернутися із заявою про видачу даного дозволу.

Потужності, відносно яких прийняли рішення про видачу експлуатаційного дозволу, надається реєстраційний номер. За поновлення дії експлуатаційного дозволу, його видачу справляється плата, яка складає 0,17 розміру мінімальної заробітної плати. Видача дубліката, переоформлення експлуатаційного дозволу здійснюються безкоштовно. Дані процедури проводяться впродовж 2 робочих днів після одержання територіальним органом Держпродспоживслужби факту внесення належної плати. Термін дії експлуатаційного дозволу необмежений. Форма та порядок видачі експлуатаційного дозволу затверджений Кабінетом Міністрів України.

При реконструкції підприємства, у якого є експлуатаційний дозвіл, якщо істотно змінились характеристики технологічних процесів та виробничих приміщень або вид діяльності, оператор ринку зобов'язаний не пізніше ніж за 15 календарних днів до відновлення роботи звернутися до місцевого органу Держпродспоживслужби із заявою щодо здійснення позапланового інспектування потужності. Таке інспектування здійснюється впродовж 15 днів після отримання заяви. Якщо за результатами інспектування встановлено відповідність потужності вимогам, оператор ринку може продовжити роботу підприємства після проведення реконструкції.

Експлуатаційний дозвіл містить інформацію, яку вносять до реєстру потужностей та операторів ринку, на які видано Держпродспоживслужбою експлуатаційний дозвіл. Шляхом розміщення на своєму офіційному веб-сайті інформації Держпродспоживслужба забезпечує безоплатний та відкритий доступ до реєстру потужностей та операторів ринку, на які видано експлуатаційний дозвіл. При приватизації потужності - оператора ринку, який мав експлуатаційний дозвіл, він переоформлюється на того суб'єкта, який приватизував це підприємство, звичайно якщо він планує продовжувати діяльність, на яку видано цей дозвіл раніше.

Умови тимчасового припинення та поновлення дії експлуатаційного дозволу. Головний державний інспектор затверджує постанову про тимчасове припинення дії експлуатаційного дозволу з уточненням технологічного процесу чи виробничої лінії, якщо оператор ринку не реалізує у технологічно можливий строк вимоги розпорядження про тимчасове припинення функціонування частини потужності або потужності чи тимчасову заборону обігу об'єктів санітарних заходів, де були виявленні порушення. При тимчасовому припиненні дії експлуатаційного дозволу інформація про це оприлюднюється Держпродспоживслужбою на його офіційному веб-сайті впродовж 3 робочих днів та вводиться до відповідного реєстру.

Оператор ринку, дію експлуатаційного дозволу якого тимчасово припинили, не має права проводити вказану діяльність на підприємстві, але після усунення причин, що стали підставою для такого припинення, він може

подати заяву Держпродспоживслужбі на поновлення дії даного дозволу. Таке рішення щодо тимчасового припинення дії експлуатаційного дозволу може бути оскаржене до установ Держпродспоживслужби чи суду.

Державна реєстрація потужностей. На потужності з виробництва чи обігу харчових продуктів, на які не є необхідним отримання експлуатаційного дозволу, проходять процедуру державної реєстрації.

Не підлягають державній реєстрації як окремі потужності транспортні засоби, що використовуються оператором ринку в діяльності, на яку видано експлуатаційний дозвіл. Також транспортні засоби, які застосовуються лише для перевезення харчових продуктів, що зв'язано з роботою потужності, підпадають під кумулятивну державну реєстрацію, на яку потрібна одна заява (і це не залежить від кількості належних транспортних засобів) та, відповідно, одержується один реєстраційний номер. Як окрема потужність підлягає державній реєстрації транспортний засіб, що застосовується в якості потужності з реалізації харчових продуктів кінцевим споживачам.

Державна реєстрація потужностей проводиться на безоплатній основі Держпродспоживслужбою через внесення необхідної інформації до реєстру. Підприємствам у реєстрі надається особистий реєстраційний номер. Перейменування оператора потужності у зв'язку з зміною в акціонерного товариства форми господарювання чи із зміною типу акціонерного товариства не є підставою для звернення оператора Держпродспоживслужби із заявою про внесення зміни назви оператора до реєстру потужностей та внесення таких даних до реєстру. Держпродспоживслужба, при зверненні оператора назва якого була змінена, безоплатно вносить такі зміни назви до реєстру, про що письмово повідомляє оператора.

Підставою для внесення змін до реєстру, якщо діяльність з виробництва або обігу харчових продуктів тваринного походження залишилась, є приватизація комунального або державного підприємства. Держпродспоживслужба вносить зміни до реєстру впродовж 10 календарних днів з дати реєстрації заяви, про що заявник письмово інформується після подачі заяви суб'єкта господарювання, що приватизував державне або комунальне підприємство.

Оператор ринку повинен подати до територіального органу Держпродспоживслужби заяву щодо державної реєстрації потужності не пізніше ніж за 10 днів до розпочинання роботи потужності в якій зазначаються данні згідно вимог. Заява про державну реєстрацію потужності реєструється місцевим органом Держпродспоживслужби в дату її подачі та засвідчується підписом уповноваженої особи або оператора ринку.

Якщо є раніше прийняте рішення щодо державної реєстрації цієї потужності, невідповідність заяви встановленій формі або надання в ній неповної інформації, це є підставою для відмови у державній реєстрації потужності. З інших підстав відмови у державній реєстрації потужностей не може бути. Обов'язково зазначаються у рішенні щодо відмови в державній реєстрації підприємства підстава для відмови та факти, що доводять наявність

такої підстави.

Впродовж 10 діб після отримання заяви оператора ринку приймається рішення про відмову у такій реєстрації або про державну реєстрацію потужності. Впродовж 3 робочих днів надається оператору ринку копія рішення про державну реєстрацію потужності або про відмову у такій рахуючи з дня прийняття такого рішення. За принципом мовчазної згоди оператор ринку має право розпочати експлуатацію потужності, якщо після подання ним заяви про державну реєстрацію потужності впродовж 15 робочих днів територіальний орган Держпродспоживслужби не надав копії рішення оператору ринку або не прийняв рішення щодо відмови у державній реєстрації підприємства.

Впродовж 10 робочих днів оператор ринку повинен повідомити територіальний орган Держпродспоживслужбу про припинення використання потужності, а також про зміни у своїй роботі, що створюють необхідність внесення змін до відомостей державного реєстру потужностей операторів ринку. Територіальний орган Держпродспоживслужби з власної ініціативи здійснює державну реєстрацію потужності, про що інформує оператора ринку, якщо за результатами здійснення державного контролю виявлено незареєстровану потужність, яка повинна бути зареєстрована та отримано достатню для її державної реєстрації інформацію.

Держпродспоживслужба, шляхом розміщення на своєму офіційному веб-сайті, організовує безоплатний та відкритий доступ до державного реєстру потужностей операторів ринку. Держпродспоживслужба затверджує порядок ведення державного реєстру потужностей операторів ринку, проведення державної реєстрації потужностей та надає інформацію з нього зацікавленим суб'єктам.

Затверджені експортні потужності. Якщо це вимагається країною призначення, потужності, які займаються виробництвом харчових продуктів, спрямованих на експорт з України, утверджуються Держпродспоживслужбою. Також орган Держпродспоживслужби винятково за запитом оператора ринку, який має план експортувати харчові продукти до призначеної країни, здійснює інспектування експортної потужності на відповідність вимогам країни призначення, що висуває вимогу щодо затвердження експортної потужності. Якщо за результатами інспектування підтверджено її відповідність вимогам країни призначення Держпродспоживслужба затверджує експортну потужність. Держпродспоживслужба веде реєстр кожного виду харчового продукту, для якого перевірили виконання встановлених вимог та затверджених експортних потужностей із відміткою країни призначення. Реєстр оновлюється не пізніше 15 числа поточного місяця і розміщується на офіційному веб-сайті Держпродспоживслужби.

Внесення змін до реєстру затверджених експортних потужностей. Головний державний інспектор відразу інформує про це Держпродспоживслужбу, в випадку, якщо у процесі перевірки підтверджено,

що затверджені експортні потужності не відповідають заявленим вимогам.

Державний інспектор обмежується винесенням оператору ринку попередження про необхідність у технічно можливий термін усунення таких порушень, якщо при перевірці було виявлено невідповідності заявленим вимогам, які безпосередню не створюють загрозу здоров'ю споживачів, про що робиться відповідний запис у акті державного контролю. Держпродспоживслужба приймає рішення про виключення потужностей або деяких видів харчових продуктів, виготовлених на таких потужностях, з реєстру затверджених експортних потужностей, якщо оператор ринку не усунув виявлених порушень, про які було відмічено в акті державного контролю. Таке рішення оператор ринку може оскаржити до суду.

В випадку затвердження рішення щодо тимчасового припинення або видалення затверджених експортних потужностей з реєстру затверджених експортних потужностей Держпродспоживслужба України повинна негайно повідомити про це компетентний орган країни призначення. Компетентному органу країни призначення, для якої Держпродспоживслужбою України проведено перевірку виконання встановлених вимог, має право безперешкодного доступу до затверджених експортних потужностей для інспектування таких потужностей, щоб провести перевірку виконання затверджених вимог. Про зазначене інспектування такий орган країни призначення повинен повідомити Держпродспоживслужбу України за 48 годин.

Якщо компетентний орган країни призначення в результаті інспектування затверджених експортних потужностей для здійснення перевірки виконання встановлених вимог отримує результат, що дані потужності не відповідають затвердженим вимогам, Держпродспоживслужба України тимчасово припиняє функціонування потужностей або виключає їх з реєстру. Якщо таке рішення Держпродспоживслужби прийнято відповідно до даного висновку, воно оскарженню не підлягає.

Регулювання виробництва та обігу харчових продуктів включає наступні аспекти:

Вимоги до харчових продуктів. Ті, які знаходяться в обігу на території України харчові продукти, мають відповідати вимогам законодавства про окремі показники якості харчових продуктів та безпечності. Коли надходять докази відносно шкідливості харчового продукту, виробництво та обіг його має бути заборонено та зупинено, незважаючи на відповідність такого харчового продукту законодавству про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів.

При виробництві в Україні харчових продуктів забороняється використання не зареєстрованих в Україні відповідно до вимог харчових добавок, ароматизаторів. Сертифікувати харчові продукти необов'язково, окрім випадку процедури видачі міжнародного сертифіката.

Включеним до реєстру експортерів підприємствам заборонено

використовувати сировину, яка отримана шляхом забою тварин на потужностях, які не мають експлуатаційного дозволу.

Експортовані з України харчові продукти повинні відповідати вимогам законодавства про харчові продукти, окрім випадків, коли: до харчових продуктів такі вимоги встановлені країною, до якої вони експортуються, або такі вимоги встановлені до харчових продуктів у двосторонніх угодах України з країною, до якої вони експортуються.

Вимоги до дитячого харчування. Забороняється використання у харчових продуктах для дитячого харчування таких інгредієнтів:

1. ароматизаторів, крім таких винятків як:

ароматизатори для яких не передбачена обов'язковість державної реєстрації;

етилванілін, ванілін і ванільний екстракт;

ароматизатори, які не підлягають реєстрації в Європейському Союзі, чи які дозволені до використання у дитячому харчуванні Європейським Союзом або відповідними міжнародними організаціями;

ароматизатори, які пройшли державну реєстрацію;

2. підсолоджувачів (за винятком харчових продуктів призначених для дітей грудного та раннього віку для спеціальних медичних цілей);

3. барвників (за винятком, отриманих з харчових продуктів);

4. стабілізаторів, консервантів, підсилювачів аромату або смаку;

5. сирого молока коров'ячого, що має невідповідність таким вимогам: рахунок соматичних клітин складає не більше 400000 одиниць на 1 мл, кількість мікроорганізмів при температурі 30 °С не перевищує 100000 колонієутворюючих одиниць на 1 мл;

6. продуктів гідрогенізації олій (спреду, маргарину), пальмового стеарину, бавовняної олії або олії з кунжуту;

7. сирого молока від сільськогосподарських тварин, крім коров'ячого, що має невідповідність таким вимогам: кількість мікроорганізмів при температурі 30 °С становить не більше 1500000 КУО/мл;

8. інгредієнтів, що вироблені з харчових продуктів, що містили генетично модифіковані організми або отриманих з генетично модифікованих організмів;

9. сумішей прянощів та спецій, до складу яких входять заборонені у виробництві дитячого харчування харчові добавки.

У виробництві дитячого харчування з рибними або м'ясними складниками забороняється застосування:

1. риби придонної та ставкової, м'яса риби, підданого неодноразовому заморожуванню, а також гідратованого білка сої та його похідних.

2. шкіри свинячої, м'яса механічного обвалювання, субпродуктів (крім печінки, серця, язика), а також м'яса птиці та тварин, що неодноразово заморожувалося, гідратованого білка сої та його похідних;

Виробництво дитячого харчування організовується таким чином, щоб унеможливити одночасне фізичне змішування потоків складників для

виробництва дитячого харчування та інших харчових продуктів або здійснюється на окремих технологічних лініях.

Забороняється використання глютену у виробництві дитячих сумішей для подальшого годування та дитячих сумішей початкових.

Реклама та інші засоби просування на ринок дитячих сумішей для подальшого годування та дитячих сумішей початкових не може проводитись шляхом поширення пов'язаних з таким дитячим харчуванням товарів або зразків такого дитячого харчування, у тому числі через:

1. реалізації за зниженими цінами;
2. поширення видань (також електронних), крім передбачених законом випадків;
3. надання іншого товару у випадку реалізації зазначеного дитячого харчування або навпаки;
4. розповсюдження талонів, що дають право на знижку.

Особливості розробки, затвердження та застосування методичних настанов. При виробництві харчових продуктів оператори ринку можуть застосовувати методичні настанови. Це свідчить про виконання вимог, визначених законодавством. Розробляються методичні настанови об'єднаннями операторів ринку і затверджуються відповідно до вимог.

На офіційному веб-сайті органу державної влади, повідомляють коли починається розробка методичних настанов та розміщується текст проекту. Впродовж 10 робочих днів з моменту подання проекту операторами ринку, які його розробили, здійснюється оприлюднення проекту методичних настанов в мережі Інтернет.

У самому повідомленні наводиться наступна інформація:

1. мета розробки;
2. положення нормативно-правового акту, відносно якого подається роз'яснення;
3. контактні дані та найменування (поштова та електронна адреси, телефон) об'єднання операторів ринку - розробника методичних настанов.

Той хто розробляє методичні настанови, зобов'язаний опрацювати проект з урахуванням пропозицій та зауважень заінтересованих осіб, що надані у письмовій формі та публікує їх список із скороченим викладенням своїх висновків та змісту на офіційному веб-сайті органу державної влади, який дані методичні настанови буде затверджувати.

Органу державної влади розробник методичних настанов надає перелік зауважень та пропозицій і доопрацьований проект. Орган державної влади впродовж 30 робочих днів повинен провести його аналіз з метою:

1. оцінки можливості використання положень методичних настанов на практиці.
2. встановити відповідність методичних настанов положенням діючого законодавства про харчові продукти, а у випадку їх відсутності - положенням документів відповідних міжнародних установ;

Проект методичних настанов, у разі невідповідності проекту вимогам, впродовж 10 робочих днів повертається розробнику із ретельним поясненням відносно неможливості його затвердження. Після доопрацювання проекту методичних настанов розробник з урахуванням поправок може ще раз подати його до відповідного органу державної влади для затвердження.

Вимоги до забою тварин. Без супровідних ветеринарних документів, які засвідчують здоров'я, забороняється забій тварин. Заборонено проводити забій диких ссавців, свійських копитних тварин, які вирощені на фермі, що відрізняються від зайцеподібних, а також забій кролів та свійської птиці на бійні, яка не має експлуатаційного дозволу. Ця вимога не поширюється на забій вищевказаних тварин в кількості не більше 3 голів свійських парнокопитних тварин або інших копитних на тиждень, при умові здійснення післязабійного та передзабійного огляду уповноваженим ветеринаром або державним ветеринарним інспектором згідно вимог, затверджених Держпродспоживслужбою, а також 5 голів кролів, свійської птиці на добу.

Продукти, одержані в наслідок забою не на бойні, яка має експлуатаційний дозвіл, із 1 січня 2025 року можуть використовуватися лише в області, в якій він здійснений або для продажу на агропромисловому ринку крайньому споживачу не далі 50 кілометрів від місця забою чи власного споживання.

Обіг харчових продуктів на агропродовольчих ринках. Частина туш або цілі туші парнокопитних та інших копитних тварин, туші кролів, свійської птиці та малих диких тварин, риба, яйця, мед, сир домашнього виробництва, молоко необроблене і продукти рослинного походження можна продавати на агропродовольчих ринках при умові їхньої придатності, яка підтверджена результатами досліджень державної лабораторії ветсанекспертизи на ринку, державним інспектором, який перебуває на цьому ж ринку. Харчові продукти промислового виробництва, при наявності документів, що забезпечують простежуваність продукції, не підлягають зазначеним випробуванням.

Державний інспектор, який знаходиться на агропродовольчому ринку, ставить позначку придатності на кожну тушу свійської птиці, малих диких тварин та кролів, на неподілені туші або частини туш парнокопитних або ж інших копитних тварин, відносно яких є підтвердження придатності для споживання людиною, за результатами досліджень державної лабораторії ветсанекспертизи на ринку. Придатність для споживання людиною необробленого молока та сиру домашнього виробництва, а також продуктів рослинного походження, підтверджується державним інспектором за результатами випробувань даної лабораторії.

На непридатних для споживання людиною тушах, що на основі результатів лабораторних досліджень не можуть бути використані для споживання людьми, робляться насічки повністю на поверхні туші, і це є ознакою непридатності продукту для вживання людиною. Непридатний для споживання людиною харчовий продукт, який не становить безпосередньої загрози для здоров'я людини (низький ризик), до реалізації не допускається та утилізується

власником. Непридатний для споживання людиною харчовий продукт, який несе безпосередню загрозу для здоров'я людини (високий ризик), негайно вилучається у власника та утилізується або знищується під контролем державного інспектора.

При відсутності державної лабораторії ветсанекспертизи на ринку функціонування агропродовольчого ринку заборонено.

До **обігу об'єктів санітарних заходів** висуваються такі вимоги. Заборонено:

1. не на агропродовольчих ринках продаж харчових продуктів власного домашнього виробництва;
2. обіг на потужностях харчових продуктів, які не відповідають вимогам санітарних заходів;
3. обіг неперероблених туш однокопитних або парнокопитних тварин, на упаковці або на яких безпосередньо відсутня позначка придатності;
4. обіг харчових продуктів, виготовлених на потужностях, повідомлення про реєстрацію яких оператором ринку не було зроблено;
5. обіг харчових продуктів, вироблених на потужностях, які не мають експлуатаційного дозволу або дія його тимчасово припинена;
6. обіг харчових продуктів, що мають у своєму складі генетично модифіковані організми чи одержанні з їх використанням, для їх державної реєстрації;
7. обіг харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, дитячого харчування та харчових продуктів для контролювання ваги, якщо про прагнення введення їх в обіг не проінформовано відповідно до закону;
8. без відповідних ветеринарних документів обіг неперероблених харчових продуктів від свиней для вживання людиною у випадку, якщо підтверджений спалах хвороб, що є небезпечними для здоров'я тварин або людей, за рішенням Держпродспоживслужби.

Обіг об'єктів санітарних заходів забороняється також, якщо ці об'єкти:

1. до споживання непридатні;
2. небезпечні;
3. марковані неправильно;
4. на територію України ввезені контрабандно;
5. незареєстровані відповідно до вимог.

Непридатні до споживання та неправильно марковані харчові продукти, підлягають відкликанню або вилученню з обігу. Вилучені з обігу об'єкти санітарних заходів, можуть бути повернуті в обіг за умови проведення державної реєстрації або забезпечення виправлення маркування. Об'єкти санітарних заходів, які вилучені і їх неможливо повернути в обіг, підлягають знищенню або використовуються для інших, відмінних від споживання населенням, цілей.

Повернення в обіг для споживання людиною об'єктів санітарних заходів, знищення їх або для інших цілей, проводиться оператором ринку його коштом.

Умови знищення об'єктів санітарних заходів або порядок, який повинен виконувати оператор ринку для введення їх в обіг для вживання людиною чи з іншою метою, встановлюються Держпродспоживслужбою.

У випадку, якщо небезпечні харчові продукти є частиною вантажу або партії харчових продуктів одним найменуванням, вважають, що вся дана партія або вантаж харчових продуктів цього найменування теж є небезпечними і їх подальший обіг заборонено. Винятком є проведення подальшої детальної оцінки і визнання решта партії або вантажу безпечними. Товарно-транспортна накладна є одним документом, який супроводжує об'єкти санітарних заходів, які перебувають в обігу.

Виробництво та обіг новітнього харчового продукту чи інгредієнта.

Інгредієнт чи новітній харчовий продукт повинен відповідати наступним вимогам:

1. якщо на заміну звичайного розроблений новітній харчовий продукт, характеризується енергією, поживними та іншими речовинами, що отримає споживач при нормальних умовах його використання, не буде відрізнятися більше природних відхилень від тих, що отримує від звичайних харчових продуктів;

2. не становить загрози для здоров'я людини;

3. його властивості не вводять споживача в оману.

Новітній харчовий продукт чи інгредієнт заборонено вводити в обіг за відсутності державної реєстрації, проведеної Держпродспоживслужбою. Новітній харчовий продукт чи інгредієнт від звичайних відрізняють наступні критерії:

1. даний продукт не має історії безпечного використання в Україні і має значні відмінності або вплив:

через застосування виробничого процесу вироблення, що раніше не застосовувався для цього виду інгредієнта чи продукту;

застосування раніше не використовуваного для цих цілей процесу вирощування тварин або рослин;

2. харчовий продукт чи інгредієнт має історію безпечного споживання в інших країнах і значний вплив або зміну, але не має історії безпечного споживання в Україні.

Під значенням "історія безпечного споживання" мається на увазі вживання інгредієнта чи харчового продукту як частини звичайного раціону населенням країни, що не має даних про негативний вплив такого інгредієнта або продукту на здоров'я людей. Сюди можуть входити результати статистичних спостережень, наукових досліджень.

Під значенням "значна зміна або вплив харчового продукту чи інгредієнта" мають на увазі вплив або зміну інгредієнта чи харчового продукту, які відповідно до наукових даних або за досвідом оператора ринку перевершують більш як на 100 % значення тих варіантів, що були у вже зареєстрованих новітніх харчових продуктах або ж інгредієнтах чи тих варіантів, які

зустрічалися раніше у інгредієнтах чи звичайних харчових продуктах, таких параметрів:

1. спосіб метаболізації харчового продукту чи інгредієнту в організмі людини;
2. фізіологічний ефект, структура, склад, поживна цінність харчового продукту чи інгредієнта;
3. безпечність інгредієнта чи харчового продукту.

Не належать до новітніх харчових продуктів необроблені харчові продукти, в яких є історія безпечного споживання в інших країнах або частинах країн, але не мають історії безпечного споживання в Україні. Не належить до новітніх харчових продуктів вода питна у будь-яких ємностях будь-якого походження.

На проведення державної реєстрації оператор ринку, який має намір впроваджувати новітній харчовий продукт в обіг на території України, складає заяву до Держпродспоживслужби. До заяви він додає документацію, де є інформація про те, що новітній харчовий продукт відповідає вимогам. Державна реєстрація новітнього харчового продукту здійснюється на загальних підставах, відмовлено в якій може бути лише через невідповідність вимогам.

Оператор ринку має право вводити в обіг та виробляти харчовий продукт чи інгредієнт після державної реєстрації та внесення новітнього харчового продукту чи інгредієнта, враховуючи положення законодавства про захист прав інтелектуальної власності, до Реєстру новітніх харчових продуктів чи інгредієнтів. Такі вимоги не поширюються на харчові добавки, ароматизатори та ензими, а також на виробництво або обіг новітнього харчового продукту, який складається, вміщує або виробляється з генетично модифікованих організмів.

Питання для самоконтролю

1. Які принципи, розроблення, перегляду, затвердження та застосування санітарних заходів, що стосуються харчових продуктів?
2. Які вимоги до забезпечення простежуваності при виробництві харчових продуктів?
3. Яким операторам ринку харчових продуктів потрібен експлуатаційний дозвіл, реєстрація потужностей?
4. Які вимоги встановлені до харчових продуктів, які знаходяться в обігу на території України?
5. Які вимоги встановлені до дитячого харчування?
6. Які вимоги встановлені до забою тварин?
7. Як врегульовано обіг харчових продуктів на агропродовольчих ринках?
8. Яка лабораторія повинна функціонувати на агропродовольчому ринку?
9. Яким вимогам повинен відповідати новітній харчовий продукт чи інгредієнт?
10. Які вимоги висувуються до обігу об'єктів санітарних заходів?

7. ВИМОГИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ОПЕРАТОРІВ РИНКУ ЩОДО ВИРОБНИЦТВА ТА ОБІГУ КОРМІВ

Правові основи виробництва та обігу кормів регулюються переважно в ЗУ «Про безпечність та гігієну кормів» [55].

Права операторів ринку. Оператори ринку, які займаються виробництвом та обігом кормів, мають право:

1. застосовування методичних настанов;
2. участь у розробленні методичних настанов;
3. при умові використання та зберігання відповідно до інструкцій та вимог законодавства, наданих постачальником або виробником цих кормів, вимагати відшкодування збитків, завданих через постачання їм небезпечних або неправильно маркованих кормів;
4. крім випадків, передбачених законом, вимагати нерозповсюдження інформації з обмеженим доступом, що належить оператору ринку;
5. не відшкодувати, пов'язані з небезпечністю кормів збитки, які завдали через порушення інші особи, також кінцеві користувачі, інструкцій та вимог законодавства про корми, наданих постачальником або виробником цих кормів;
6. реалізовувати інші права, передбачені законодавством.

Обов'язки операторів ринку. Оператори ринку при проведенні своєї діяльності повинні:

1. забезпечувати додержання вимог законодавства щодо кормів відносно представлення, пакування та маркування кормів на усіх етапах виробництва та обігу кормів;
2. забезпечувати дотримання на усіх стадіях виробництва та обігу кормів вимог законодавства щодо гігієни кормів;
3. розробляти, використовувати та запроваджувати постійно діючі процедури, що ґрунтуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР), та при цьому призначати відповідальних за їх реалізацію при виробництві та обігу кормів, належну підготовку осіб з питань застосування цих процедур;
4. інформувати про намір використання потужності для її державної реєстрації або отримувати експлуатаційний дозвіл на потужність згідно закону;
5. забезпечувати відповідність кормів вимогам безпечності, що встановлені законодавством про корми;
6. забезпечувати відповідність інформації про корми вимогам законодавства про корми, а також достовірність такої інформації, що надається;
7. забезпечувати вимоги до годівлі тварин, призначених для виробництва харчових продуктів;
8. надавати на запит Держпродспоживслужби інформацію та забезпечувати простежуваність, відповідно до закону;

9. відкликати або вилучати корми у випадках, встановлених законом;
10. запобігати обігу неправильно маркованих та небезпечних кормів;
11. дотримуватися зазначених у маркуванні умов зберігання кормів;
12. відповідно до закону відшкодовувати шкоду, через використання кормів згідно із призначенням, заподіяну кінцевим користувачам або операторам ринку;
13. використовувати лише зареєстровані відповідно до законодавства про корми кормові добавки;
14. використовувати тільки корми, отримані із потужностей, на які отримано експлуатаційний дозвіл, зареєстрованих потужностей або потужностей, що відповідають вимогам щодо ввезення на митну територію України кормів;
15. забезпечувати функціонування та запроваджувати системи реєстрації та обробки скарг, а також повідомлення про наслідки їх розгляду заінтересованих осіб.

Загальні вимоги до операторів ринку відносно обігу та виробництва кормів. Заборонено операторам ринку здійснювати виробництво кормів:

1. на підприємствах, на які не отримано експлуатаційного дозволу або які не були зареєстровані відповідно до законодавства;
2. на підприємствах, які не відповідають вимогам законодавства про корми;
3. при застосуванні не зареєстрованих в Україні кормових добавок;
4. на підприємствах, відносно яких ухвалене рішення про тимчасове припинення обігу або виробництва кормів або анульовано експлуатаційний дозвіл чи скасовано державну реєстрацію.

Мають право здійснювати обіг кормів в Україні оператори ринку, при умові, що ці корми відповідають вимогам законодавства про корми та є безпечними. Забороняється здійснювати обіг кормів операторам ринку:

1. виготовлених в установах, на які не отримано експлуатаційного дозволу або які не були зареєстровані відповідно до вимог законодавства;
2. виготовлених на підприємствах, які не відповідають законодавчим вимогам про корми;
3. виготовлених на підприємствах, де скасовано державну реєстрацію чи анульовано експлуатаційний дозвіл або відносно яких ухвалене рішення про тимчасове припинення обігу або виробництва кормів;
4. маркування яких проведено із порушенням вимог законодавства;
5. виготовлених із застосуванням не зареєстрованих в Україні кормових добавок;
6. мінімальний термін зберігання яких завершився.

У разі неможливості повернення кормів в обіг, які вилучені або відкликані оператором ринку з обігу, вони піддаються знищенню за власний рахунок оператором ринку під наглядом державного ветеринарного інспектора або можуть застосовуватись з цілю, не пов'язаною з годівлею тварин.

Якщо є частиною вантажу або партії певні небезпечні корми якогось виду,

то всі інші корми у відповідній партії або вантажу цього самого виду також вважають небезпечними та відкликають або вилучають з обігу оператором ринку, і забороняється їх подальший обіг. Подальший обіг таких кормів дозволяється, якщо при зверненні оператора ринку до Держпродспоживслужби проведені нею заходи контролю встановлять у відповідній партії або вантажі безпечність решти кормів.

Єдиним документом, який повинен супроводжувати корми під час їх перевезення, крім проведення імпорتنих або експортних операцій, є товарно-транспортна накладна (інший схожий документ для водного, повітряного чи залізничного транспорту), якщо немає інших законних вимог. Товарно-транспортна накладна на певні корми повинна зберігатися у оператора ринку впродовж терміну, потрібного для забезпечення їх простежуваності, в випадку якщо оператор ринку не використовує інших методів забезпечення простежуваності кормів.

Вимоги відносно використання постійно діючих процедур, що базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР) до операторів ринку.

Оператори ринку зобов'язані запроваджувати, розробляти та застосовувати, засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР) постійно діючі процедури. Ці вимоги не поширюються на операторів ринку, які проводять первинне виробництво кормів, а також здійснюють доповнюючу до первинного виробництва діяльність, таку як транспортування її з місця первинного виробництва до потужності, зберігання, транспортування та поводження в місці первинного виробництва із цією продукцією, а також лише для потреб власного господарства змішування кормів без застосування преміксів та кормових добавок, за виключенням силосних кормових добавок.

Щодо кормів можна виділити такі принципи системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР):

1. на етапах, на яких контроль є визначальним, встановлення контрольних критичних точок для попередження виникненню небезпечних факторів, їх зменшення до прийняттого рівня або усунення;
2. визначення певних небезпечних факторів, які потрібно усунути, попередити або зменшити до прийняттого рівня;
3. у критичних контрольних точках, які дають змогу відієференціювати прийнятність корму від неприйнятності, встановлення критичних меж за ознаками його безпечності;
4. якщо результати проведення моніторингу вказують на те, що певна критична контрольна точка вийшла з-під контролю, впровадження планів коригувальних дій;
5. в критичних контрольних точках запровадження дієвих процедур проведення моніторингу;
6. з метою перевірки результативності і повноти вищезазначених заходів,

розроблення процедур, які мають застосовуватися на періодичній основі;

7. записів відповідно до обсягів виробництва та виду діяльності, розроблення документів та їх ведення для підтвердження результативного застосування вищезазначених заходів.

Вимоги відносно забезпечення простежуваності операторів ринку. Під час провадження своєї діяльності оператори ринку зобов'язані на всіх стадіях їх виробництва та обігу забезпечувати простежуваність кормів. Оператори ринку повинні мати змогу визначити інших операторів ринку, яким вони реалізують корми, контактуючі з кормами матеріали та за принципом "крок вперед" додаткові засоби для переробки. Оператори ринку повинні мати змогу визначити інших операторів ринку, від яких надходять їм матеріали, що контактують з кормами, корми, в тому числі за принципом "крок назад" допоміжні засоби для переробки. Корми, що перебувають в обігу, для забезпечення простежуваності необхідно маркувати відповідно до вимог законодавства про корми. Для виконання вищесказаних вимог оператори ринку зобов'язані використовувати процедури та системи, що дають можливість отримання інформації на запит компетентного органу відносно простежуваності корму. Цю інформацію оператор ринку зберігає впродовж 6 місяців після завершення мінімального терміну зберігання корму.

Принципи державного регулювання виробництва та обігу кормів.

Експлуатаційний дозвіл. Видається експлуатаційний дозвіл Держпродспоживслужбою на потужність, яка займається:

1. обігом або виробництвом преміксів, виготовлених з застосуванням: гістомоностатиків та кокцидіостатиків; зоотехнічних добавок типу підсилювачів росту та інших зоотехнічних добавок, за винятком стабілізаторів кишкової флори, підсилювачів засвоюваності, речовин, які на навколишнє природне середовище впливають сприятливо; поживних добавок, типу провітамінів, суміші мікроелементів (тільки селен та мідь), вітамінів та речовини з відомим хімічним складом із подібною дією (тільки вітаміни Д та А);

2. виробництвом та обігом: зоотехнічних добавок; поживних добавок; технологічних добавок, антиоксидантів (тільки з максимально встановленим вмістом); отриманих з мікроорганізмів протеїнів, що належать до дріжджів, бактерій, нижчих грибів та водоростей, за винятком вирощених на субстратах рослинного чи тваринного походження дріжджів; сенсорних добавок, барвників (лише ксантофіли та каротиноїди); побічної продукції виробництва амінокислот через ферментацію;

3. виробництва тільки для власного господарства або виробництва з метою введення в обіг кормових сумішей з застосуванням преміксів або кормових добавок, що мають у своєму складі: гістомоностатики та кокцидіостатики; зоотехнічні добавки, типу підсилювачів росту та інші зоотехнічні добавки, за винятком засобів, які сприятливо впливають на зовнішнє природне середовище, стабілізаторів кишкової флори, підсилювачів засвоюваності.

На кожну окрему потужність до початку її експлуатації оператор ринку повинен отримати експлуатаційний дозвіл. До територіального органу Держпродспоживслужби за місцем знаходження потужності для отримання експлуатаційного дозволу подають заяву про видачу експлуатаційного дозволу, де зазначається ідентифікаційний код згідно з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців і громадських формувань, місцезнаходження або прізвище, ім'я, по батькові, найменування, серію та номер паспорта чи реєстраційний номер облікової картки платника податків, назву потужності, її адресу, місце проживання оператора ринку, заплановані види діяльності та перелік преміксів та кормових сумішей, кормових добавок, які планують виробляти або здійснювати обіг яких на певній потужності, вид оператора ринку за визначеною Господарським кодексом України класифікацією суб'єктів господарювання. Має бути засвідчена підписом оператора ринку або уповноваженої ним особи заява про видачу експлуатаційного дозволу.

З дати одержання територіальним органом Держпродспоживслужби заяви про видачу експлуатаційного дозволу, не пізніше п'ятнадцяти календарних днів, державний ветеринарний інспектор проводить інспектування відміченої в заяві потужності, за наслідком якого робиться висновок щодо відповідності вимогам законодавства про корми потужності. Не потребують інспектування для отримання експлуатаційного дозволу потужності операторів ринку, які працюють винятково як продавці та без зберігання кормів на належних їм потужностях проводять лише реалізацію кормів. Подають до Держпродспоживслужби такі оператори ринку декларацію про відповідність вимогам законодавства про корми кормів, які вони планують реалізувати. Форма відповідної декларації встановлена Держпродспоживслужбою.

Прийняття рішення про відмову у видачі експлуатаційного дозволу або видача експлуатаційного дозволу проводиться територіальним органом Держпродспоживслужби з дати отримання ним заяви про видачу експлуатаційного дозволу впродовж 30 календарних днів. Якщо за результатами інспектування виявлено, що потужність відповідає вимогам законодавства про корми, то експлуатаційний дозвіл видається на необмежений термін. Держпродспоживслужба видає тимчасовий експлуатаційний дозвіл терміном на 3 місяці на таку потужність, якщо за результатами інспектування встановлено, що вона відповідає лише щодо обладнання та інфраструктури, вимогам законодавства про корми.

Якщо результати, проведеного впродовж 3 місяців з дати видачі тимчасового дозволу повторного інспектування потужності, доведуть відповідність підприємства всім вимогам законодавства про корми, Держпродспоживслужба зобов'язана надати експлуатаційний дозвіл на таку потужність на необмежений термін. Коли в результаті інспектування виявиться, що потужність все одно не відповідає усім вимогам законодавства про корми, але оператор ринку усунув окремі невідповідності вимогам

зазначеного законодавства, Держпродспоживслужба може до 6 місяців продовжити термін дії тимчасового експлуатаційного дозволу.

Оператор ринку, який встановив нові виробничі лінії на потужності або здійснив реконструкцію споруд, на яку вже отримано експлуатаційний дозвіл, та має намір здійснювати не передбачені експлуатаційним дозволом на такій потужності види діяльності, (якщо для цього необхідний експлуатаційний дозвіл), повинен до відновлення експлуатації потужності не пізніше ніж за 15 календарних днів звернутися із заявою про проведення позапланового інспектування потужності до територіального органу Держпродспоживслужби.

Державний ветеринарний інспектор після отримання територіальним органом Держпродспоживслужби відповідної заяви оператора ринку, проводить інспектування впродовж 15 календарних днів зазначених у такій заяві потужностей. Після отримання акта за результатами інспектування, що підтверджує відповідність видів діяльності цих потужностей вимогам законодавства про корми, оператор ринку має право здійснювати нові види діяльності на таких потужностях та використовувати відповідні потужності.

Збирається адміністративний збір у розмірі 0,17 мінімальної місячної заробітної плати за видачу експлуатаційного дозволу, який зараховується до державного бюджету. Лише після подачі оператором ринку документа, що підтверджує сплату адміністративного збору за отримання експлуатаційного дозволу, здійснюється його видача.

Держпродспоживслужба вносить відомості до Державного реєстру потужностей з виробництва та обігу кормів про таку потужність та відповідного оператора ринку одночасно з видачею експлуатаційного дозволу на потужність. Реєстраційний номер присвоюється потужності, на яку видано експлуатаційний дозвіл. Держпродспоживслужба через оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті забезпечує безоплатний та відкритий доступ до Державного реєстру потужностей з виробництва та обігу кормів. Держпродспоживслужбою затверджений порядок ведення та формування Державного реєстру потужностей з виробництва та обігу кормів.

Підстави для відмови у видачі експлуатаційного дозволу наступні:

1. якщо у заяві про видачу експлуатаційного дозволу виявили недостовірні відомості;
2. якщо у заяві про видачу експлуатаційного дозволу немає необхідної інформації;
3. невідповідність потужності вимогам законодавства про корми, крім випадків, передбачених законодавством.

Відмова у оформленні експлуатаційного дозволу з інших причин забороняється. Повинно бути обґрунтованим рішення про відмову у видачі експлуатаційного дозволу з посиланням на недотриманих оператором ринку вимог законодавства про корми. Не пізніше 3 робочих днів з дня прийняття копія рішення про відмову у видачі експлуатаційного дозволу повинна бути вручена (надіслана) оператору ринку в межах терміну, встановленого для

видачі експлуатаційного дозволу. Також оператор ринку має право повторно звернутися із заявою щодо видачі експлуатаційного дозволу після усунення недоліків, що стали причиною для відмови у його видачі. Може бути оскаржене до Держпродспоживслужби або до адміністративного суду рішення про відмову у видачі експлуатаційного дозволу.

У випадку реорганізації оператора ринку - юридичної особи через приєднання, злиття, поділ або виділ безкоштовно здійснюється територіальним органом Держпродспоживслужби переоформлення експлуатаційного дозволу. В такому випадку переоформляється на правонаступника експлуатаційний дозвіл, одержаний оператором ринку.

Видається безоплатно дублікат експлуатаційного дозволу територіальним органом Держпродспоживслужби в випадку: пошкодження бланка експлуатаційного дозволу або його втрати. Оператор ринку повинен звернутися з відповідною заявою до територіального органу Держпродспоживслужби впродовж 5 робочих днів після появи підстав для видачі дублікату експлуатаційного дозволу. З моменту отримання відповідної заяви від оператора ринку дублікат експлуатаційного дозволу видається впродовж 2 робочих днів. Територіальний орган Держпродспоживслужби приймає рішення про визнання недійсним експлуатаційного дозволу, який було пошкоджено або втрачено у випадку видачі дублікату експлуатаційного дозволу.

Не пізніше, ніж за 5 робочих днів до завершення використання потужності за передбаченим експлуатаційним дозволом призначенням, оператор ринку, який хоче завершити роботу потужності, на яку отримано експлуатаційний дозвіл, повинен звернутися із заявою про анулювання відповідного експлуатаційного дозволу до територіального органу Держпродспоживслужби.

Територіальний орган Держпродспоживслужби анулює експлуатаційний дозвіл при появі однієї з наступних підстав:

1. при ліквідації оператора ринку - юридичної особи;
2. подача оператором ринку заяви про анулювання експлуатаційного дозволу;
3. при припиненні підприємницької діяльності оператора ринку - фізичної особи - підприємця.

Звертається до адміністративного суду територіальний орган Держпродспоживслужби з позовом про анулювання експлуатаційного дозволу коли наявна хоча б одна з наступних підстав:

1. завершення 1 року після знаходження невідповідності потужності вимогам законодавства про корми, коли впродовж цього терміну оператор ринку зазначену невідповідність не усунув;
2. встановлення факту наявності недостовірної інформації в заяві або інших документах, які подані на отримання експлуатаційного дозволу;
3. прийняття впродовж року 3 або більше постанов про тимчасове припинення обігу або виробництва кормів на даній потужності при умові, що

вони не були визнані незаконними.

Держпродспоживслужбою до державного реєстру потужностей з виробництва та обігу кормів вносяться відомості про анулювання експлуатаційного дозволу. Затверджуються Кабінетом Міністрів України порядок переоформлення, видачі, анулювання та видачі дубліката експлуатаційного дозволу Держпродспоживслужбою, а також його форма.

Державна реєстрація потужностей. При проведенні діяльності, яка не потребує одержання експлуатаційного дозволу, оператори ринку повинні повідомити Держпродспоживслужбу про потужності, які вони прагнуть використовувати на певній стадії обігу або виробництва кормів, для їх державної реєстрації. Державна реєстрація потужностей проводиться на безоплатній основі територіальним органом Держпродспоживслужби через подачу необхідної інформації до Державного реєстру потужностей з виробництва та обігу кормів. Кожній потужності присвоюється унікальний реєстраційний номер у Державному реєстрі потужностей з виробництва та обігу кормів. Шляхом оприлюднення на своєму офіційному веб-сайті Держпродспоживслужба організує безоплатний та відкритий доступ до даних щодо зареєстрованих потужностей, що розміщені у даному реєстрі потужностей з виробництва та обігу кормів.

Також не пізніше ніж за 10 календарних днів до розпочинання роботи потужності оператор ринку інформує про бажання використовувати її подаючи заяву про державну реєстрацію потужності до місцевого органу Держпродспоживслужби за знаходженням цієї потужності для внесення її до Державного реєстру потужностей з виробництва та обігу кормів. Також оператор ринку повинен сповістити територіальний орган Держпродспоживслужби про зміни у своїй роботі, що створюють потребу внесення змін в Державному реєстрі потужностей з обігу та виробництва кормів, після настання таких змін не пізніше 10 робочих днів.

Після одержання відповідної заяви оператора ринку, державна реєстрація потужності проводиться впродовж 10 календарних днів. Впродовж 3 робочих днів, з дати його прийняття, копія рішення про державну реєстрацію потужності (надсилається) надається оператору ринку. Невідповідність заяви встановленій формі або надання неповної інформації у поданій заяві може бути перепорою для відмови у державній реєстрації потужності. З інших підстав відмова у державній реєстрації потужностей забороняється.

Вимоги до виробництва та обігу кормів

Вимоги до первинного виробництва кормів. Оператори ринку, які проводять первинне виробництво кормів, а також здійснюють діяльність, пов'язану з первинним виробництвом, приміром певні дії та зберігання первинної продукції в місці первинного виробництва, транспортування, транспортування до потужності первинної продукції з місця первинного виробництва, а також змішування кормів без використання кормових добавок та преміксів тільки для потреб власного господарства, за виключенням

силосних кормових добавок, впродовж своєї діяльності організують попередження, усунення або зменшення небезпечних факторів, які можуть створювати загрозу безпечності кормів. До обов'язків оператора ринку входить також, забезпечення захисту від псування та забруднення первинної продукції, яку вони виробили, підготували, очистили, запакували та зберігають на своїх потужностях, а також транспортують її.

Для виконання вищевказаних вимог оператори ринку повинні проводити заходи контролю небезпечних факторів, серед них:

1. заходи відносно захисту навколишнього природного середовища забезпечення здоров'я тварин і рослин, а також ті, які можуть мати вплив на безпечність кормів, в тому числі програми з контролю та моніторингу зоонозних агентів та зоонозів;

2. заходи відносно контролю небезпечного забруднення, яке виникає внаслідок знищення та поведження відходів або походить з ґрунту, повітря, води, засобів захисту рослин, добрив, біоцидів, ветеринарних препаратів.

Оператори ринку для забезпечення безпечності первинної продукції, повинні здійснювати певні заходи, зокрема:

1. забезпечувати гігієнічні умови транспортування, виробництва та зберігання кормів та їх чистоту;

2. тримати в чистому стані та при потребі здійснювати дезінфекцію обладнання, приміщень, тари та транспортних засобів, контейнерів, що застосовуються для приготування, виробництва, сортування, зберігання, пакування та перевезення кормів;

3. використовувати при потребі чисту воду для попередження небезпечного забруднення;

4. здійснювати поведження та зберігання у безпечний спосіб окремо від кормів з відходами та небезпечними речовинами з метою попередження їх забруднення;

5. унеможлилювати поширення небезпечного забруднення кормів шкідниками та тваринами;

6. у своїй діяльності брати до уваги результати будь-яких досліджень зразків первинної продукції чи інших зразків, які пов'язані із безпечністю кормів;

7. унеможлилювати небезпечне забруднення кормів від пакувальних матеріалів.

Оператори ринку повинні вести записи відносно застосованих ними заходів контролю небезпечних факторів впродовж періоду та способом, що відповідають характеру діяльності та розміру їхніх потужностей, що на них проводиться. Сюди мають входити наступні відомості:

1. застосування генетично модифікованого насіння;

2. застосування біоцидів та засобів захисту рослин;

3. випадки появи хвороб або шкідників, які можуть мати вплив на безпечність первинної продукції;

4. кількість та походження кожної партії вхідних кормів, а також кількість кожної партії вихідних кормів та місце призначення;

5. результати випробувань зразків, взятих з первинної продукції, або з метою забезпечення безпечності кормів відібраних для діагностики.

Вищевказані записи слід надавати на запит Держпродспоживслужби при здійсненні державного контролю.

Вимоги до контролю якості. Для забезпечення контролю якості кормів оператори ринку повинні:

1. виконувати план контролю якості кормів;

2. для проведення відповідних досліджень (випробувань) мати доступ до акредитованих лабораторій;

3. при потребі призначати відповідальних за контроль якості працівників, при наявності в останніх необхідної для цього кваліфікації.

Оператором ринку складається в письмовій формі план контролю якості кормів і в ньому передбачають, також методи досліджень та періодичність їх здійснення, порядок відбору зразків, порядок перевірки відповідності кормів специфікаціям, а у випадку їх невідповідності - процедуру наступного використання таких кормів. Планування контролю якості кормів оператором ринку, який відповідальний за потужність, яка проводить виробництво кормів, має включати під час виробництва проведення перевірок критичних точок.

Впродовж 6 місяців після закінчення мінімального строку зберігання кормів, для забезпечення простежуваності, оператори ринку, що відповідають за потужності, на яких проводиться виробництво кормів, повинні зберігати документацію відносно сировини, яка застосовувалася при виготовленні кормів, та на запит Держпродспоживслужби надавати такі документи при проведенні державного контролю.

Зразки кожної партії введених в обіг і вироблених кормів, кормових інгредієнтів або кожної певної частини виготовленої продукції слід відбирати та зберігати у необхідній кількості оператору ринку, який відповідальний за потужність, із додержанням напередодні затвердженого ним порядку для підтримання простежуваності. При виробництві кормів лише для задоволення власних потреб оператора ринку такий відбір проб має проводитись для забезпечення простежуваності на постійній основі. Вищезазначені зразки, для їх ідентифікації печатують та маркують. Зберігання зразків проводиться оператором ринку способом, що унеможливує їх підробку та зміну складу даних зразків. Зразки зберігають впродовж 6 місяців після завершення мінімального терміну зберігання даних кормів (інгредієнтів) та при проведенні державного контролю видаються на запит Держпродспоживслужби. Оператор ринку при проведенні виробництва кормів для непродуктивних тварин, зобов'язаний зберігати та відбирати тільки зразки кінцевих продуктів.

Вимоги щодо ведення записів. Оператори ринку при виробництві та обігу кормів повинні в рамках своєї роботи здійснювати записи (у вигляді електронних або друкованих документів чи баз даних), які мають данні щодо

виробництва, закупівлі та продажу кормів. Така інформація повинна бути надана при проведенні державного контролю на запит Держпродспоживслужби.

Оператори ринку, за виключенням тих, які працюють як продавці без зберігання кормів, у межах своєї роботи на підконтрольних їм потужностях зобов'язані вести записи, щодо відомостей: простежуваності; заходів контролю та процесу виробництва. Записи, в яких є дані відносно заходів контролю та процесу виробництва, необхідні для складання та здійснення плану контролю якості кормів, а також для встановлення та контролю критичних точок у процесі виробництва. Такі записи щодо результатів необхідних заходів контролю слід зберігати операторами ринку для притягнення винних осіб до відповідальності у випадку виникнення скарг та забезпечення простежуваності виробництва кожної реалізованої партії кормів.

Записи, з даними відносно простежуваності, включають:

1. для продуктів, що застосовуються як непрямі та прямі джерела протеїнів, - відомості про кількість вироблених продуктів та категорії, певні дати виробництва та номер партії або певної частини виробленої продукції, адресу та назву потужності або кінцевого користувача, куди надійшли данні продукти, види та чисельність завезених продуктів та номер партії або конкретної частини виробленої продукції;

2. для кормових добавок - данні про функціональні групи, категорії та кількість виготовлених добавок, реальні дати виробництва та, при потребі, номер конкретної частини або партії виробленої продукції, адресу та назву потужності, в яку були завезені категорії, добавки, функціональні групи і кількість завезених добавок та, при потребі, номер конкретної частини або партії виробленої продукції;

3. для кормових сумішей (матеріалів) - адресу та назву постачальників або виробників кормових добавок, відомості про кількість використаних преміксів та склад разом з номером партії, адресу та назву постачальника додаткових кормів та кормових матеріалів та дату їх завезення, склад та кількість кормових сумішей, тип, кількість та види виготовлених кормових матеріалів (кормових сумішей) разом з датою виробництва, адресу і назву покупця (наприклад сільськогосподарського виробника, іншого оператора ринку, тощо);

4. для преміксів - адресу та назву постачальників або виробників добавок, данні про функціональні групи, категорії та кількість застосованих добавок та номер партії або певної частини виробленої продукції, номер партії, дату виготовлення преміксів та адресу та назву потужності, в яку було завезено премікси, кількість та склад поставлених преміксів, дату доставки, номер партії (при потребі).

Питання для самоконтролю

1. Які права операторів ринку щодо виробництва та обігу кормів?
2. Які вимоги відносно використання постійно діючих процедур (НАССР) до операторів ринку?
3. Вимоги відносно забезпечення простежуваності операторів ринку що стосуються виробництва та обігу кормів?
4. Яким операторам ринку необхідний експлуатаційний дозвіл щодо діяльності з виробництва та обігу кормів?
5. Яким операторам ринку необхідна державна реєстрація щодо діяльності з виробництва та обігу кормів?
6. Які вимоги висуваються до виробництва та обігу кормів?
7. Які вимоги висуваються до контролю якості кормів?
Які вимоги висуваються щодо ведення записів при виробництві та обігу кормів?

8. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОВОДЖЕННЯ З ПОБІЧНИМИ ПРОДУКТАМИ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ, НЕ ПРИЗНАЧЕНИМИ ДЛЯ СПОЖИВАННЯ ЛЮДИНОЮ ТА З НЕЯКІСНОЮ ТА НЕБЕЗПЕЧНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

Права та обов'язки операторів ринку, які працюють з побічними продуктами тваринного походження. Незалежно від форми власності оператори ринку у діяльності з поводження з побічними продуктами тваринного походження зобов'язані:

1. забезпечувати необхідну підготовку осіб, що відповідальні за постійно діючі процедури під час обробки, переробки побічних продуктів тваринного походження, а також вводити в дію, розробляти та застосовувати постійно діючі процедури, основані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках;

2. для здійснення операцій з видалення або з метою подальшої утилізації відправляти накопичені на їхніх потужностях побічні продукти тваринного походження на переробку, оброблення;

3. компенсувати шкоду, заподіяну фізичній чи юридичній особі через порушення затверджених правил роботи з побічними продуктами тваринного походження;

4. використовувати фахівців ветеринарної медицини для диференціації категорій, до яких відносяться побічні продукти тваринного походження, що накопичуються на їх потужностях з переробки, оброблення побічних продуктів тваринного походження;

5. забезпечувати:

подавати при вимозі державних інспекторів документи, потрібні для здійснення державного контролю, а також вільний доступ державних інспекторів до об'єктів з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження, які проводять відбір зразків продуктів оброблення та побічних продуктів тваринного походження, переробки побічних продуктів тваринного походження та державний контроль на зазначених потужностях;

оформлення акта виконаних робіт та фіксування факту проведених робіт з переробки, оброблення, утилізації побічних продуктів тваринного походження на власних потужностях з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження;

оформлення акта виконаних робіт та акта приймання-передачі у випадку надання послуг з утилізації чи видалення, оброблення, переробки, відповідно до договору про надання вищевказаних послуг;

роздільне збирання побічних продуктів тваринного походження та створення відповідних санітарних умов на потужностях з оброблення, переробки даних продуктів під час поводження з такими продуктами;

надання установі Держпродспоживслужби та ведення обліку даних про якість і кількість виникаючих побічних продуктів тваринного походження;

відповідно категорій побічних продуктів тваринного походження ведення їх обліку, руху та надання Держпродспоживслужбі необхідної інформації;

відповідність інформації вимогам законодавства, а також достовірність такої інформації та якість продукції, що пропонується споживачу;

6. додержуватись вимог інших законів щодо поводження з побічними продуктами тваринного походження;

7. відповідно до закону проводити заходи для забезпечення необхідних дій з небезпечними побічними продуктами тваринного походження, які не спрямовані на утилізацію.

При наявності певних підстав оператора ринку щодо продуктів переробки, оброблення побічних продуктів тваринного походження, які він має в обігу, що вони можуть нести небезпеку для здоров'я тварини та людини, він впродовж дня за допомогою засобів електронних комунікацій, а також письмово інформує Держпродспоживслужбу, органи місцевого самоврядування про це, а також про вжиті для запобігання виникненню ризиків для тварини та людини заходи. Щомісяця оператор ринку звітує Держпродспоживслужбу про свою діяльність для зменшення або попередження виникненню ризиків, що становлять продукти оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження та побічні продукти тваринного походження, які він вводить або ввів в обіг.

Оператор ринку повинен вжити необхідних заходів для усунення невідповідності вимогам законодавства у разі встановлення такої під час здійснення державного контролю невідповідності потужностей з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження. Не пізніше ніж за 2 місяці до дати припинення діяльності, оператор ринку, що провадить діяльність з переробки, оброблення побічних продуктів тваринного походження та планує припинити діяльність, повинен повідомити про це письмово за місцезнаходженням такого об'єкта, установу Держпродспоживслужби та в медіа оприлюднити інформацію про припинення роботи.

Здійснюючі перевезення побічних продуктів тваринного походження оператори ринку, повинні транспортувати їх з використанням герметичних контейнерів для перевезення побічних продуктів тваринного походження та транспортних засобів, які запобігають витіканню рідин від таких продуктів, доступ до побічних продуктів тваринного походження тварин, птахів, гризунів та їх можна ефективно дезінфікувати та очищувати.

Незалежно від форми власності оператори ринку мають право на:

1. відповідно до ветеринарно-санітарних вимог зберігати побічні продукти тваринного походження;

2. експлуатацію та будівництво потужностей для роботи з побічними продуктами тваринного походження враховуючи вимоги законодавства;

3. внесення Держпродспоживслужбі, пропозицій відносно проектування, розміщення, будівництва та експлуатації потужностей поводження з побічними

продуктами тваринного походження;

4. надання послуг з переробки, оброблення, утилізації чи вивезення побічних продуктів тваринного походження з дотриманням вимог законодавства;

5. участь у виконанні та розробленні регіональних, місцевих та загальнодержавного проєктів поводження з побічними продуктами тваринного походження;

6. одержання від Держпродспоживслужби, необхідним чином оформлених документів щодо здійснення державного контролю на потужностях з поводження з побічними продуктами тваринного походження, що наявні в розпорядженні оператора ринку, в тому числі розпорядження, приписи, документи, протоколи, на підставі яких притягаються до відповідальності оператор ринку або його посадові особи, а також пов'язаної із проведенням державного контролю за такими потужностями інформації.

Вимоги до потужностей з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження. Повинні відповідати ветеринарно-санітарним вимогам потужності з оброблення, переробки продуктів тваринного походження. Повинні мати потужності з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження, складські, виробничі приміщення, інженерне забезпечення з електро-, газо-, водовідведення, водопостачання, очисні споруди та іншу потрібну інфраструктуру.

Такі об'єкти з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження необхідно:

1. забезпечувати спеціалізованим транспортом, технологічним обладнанням, щодо ветеринарно-санітарних вимог, що гарантує заявлений обсяг оброблення, переробки відповідно;

2. розмішувати окремо від бійні або інших потужностей, де є виготовлення продуктів тваринного походження чи переробка харчових продуктів;

3. забезпечувати кваліфікованим персоналом.

Підприємства з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження, що відносяться до III категорії, слід відокремлювати від аналогічних потужностей, що відносяться до категорій I і II. Розміщення споруд, будівель, інших засобів на території підприємств з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження повинно дозволяти переміщуватись транспортним засобам так, щоб не перетиналися шляхи перевезення продуктів оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження і побічних продуктів тваринного походження.

Розташування підприємств з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження слід проводити у відповідності з вимогами відносно санітарно-захисних зон, забудови і планування. Ветеринарно-санітарні вимоги до підприємств з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження затверджуються Міністерством аграрної політики та продовольства України.

Вимоги щодо простежуваності. На всіх стадіях утворення та обігу побічних продуктів тваринного походження оператори ринку повинні забезпечувати простежуваність цих продуктів. Ці ж оператори ринку, повинні вести супровідну документацію і облік таких продуктів. Документи, які супроводжують продукти оброблення або побічні продукти тваринного походження, переробки побічних продуктів тваринного походження при перевезенні, мають містити данні про пункт призначення, походження, їх опис та маркування, категорію та кількість таких продуктів, відповідно до вимог.

Операторам ринку необхідно мати можливість визначити інших операторів ринку, які забезпечують їх продуктами оброблення, переробки побічними продуктами тваринного походження та побічними продуктами тваринного походження. Таку інформацію потрібно надати Держпродспоживслужбі, за її запитом. У операторів ринку повинна бути можливість визначити операторів ринку, до яких в свою чергу вони спрямовують побічні продукти тваринного походження. Наступна інформація також має бути доступною за запитом Держпродспоживслужби. Продукти оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження, які ймовірно будуть введені в обіг або вводяться в обіг, для забезпечення простежуваності необхідно маркувати відповідно до вимог.

Система аналізу ризиків у критичних контрольних точках. Повинні проводити оператори ринку із оформленням відповідного акта на своїх потужностях внутрішні перевірки, що базуються на принципах системи аналізу ризиків у критичних контрольних точках, при проведенні таких видів дій:

1. виробництво з побічних продуктів тваринного походження компосту чи біогазу.

2. переробка, оброблення побічних продуктів тваринного походження;

Операторам ринку слід організувати, щоб не відповідаючи вимогам продукти оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження та побічні продукти тваринного походження, не розповсюджувались за межами їхніх підприємств, за винятком, коли це проводиться для видалення, також якщо:

1. на підприємстві, де проводиться переробка, оброблення, видалення чи утилізація побічних продуктів тваринного походження, надійшли побічні продукти тваринного походження з радіаційним забрудненням, що більше максимально допустимого рівня.

2. на підприємстві, де проводиться переробка, оброблення побічних продуктів тваринного походження, що належать до категорії II або III, попали побічні продукти тваринного походження, що відносяться до категорії I;

Оператори ринку зобов'язанні, зокрема:

1. на операціях чи етапах виявляти критичні контрольні точки, на яких контроль є потрібним для усунення або запобігання небезпеки або зменшення її до допустимого рівня;

2. визначати різного роду ризики для здоров'я тварин та людей, які мають

бути зменшені до прийнятного рівня або усунені та які треба попередити;

3. з метою підтвердження ефективності заходів проводити перевірки та складати відповідні акти;

4. якщо за результатами проведення дослідження на виробництві виявлено, що критична контрольна точка не перебуває під контролем, застосовувати коригувальні дії.

Оператори ринку повинні внести необхідні зміни до системи аналізу ризиків у критичних контрольних точках, якщо процес оброблення, переробки, зберігання або реалізації зазнає змін.

Фінансування утилізації та видалення побічних продуктів тваринного походження. Видалення та утилізація побічних продуктів тваринного походження проводиться за рахунок коштів оператора ринку. Фінансування заходів, які пов'язані з видаленням та утилізацією побічних продуктів тваринного походження, може проводитись за рахунок коштів місцевих та державного бюджетів, інших не заборонених законом джерел, через виділення суб'єктам господарювання дотацій для певної компенсації витрат, які пов'язані з утилізацією та видаленням даних продуктів. Кабінетом Міністрів України затверджується порядок використання коштів, визначених у Державному бюджеті України для оплати заходів, які пов'язані з видаленням та утилізацією побічних продуктів тваринного походження.

Порядок вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції. Підлягає обов'язковому вилученню з обігу неякісна та небезпечна продукція. Вилучення небезпечної та неякісної продукції з обігу проводиться відповідно до повноважень за рішенням спеціально уповноважених органів виконавчої влади або власником даної продукції за його рішенням.

До зобов'язань власника продукції відноситься: вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції, забезпечення переробки, утилізації чи знищення такої продукції або переведення її, при змозі, у відповідність з вимогами відповідних нормативно-правових актів.

На підставі результатів відповідних перевірок, спеціально уповноважені органи виконавчої влади, які проводять державний нагляд і контроль за якістю та безпечністю продукції, у межах своїх повноважень видають рішення щодо вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції і подальші дії з нею, обов'язкові для виконання власником продукції.

Власник здійснює вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції через унеможливлення її споживання, реалізації чи використання за призначенням, а також через повернення її суб'єктами підприємницької діяльності, де ця продукція міститься на підставі договорів схову, доручення, перевезення або ж інших цивільно-правових договорів, які не мають на увазі передачу на продукцію права власності.

Вилучену з обігу неякісну та небезпечну продукцію слід зберігати власником у опломбованих і відповідно обладнаних приміщеннях. Вилучена з обігу неякісна та небезпечна продукція за рішенням спеціально уповноважених

органів виконавчої влади повертається в обіг при приведенні у відповідність зазначеної продукції з вимогами нормативно-правових актів, що містять вимоги до такого виду продукції.

Переробка, утилізація, знищення або використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції. Кабінет Міністрів України встановлює загальні вимоги відносно порядку, правил та умов переробки, знищення, утилізації або подальшого використання вилученої з обігу небезпечної та неякісної продукції.

Спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади затверджуються та розробляються в межах їх повноважень порядок, правила та умови утилізації, переробки, знищення або наступного використання конкретних видів вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції.

Потужності, що проводять утилізацію, знищення або переробку вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, повинні:

забезпечити відповідні, безпечні для довкілля та здоров'я людини умови утилізації, переробки або знищення небезпечної та неякісної продукції, яка вилучена з обігу;

з додержанням вимог відповідних нормативно-правових актів організувати переробку, утилізацію або знищення вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

проводити облік переробки, а також надходження, утилізації чи знищення продукції, вилученої з обігу;

забезпечувати постійне підвищення кваліфікації фахівців, професійну підготовку;

завчасно повідомляти органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади, а також мешканців через засоби масової інформації про екстремальні ситуації та аварії на потужності;

кваліфіковано та своєчасно здійснювати ліквідацію екстремальних ситуацій та аварій в установі;

дотримуватись вимог нормативно-правових актів відносно утилізації або знищення, переробки, вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції;

перешкоджати зберіганню вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції в непередбачених місцях і несанкціонованому використанню такої продукції.

Оплата робіт, що стосуються переробки, утилізації, знищення або подальшого використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції, проводиться власником цієї продукції.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у випадку знаходження неякісної та небезпечної продукції, власника якої не має або він невідомий, організують за рахунок коштів місцевих бюджетів знищення, переробку, утилізацію або послідує використання цієї продукції після одержання відповідного висновку спеціально уповноважених органів виконавчої влади згідно з вимогами.

Відповідні органи місцевого самоврядування місцеві та органи виконавчої влади докладають максимум зусиль для встановлення власника неякісної та небезпечної продукції, який повинен відшкодувати всі витрати на переробку, утилізацію, знищення або подальше використання такої продукції.

Питання для самоконтролю

1. Які права та обов'язки мають оператори ринку, що працюють з побічними продуктами тваринного походження?
2. Які вимоги висуваються до потужностей з оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження?
3. Які вимоги щодо простежуваності побічних продуктів тваринного походження?
4. Яких вимог системи аналізу ризиків у критичних контрольних точках слід дотримуватись операторам, які працюють з побічними продуктами тваринного походження?
5. Я яких джерел проводиться фінансування утилізації та видалення побічних продуктів тваринного походження?
6. Який порядок вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції?
7. Як здійснюється переробка, утилізація, знищення або використання вилученої з обігу неякісної та небезпечної продукції?

9. ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НИХ ЗГІДНО З ЧИННИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Правопорушення у сфері ветеринарної медицини можна поділити на ті, які повинні попереджувати фахівці ветеринарної медицини та такі, які можуть бути вчинені безпосередньо ними. Ветеринарні лікарі повинні володіти інформацією щодо даних правопорушень і відповідальності за них не лише, щоб самим не здійснювати правопорушень, але й для того, щоб проводити просвітницьку роботу серед власників тварин, яких вони обслуговують або ж інших суб'єктів господарювання. Відповідальність за правопорушення у сфері ветеринарної медицини регулюється в багатьох законодавчих актах.

В Кодексі України про адміністративні правопорушення [17] склад правопорушень та відповідальність за них подано в главі 7 «Адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини», в статті 89. «Жорстоке поводження з тваринами». В даній статті за знущання над тваринами - жорстоке поводження з тваринами, включаючи безпритульних, що завдало їм фізичного болю, страждань, спричинило їх мучення, але не призвело до каліцтва чи загибелі, тілесних ушкоджень, інші порушення правил утримання та поводження з тваринами, а також залишення тварин напризволяще передбачає накладення штрафу від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини, при умові, коли перебування тварини у власника несе загрозу для її здоров'я або життя. Якщо такі ж діяння, здійснені відносно 2 і більше тварин, або особою, на яку впродовж року накладалось адміністративне стягнення за таке ж порушення, або групою осіб, передбачено адміністративний арешт на строк до 15 діб або накладення штрафу від 300 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварини, якщо розміщення тварини у власника несе загрозу для її здоров'я або життя.

Цією ж статтею передбачена відповідальність за порушення Правил транспортування тварин, що передбачає накладення штрафу від 200 до 350 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Якщо такі дії вчинені повторно особою, яка вже піддавалась адміністративному стягненню за такі ж порушення, передбачено накладення штрафу від 300 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

В главі 9. «Адміністративні правопорушення у сільському господарстві. Порушення ветеринарно-санітарних правил» відповідальність та склад правопорушень в сфері ветеринарної медицини регулюється ст. 107. «Порушення законодавства про ветеринарну медицину та благополуччя тварин». Де сказано, що порушення вимог законодавства відносно забезпечення благополуччя тварин тягне за собою накладення штрафу від 20 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За таке повторне діяння, вчинене протягом року, за яке особу було піддано адміністративному

стягненню, передбачено вже накладення штрафу від 50 до 80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. При порушенні вимог законодавства відносно провадження ветеринарної практики, обігу, виробництва та застосування ветеринарних препаратів, переміщення (обігу) побічних продуктів тваринного походження, тварин, репродуктивного матеріалу та біологічних продуктів, карантину тварин та захисту здоров'я, а також рішень державних надзвичайних протиепізоотичних комісій передбачає накладення штрафу на посадових осіб - від 80 до 120 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на громадян від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Коли такі дії вчиняються повторно протягом року, і на особу вже було накладено адміністративне стягнення, передбачено накладення штрафу на посадових осіб - від 120 до 180 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на громадян від 100 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

В статті 107-1. «Порушення законодавства про племінну справу у тваринництві» передбачається відповідальність за порушення законодавства про племінну справу у тваринництві: при оформленні сертифікатів племінних (генетичних) ресурсів без офіційної оцінки за типом, врахування даних офіційного обліку продуктивності тварин, результатів генетичної експертизи походження та аномалій тварин, недодержання встановлених ветеринарно-санітарних та технологічних вимог і правил відносно зберігання, отримання та використання племінних (генетичних) ресурсів, внесення в документацію з племінного обліку неправдивих даних передбачає накладення штрафу на посадових осіб - від 30 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на громадян від 5 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Якщо такі дії будуть здійснені повторно особою, яка піддавалась адміністративному стягненню впродовж року за такі ж порушення, статтею передбачено накладення штрафу на посадових осіб - від 50 до 150 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на громадян від 10 до 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У ст. 107-2. «Порушення вимог законодавства про ідентифікацію та реєстрацію тварин» передбачена відповідальність за порушення вимог законодавства щодо ідентифікації та реєстрації тварин:

переміщення тварин без ідентифікаційних документів; неподання для реєстрації даних щодо ідентифікованих тварин, переміщення, господарства їх утримання та розведення, забій, загибель, утилізацію, падіж тварин;

неподання для реєстрації даних щодо господарства, які здійснюють утилізацію та забій тварин; проведення утилізації, забою незареєстрованих та неідентифікованих тварин;

проведення виставок, здійснення продажу і штучного осіменіння незареєстрованих та неідентифікованих тварин;

неподання для реєстрації даних відносно господарств, що займаються наданням послуг зі штучного осіменіння, продажем тварин та проведенням

виставок тварин;

За вищевказані протиправні діяння передбачений штраф на уповноважених осіб, фізичних осіб - підприємців - від 5 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на громадян від 3 до 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За порушення термінів внесення до Єдиного державного реєстру тварин Адміністратором Єдиного державного реєстру тварин встановлених законом даних відносно тварин або термінів видачі та оформлення ідентифікаційних документів тварини - передбачає на уповноважених осіб накладення штрафу від 10 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За вимогу не передбачених законом документів або даних для внесення в Єдиний державний реєстр тварин - передбачено стягнення штрафу на уповноважених осіб від 10 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За вищевказані в статті дії, вчинені особою, яку впродовж року піддавали адміністративному стягненню за такі порушення, передбачено накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців, уповноважених осіб - від 10 до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на громадян від 5 до 10 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У статті 154. «Порушення правил утримання собак і котів» передбачена відповідальність за утримання незареєстрованих собак, утримання котів і собак у місцях, де це заборонено відповідними правилами, вигулювання собак без намордників та повідків (за виключенням собак, породи яких не внесені до Переліку небезпечних порід собак) або у не відведених для цього місцях, поява з ними у громадських місцях, а також під час перебування тварини у громадському місці відмова прибирання власником тварини її екскрементів (за винятком вигулювання у спеціально відведених для цього місцях). За вказані дії передбачено попередження або накладення штрафу на посадових осіб - від 20 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження або накладення штрафу на громадян від 10 до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Коли такі дії будуть вчинені особою повторно впродовж року, - на особу буде накладено штраф від 20 до 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на посадових осіб - від 30 до 60 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Якщо дані дії спричинять заподіяння шкоди здоров'ю людини або її майну, - буде накладено штраф на посадових осіб - від 200 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, і на громадян від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварин з конфіскацією тварини в обох випадках.

В статті 188-22. «Невиконання або несвоєчасне виконання законних вимог (приписів) посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів та у сфері ветеринарної медицини» за несвоєчасне виконання або невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб

Держпродспоживслужби, її територіальних органів відносно усунення порушень законодавства щодо харчових продуктів, кормів, побічних продуктів тваринного походження, благополуччя тварин та ветеринарну медицину, надання неправдивої інформації або відмова у наданні їм необхідної для виконання покладених на них обов'язків інформації, створення інших перешкод для виконання покладених на них обов'язків - передбачає накладення штрафу на посадових осіб - від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на громадян від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

В **Кримінальному кодексі України** [22] у розділі 8 «Кримінальні правопорушення проти довкілля» в ст. 251. «Порушення ветеринарних правил» викладена відповідальність за правопорушення у сфері ветеринарної медицини, де говориться, що при порушенні ветеринарних правил, що спричинило поширення епізоотії чи було причиною інших важких наслідків - передбачено штраф від 1 до 4 тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян чи позбавлення права займатися певною діяльністю чи обіймати ті чи інші посади терміном до 5 років чи обмеженням волі строком до 3 років або позбавленням волі протягом того ж самого терміну.

Ветеринарних лікарів також може стосуватись відповідальність за правопорушення, яка викладена в розділі 13 «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення», зокрема у статтях:

309. «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту»

311. «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів»

319. «Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин»

320. «Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів»

325. «Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням»

326. «Порушення правил поводження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами»

В кримінальному кодексі вказано багато інших видів правопорушень які можуть стосуватись сфери ветеринарної медицини та міри відповідальності за них, але вони носять більш загальний характер і можуть стосуватись однаковою мірою також інших сфер діяльності тому ми не зосереджуємо на них увагу (інші статті в розділі 8 «Кримінальні правопорушення проти довкілля», розділ 10 «Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва» та інші).

В законі «**Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною**» [84], розділ 5 «Відповідальність за порушення законодавства про побічні продукти тваринного походження» (ст. 25) міститься інформація, щодо міри відповідальності за правопорушення, які стосуються вищевказаного закону.

2. У випадку порушення законодавства про побічні продукти тваринного походження оператори ринку несуть наступну відповідальність:

1. без отримання експлуатаційного дозволу оброблення побічних продуктів тваринного походження, якщо необхідність наявності встановлена законом, передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 23 до 30 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 30 до 38 мінімальних заробітних плат;

2. за утилізацію чи видалення продуктів оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження та побічних продуктів тваринного походження у спосіб, що суперечить вимогам закону, передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 8 до 15 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 23 до 30 мінімальних заробітних плат;

3. відсутність на потужностях впроваджених постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках, передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 3 до 15 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 30 до 75 мінімальних заробітних плат;

4. порушення вимог відносно ведення документації (актів, протоколів) та забезпечення простежуваності передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 2 до 3 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 3 до 5 мінімальних заробітних плат;

5. наявність в обігу продуктів оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження, які неправильно марковані передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 3 до 5 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 5 до 8 мінімальних заробітних плат із відкликанням або вилученням з обігу таких продуктів в обох випадках;

6. не надання інформації оператором ринку органам місцевого самоврядування, Держпродспоживслужби про продукти оброблення, переробки побічних продуктів тваринного походження, що можуть нести небезпеку для здоров'я людей та тварин, які ним було введено в обіг, передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 23 до 30 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 30 до 38 мінімальних заробітних плат із відкликанням або вилученням з обігу таких продуктів в обох варіантах;

7. невиконання приписів посадових осіб Держпродспоживслужби відносно усунення порушень законодавства про побічні продукти тваринного походження передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 3 до 5 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 5 до 8 мінімальних

заробітних плат;

8. доступ до побічних продуктів тваринного походження тварин, птахів, гризунів, а також контейнерів з конструкцією без ефективної дезінфекції, очищення та застосування операторами ринку, які проводять перевезення побічних продуктів тваринного походження, транспортних засобів без використання герметичних контейнерів, які запобігають витоку з них рідин, передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 5 до 8 мінімальних заробітних плат, а з юридичних осіб від 8 до 12 мінімальних заробітних плат;

9. надання недостовірної інформації або ненадання її за запитами посадових осіб Держпродспоживслужби, передбачає стягнення штрафу з фізичних осіб - підприємців - від 3 до 5 мінімальних заробітних плат, з юридичних осіб від 5 до 8 мінімальних заробітних плат.

При визначенні розміру штрафу аналізується ступінь ризику для здоров'я тварин і людей.

Від імені Держпродспоживслужби, його територіальних органів накладати стягнення і розглядати справи щодо правопорушень мають право головні державні інспектори та їх заступники. З дня виявлення порушення штраф може бути накладено впродовж 6 місяців, але не пізніше як через 1 рік з дати його вчинення. Справа про правопорушення розглядається на підставі протоколу за результатами здійснення заходу державного контролю, який мають право складати державні інспектори. Протокол складається у 2 примірниках, один з яких видається оператору ринку, а другий зберігається у Держпродспоживслужбі чи його територіальних органах.

В ЗУ «**Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів**» [80] в розділі 11 «Відповідальність» в статті 66. «Відшкодування шкоди (збитків)» декларується, що відшкодування заподіяної шкоди (завданих збитків) операторами ринку здійснюється в порядку, встановленому Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Законом України "Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції" та іншими законодавчими актами.

У ЗУ «**Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин**» [59] найбільш повно розписано склад правопорушень та відповідальність у сферах дотичних до ветеринарної медицини, а також всі інші супровідні процеси. Для цього виділений окремий розділ 9 «Відповідальність за порушення цього закону, законодавства про харчові продукти та корми». Розділ складається з 3 статей.

У статті 65. «Відповідальність за порушення цього Закону, законодавства про харчові продукти та корми» чітко наголошується, що підприємці (юридичні особи і фізичні особи) - несуть відповідальність за:

1. порушення гігієнічних вимог до обігу та виробництва харчових продуктів чи кормів, якщо це є джерелом загрози для здоров'я та життя людини чи

тварини, за що може бути накладений штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 6 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 10 мінімальних заробітних плат;

2. зберігання, виробництво харчових продуктів чи кормів без отримання на відповідну потужність експлуатаційного дозволу, якщо необхідність його отримання встановлена законом, передбачено накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 20 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 30 мінімальних заробітних плат;

3. обіг та виробництво харчових продуктів або кормів на незареєстрованій потужності, якщо її державна реєстрація встановлена законом, може бути накладений штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 11 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 20 мінімальних заробітних плат;

4. за не проведення зазначеної законом вимоги відносно впровадження на потужностях постійно діючих процедур, що засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР) може бути накладений штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 15 мінімальних заробітних плат, а на юридичних осіб у розмірі 30 мінімальних заробітних плат;

5. за порушення вимог щодо ведення записів (документації) та забезпечення простежуваності, що передбачені законодавством про харчові продукти, про побічні продукти тваринного походження, про корми та про здоров'я та благополуччя тварин, може бути накладений штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 5 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 8 мінімальних заробітних плат;

5.1. за не виконання вимог відносно надсилання повідомлення щодо наміру введення в обіг харчових продуктів дитячого харчування, харчових продуктів для спеціальних медичних цілей та харчових продуктів, призначених для контролю ваги, може бути накладений штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 5 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 8 мінімальних заробітних плат;

6. за реалізацію харчових продуктів чи кормів, маркованих з порушенням законодавства, за умови створення загрози для життя та здоров'я тварини або людини, передбачено накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 20 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 30 мінімальних заробітних плат;

7. за невиконання вимоги відносно вилучення або відкликання з обігу небезпечних харчових продуктів чи кормів накладається штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 30 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 35 мінімальних заробітних плат;

8. за реалізацію або пропонування до реалізації непридатних харчових продуктів чи кормів накладається штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 17 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 25 мінімальних заробітних плат;

8.1. реалізація або пропонування до реалізації дитячого харчування щодо якого порушенні вимоги до затвердженого законодавством щодо харчових продуктів кількості та вмісту речовин та інгредієнтів передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 17 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 25 мінімальних заробітних плат;

9 за реалізацію, використання незареєстрованих кормових добавок або об'єктів санітарних заходів, при умові обов'язкової їх державної реєстрації за законом накладається штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 12 мінімальних заробітних плат, а на юридичних осіб у розмірі 18 мінімальних заробітних плат;

10. реалізація або пропонування до реалізації кормів або харчових продуктів, які є шкідливими для здоров'я тварини або людини передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 25 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 40 мінімальних заробітних плат;

10.1. реалізація чи пропозиція до реалізації дитячого харчування, яке містить речовини та інгредієнти, заборонені законодавством про харчові продукти передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 25 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 40 мінімальних заробітних плат;

11. пропозиція до реалізації чи реалізація кормів чи харчових продуктів, мінімальні строки зберігання яких закінчилися, але вони не є швидкопсувними, але через це харчові продукти чи корми не стали шкідливими для здоров'я тварини або людини, є наслідком накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 3 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 5 мінімальних заробітних плат;

12. реалізація або пропонування до реалізації швидкопсувних кормів або харчових продуктів, терміни зберігання яких завершилися, якщо в результаті цього корми або харчові продукти не стали шкідливими для здоров'я тварини або людини передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 8 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 12 мінімальних заробітних плат;

13. за порушення визначених показників безпечності кормів або об'єктів санітарних заходів, що встановлені законодавством відносно харчових продуктів та кормів може стати наслідком накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 5 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 10 мінімальних заробітних плат;

14. за реалізацію продуктів, що ввезені на митну територію України як об'єкти для наукових досліджень чи торговельні зразки згідно закону, порушення вимог щодо їх вивезення за межі України або знищення або інших правил поводження з ними, встановлених законодавством передбачений штраф на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 15 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 20 мінімальних заробітних плат;

15. за невиконання рішення посадової особи Держпродспоживслужби, його

територіальних органів щодо знищення допоміжних матеріалів для переробки, небезпечного харчового продукту, кормових добавок або кормів призводить до накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 10 мінімальних заробітних плат, а на юридичних осіб у розмірі 18 мінімальних заробітних плат;

16. несвоєчасне надання, ненадання, надання недостовірної інформації на вимогу посадової особи Держпродспоживслужби чи його територіального органу передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 3 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 5 мінімальних заробітних плат;

17. несвоєчасне виконання, невиконання рішення головного державного ветеринарного інспектора (головного державного інспектора) щодо тимчасового припинення виробництва чи обігу харчових продуктів або кормів передбачає накладення штрафу на юридичних осіб у розмірі 50 мінімальних заробітних плат, на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 40 мінімальних заробітних плат;

18. не допуск посадової особи Держпродспоживслужби або його територіальних органів до здійснення державного контролю з не передбачених законом підстав, чи перешкоджання її законній діяльності іншим чином передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 7 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 10 мінімальних заробітних плат;

19. несвоєчасне виконання, невиконання, приписів (законних вимог) посадової особи Держпродспоживслужби, його територіальних органів відносно усунення порушень законодавства щодо харчових продуктів та кормів передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 5 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 8 мінімальних заробітних плат;

20. надання інформації для споживачів відносно харчових продуктів з порушенням встановлених законодавством вимог, надання, недостовірної, неточної та незрозумілої для споживачів інформації щодо харчового продукту передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 10 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 15 мінімальних заробітних плат;

21. реалізацію не правильно маркованих харчових продуктів або кормів, якщо це не становить загрози для життя та здоров'я тварини або людини, передбачає накладення штрафу на юридичних осіб у розмірі 5 мінімальних заробітних плат, на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 3 мінімальних заробітних плат;

22. зміна інформації оператором ринку харчових продуктів, що супроводжує харчовий продукт, що передбачено ст. 5 Закону України "Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів" передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 10 мінімальних заробітних

плат, на юридичних осіб у розмірі 15 мінімальних заробітних плат;

23. порушення вимог законодавства щодо матеріалів та предметів, призначених для контакту з харчовими продуктами передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 10 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 15 мінімальних заробітних плат.

24. не повідомлення споживача відносно харчових продуктів та речовин, які спричиняють непереносимість або алергічні реакції передбачає накладення штрафу на фізичних осіб - підприємців - у розмірі 20 мінімальних заробітних плат, на юридичних осіб у розмірі 30 мінімальних заробітних плат;

У випадку вчинення оператором ринку деяких з перерахованих правопорушень вперше впродовж останніх 3 років, до вчинення даного правопорушення, державний ветеринарний інспектор (державний інспектор) видає припис оператору ринку без оформлення відповідного протоколу відносно усунення порушень законодавства про харчові продукти та корми.

Проведення у справах щодо порушення фізичними особами - підприємцями та юридичними особами законодавства про харчові продукти та корми врегульовано статтею 66 і проводиться по наступних принципах.

1. Штраф за порушення вимог законодавства про харчові продукти та корми може бути накладений впродовж 6 місяців з дати виявлення правопорушення, але з дня його вчинення не пізніше 1 року.

2. Протокол щодо порушення законодавства щодо харчових продуктів та кормів внаслідок здійснення заходів державного контролю мають право складати державні ветеринарні інспектори та державні інспектори.

3. Слід зазначити, що в протоколі зазначаються наступні дані:

дані відносно посади, прізвища, ім'я, по батькові посадової особи, що склала протокол;

дата і місце його складення;

відомості щодо особи, відносно якої складено протокол (прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання фізичної особи - підприємця або найменування та місцезнаходження юридичної особи, контактні дані, адреса відповідної потужності);

також посилання на нормативно-правовий акт та його положення (із зазначенням відповідного пункту, статті, абзацу чи її частини), яке було порушено особою, відносно якої складено даний протокол;

час вчинення, місце і суть вчиненого порушення законодавства про харчові продукти та корми;

посилання на акт державного контролю та інші докази, які підтверджують вчинення порушення законодавства про харчові продукти та корми особою, відносно якої складено протокол;

пояснення особи або її представника, відносно якої складено протокол, чи запис щодо відмови від надання пояснень;

додаткові відомості (за наявності), що сприяють об'єктивному та всебічному розгляду і вирішенню справи;

місце проживання, прізвище, ім'я, по батькові та контактні дані свідків та потерпілих та (за наявності) їхні пояснення.

Форма протоколу затверджується органом Держпродспоживслужби. Особа або її представник, відносно якої складено протокол, має право викласти у протоколі або на додатковому аркуші, який засвідчується особистим підписом і доєднується до нього, свої пояснення відносно змісту протоколу. У протоколі робиться відповідний запис, якщо особа, відносно якої складено протокол, або її представник відмовляється від надання таких пояснень. Засвідчуються підписами зафіксовані у протоколі чи на окремому аркуші, що приєднується до нього, пояснення свідків та потерпілих.

Протокол складається у 2 примірниках, підписує його особа, яка його складала. При чому один примірник протоколу вручається особі, щодо якої складено протокол, під розписку або її представникові, а другий - зберігається у Держпродспоживслужбі або її територіальному органі. У випадку відмови особи, відносно якої був складений протокол, або її представника від одержання примірника протоколу в ньому робиться запис про це, і не пізніше наступного робочого дня після оформлення, протокол надсилається такій особі рекомендованим поштовим листом з повідомленням про отримання. У випадку відмови у наданні особою інформації про її місцезнаходження, відносно якої складено протокол, він надсилається за адресою, яка зазначена в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, і незалежно від факту його отримання такою особою, вважається врученим.

Справа розглядається відповідною посадовою особою не пізніше 15 робочих днів з дати отримання протоколу та інших матеріалів справи. Розгляд справи може відкладатися за письмовим клопотанням особи, відносно якої складено протокол, для надання нею додаткових матеріалів або з інших поважних причин, але не більше ніж на 10 робочих днів.

Справа щодо порушення законодавства про харчові продукти та корми розглядається Держпродспоживслужбою або його територіальними органами. Від імені Держпродспоживслужби розглядати справи мають право головні державні ветеринарні інспектори та головні державні інспектори.

Щодо місця і часу розгляду справи не пізніше ніж за 5 робочих днів до дня її розгляду повідомляють особу, відносно якої складено протокол. Повідомлення про місце і час розгляду справи вручається особі або її представникові під розписку відносно якої складено протокол чи надсилають їй рекомендованим поштовим листом з відміткою про вручення. Надіслане рекомендованим поштовим відправленням повідомлення про час і місце розгляду справи, за місцезнаходженням особи, відносно якої складено протокол, яке відмічене у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, незалежно від факту його отримання такою особою вважається врученим.

Особа, відносно якої був складений протокол, має право ознайомитися з

матеріалами справи, подавати докази, надавати пояснення, заявляти клопотання, оскаржувати постанову у справі, використовувати правову допомогу адвоката або іншого фахівця у галузі права.

Якщо від особи, щодо якої складено протокол, не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи, вона може бути розглянута за відсутності особи, при наявності відомостей про її відповідне повідомлення про місце і час розгляду справи.

Розпочата справа підлягає закриттю або не може бути розпочата у випадку:

1. втрати чинності окремих положень закону, яким встановлено відповідальність за порушення законодавства про харчові продукти та корми;
2. відсутності складу порушення або події законодавства про харчові продукти та корми;
3. закінчення визначеного законом терміну, впродовж якого може бути накладено штраф;
4. державної реєстрації припинення внаслідок ліквідації юридичної особи, відносно якої складено протокол;
5. наявності по тому ж порушенню законодавства щодо харчових продуктів та кормів постанови про накладення не скасованої постанови про закриття справи або штрафу, винесеної відносно тієї ж особи;
6. смерті фізичної особи - підприємця, відносно якої було складено протокол.

Слід зазначити, що за результатами розгляду справи головний державний ветеринарний інспектор (головний державний інспектор) може прийняти одну з наступних постанов:

1. про закриття справи
2. про накладення штрафу.

У постанові в справі мають бути:

1. місце і дату розгляду справи;
2. прізвище, ім'я, по батькові посадової особи, яка винесла постанову;
3. відомості щодо особи, відносно якої винесено постанову, а також потерпілого, якщо він є;
4. посилання на пункти закону, що були порушені з зазначенням підстав для закриття справи;
5. опис встановлених під час розгляду справи, обставин та доказів, що їх підтверджують;
6. прийняте рішення у справі.
7. посилання на пункти законодавства, якими передбачена відповідальність за правопорушення;

Постанова відносно накладення штрафу не повинна суперечити вимогам до виконавчого документа, який передбачений Законом України "Про виконавче провадження".

Така постанова у справі вручається особі або її представникові щодо якої її винесено під підпис або надсилається рекомендованим поштовим листом з

повідомленням про вручення впродовж 3 робочих днів з дня її винесення.

Особа, щодо якої винесено постанову у справі та потерпілий мають право оскаржити її до суду або в адміністративному порядку, як це визначено законом, впродовж 1 місяця з дати її винесення. Подана в адміністративному (досудовому) порядку скарга на постанову у справі, залишається без розгляду у випадку оскарження її до суду.

В випадку, якщо останній день терміну подання скарги на постанову у справі в адміністративному порядку припадає на святковий, вихідний або неробочий день, останнім днем терміну буде вважатися наступний за святковим, вихідним або неробочим робочий день. Орган (посадова особа), уповноважений на розгляд скарги, за відповідною заявою скажника поновлює цей строк у разі визнання поважними причини його пропусчення.

У справі в адміністративному порядку оскарження постанови проводиться шляхом подання через орган, який її прийняв, скарги до територіального органу Держпродспоживслужби вищого рівня або до Держпродспоживслужби. Скарга, яка надійшла, впродовж 3 робочих днів надсилається (передається) разом із справою до територіального органу Держпродспоживслужби вищого рівня або Держпродспоживслужби та розглядається відповідним головним державним ветеринарним інспектором (головним державним інспектором) впродовж 10 робочих днів з дати її отримання.

У справі в адміністративному (досудовому) порядку за результатами розгляду скарги на постанову може бути прийнято одне з таких рішень:

1. про скасування постанови і закриття справи;
2. про залишення постанови без змін, а скарги - без задоволення;
3. про прийняття нової постанови та скасування попередньої постанови.

Порядок адміністративного оскарження постанови у справі регламентований центральним апаратом Держпродспоживслужби України.

Постанова у справі набирає законної сили після закінчення терміну на її оскарження, якщо її не було оскаржено у встановлений законом термін. Постанова у справі, оскаржена до суду, починає діяти з дня набрання законної сили відповідним судовим рішенням. Постанова у справі, яку було оскаржено в адміністративному порядку, набирає законної сили після закінчення 1 місяця з дати залишення відповідної скарги без задоволення.

Штраф підлягає сплаті впродовж 15 днів після набрання законної сили постановою про накладення штрафу. При чому сплата штрафу не звільняє особу, відносно якої винесено постанову у справі, від обов'язку відшкодування пов'язаної з цим шкоди, а також від усунення виявленого правопорушення.

Якщо штраф не сплачено у термін відповідно до закону, примусове виконання постанови щодо накладення штрафу проводиться в порядку, який встановлений законом України "Про виконавче провадження". Грошові кошти, отриманні внаслідок накладання штрафів, зараховуються до державного бюджету України.

Тимчасове припинення виробництва або обігу харчових продуктів або

кормів врегульоване статтею 67.

З дати виявлення порушення законодавства про харчові продукти та корми, не пізніше наступного дня, головний державний ветеринарний інспектор (головний державний інспектор) приймає рішення щодо тимчасового припинення обігу та виробництва харчових продуктів та кормів, якщо такий обіг та виробництво становлять загрозу для здоров'я та життя тварини та людини. Рішення про тимчасове припинення обігу та виробництва кормів та харчових продуктів повинно обмежувати певну господарську діяльність лише в тій частині, що є достатньою та необхідною для уникнення загрози для здоров'я та життя тварини та людини, також в ній має бути визначено, з використанням якої потужності чи її частини і який саме вид діяльності підлягає тимчасовому припиненню.

Набирає чинності рішення про тимчасове припинення обігу або виробництва харчових продуктів або кормів з часу його вручення операторові ринку і інформування на офіційному веб-сайті Держпродспоживслужби та діє впродовж відміченого таким рішенням терміну, але не більше 10 робочих днів.

Коли необхідно припинити виробництво для усунення оператором ринку порушення законодавства про обіг харчових продуктів та кормів та харчові продукти та корми на більше ніж 10 днів, головний державний ветеринарний інспектор (головний державний інспектор) в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України, звертається з позовом до суду про зобов'язання тимчасово припинити виробництво або обіг харчових продуктів або кормів оператором ринку. Такий позов має бути поданий до суду не пізніше закінчення терміну дії рішення щодо тимчасового припинення обігу або виробництва харчових продуктів чи кормів.

З іншої сторони, оператор ринку має право відновити обіг або виробництво харчових продуктів чи кормів, коли:

1. судом скасоване рішення головного державного ветеринарного інспектора про тимчасове припинення виробництва або обігу харчових продуктів або кормів;

2. немає постанови суду, яка набрала законної сили, щодо зобов'язання оператора ринку тимчасово припинити обіг або виробництво харчових продуктів або кормів та пройшов термін тимчасового припинення виробництва або обігу харчових продуктів або кормів, що зазначений у рішенні головного державного ветеринарного інспектора (головного державного інспектора);

3. головний державний ветеринарний інспектор скасував своє рішення на підставі припинення або усунення існування обставин, що були підставою для його винесення.

4. суд, що ухвалив постанову відносно зобов'язання оператора ринку тимчасово зупинити виробництво або обіг харчових продуктів або кормів, на підставі припинення або усунення існування обставин, які стали підставою для її прийняття, постановив ухвалу про її скасування;

Професійні правопорушення, які притаманні для лікарів ветеринарної

медицини, також можуть мати загальний характер, тобто схожого типу порушення можуть бути в будь-якій іншій галузі. Правопорушення з корупційною складовою регламентовано в Законі України «**Про запобігання корупції**», які, крім ветеринарної медицини, можуть зустрічатись в будь-якій сфері.

Матеріальна і дисциплінарна відповідальність спеціалістів ветеринарної медицини врегульовується Кодексом законів про працю. Відповідно до вимог норм трудового законодавства, фахівці ветеринарної медицини несуть обмежену матеріальну відповідальність за заподіяну підприємству (господарству) шкоду. Але поряд з тим, спеціалісти ветеринарної медицини можуть бути притягнені до дисциплінарної відповідальності, особливо, якщо вони обіймають посади в органах державної влади чи місцевого самоврядування. Тут можуть застосовуватись такі заходи дисциплінарного впливу як затримка у присвоєнні чергового рангу та попередження про службову невідповідність або догана.

Питання для самоконтролю

1. В яких адміністративно-правових актах розписані види правопорушень у сфері ветеринарної медицини і відповідальність за них?
2. Які ви знаєте види відповідальності в галузі ветеринарної медицини і від чого вона залежить?
3. За які види правопорушень несуть відповідальність підприємці за порушення законодавства про харчові продукти та корми?
4. Які види є види правопорушень, що стосуються побічних продуктів тваринного походження, не призначених для вживання людиною?
5. Які повноваження має право виносити державний ветеринарний інспектор?
6. На який період головний державний ветеринарний інспектор може приймати рішення щодо тимчасового припинення обігу та виробництва харчових продуктів та кормів?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрне право : підручник / В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко, І. М. Кульчий та ін. за ред. А. М. Статівки. Вид. 2-ге, змін. Харків : Право, 2021. 416 с.
2. Аніщенко М. А. Право охорони здоров'я як надгалузь системи українського права / *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. №6. С. 14 – 17.
3. Ветеринарне право: підручник / за ред. В. М. Єрмоленка. Київ: НУБІП України, 2015. 300с.
4. Вимоги до некомерційного переміщення тварин. Офіційний сайт Держпродспоживслужби України. URL: <https://dpss.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnictv/veterinariya-ta-bezpechnist/vimogi-do-nekomercijного-peremishchennya-tvarin> (дата звернення: 18.03.2023).
5. Генеральна угода про тарифи й торгівлю 1994 року : Додаток 1А до Угоди про заснування Світової організації торгівлі. Документ від 15.04.1994. № 981_003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_003#top (дата звернення: 11.03.2023).
6. Голощапов Ю. Н. Руководители и организаторы ветеринарной службы в СССР. М., 1984. 155 с.
7. Гурський Р., Попович В. Збірник нормативно-правових актів України щодо профілактики і боротьби з епізоотіями та інвазіями. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2006. 584 с.
8. Державне підприємство “Агентство з ідентифікації і реєстрації тварин” Офіційний сайт URL: <https://www.agro-id.gov.ua/pro-agentstvo/> (дата звернення: 23.02.2023).
9. Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/82/ЄС від 6 листопада 2001 року про Кодекс Співтовариства стосовно ветеринарних лікарських засобів : Документ № 984_012-01. Дата оновлення: 07.08.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_012-01#Text (дата звернення: 23.02.2023).
10. Директива Ради 2008/71/ЄС від 15 липня 2008 року відносно ідентифікації і реєстрації свиней. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_027-08#n2 (дата звернення: 22.02.2023).
11. Дідок Ю. В. Державне управління розвитком ветеринарної медицини в Україні : дис. ... д-ра наук з держ. управл. : 25.00.02. Харків, 2020. 475 с.
12. Дідок Ю. В. Історичні та управлінські аспекти розвитку ветеринарної медицини на території українських земель у період XI -XVII століть / *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1. С. 22 - 28.
13. Довгань В. І. Історичний контекст становлення державного управління у галузі ветеринарної медицини. *Університетські наукові записки: наукове видання Хмельницького університету управління та права*, 2011. № 2. С.

379 – 388.

14. Європейська конвенція про захист домашніх тварин : № 994_a15. Конвенцію ратифіковано Законом № 578-VII (578-18) від 18.09.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15#Text (дата звернення: 20.03.2023).
15. Імплементативний Регламент Комісії (ЄС) № 872/2012 від 1 жовтня 2012 року про затвердження переліку смако-ароматичних речовин. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_016-12#Text (дата звернення: 22.02.2023).
16. Імплементативний регламент Комісії (ЄС) № 931/2011 від 19 вересня 2011 року про вимоги відносно простежуваності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-11#Text (дата звернення: 22.02.2023).
17. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Документ № 80731-X від 07.12.1984. Дата оновлення: 15.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 20.04.2023).
18. Кодекси та посібники. Всесвітня організація охорони здоров'я тварин. Офіційний сайт. URL: <https://www.woah.org/en/home/> (дата звернення: 18.03.2023).
19. Комісія Кодекс Аліментаріус. Офіційний сайт. URL: <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/about-codex/en/> (дата звернення: 18.03.2023).
20. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
21. Костюк Ю. Б. Становлення та розвиток державної ветеринарної служби в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 1 (26), 2019. 149 – 154.
22. Кримінальний кодекс України : Документ № 2341-III від 05.04.2001. Дата оновлення: 28.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 11.05.2023).
23. Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру : пост. КМУ від 15 лют. 2002 р. № 175. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF> (дата звернення: 14.02.2023).
24. Методика розрахунку збитків, завданих особам, які постраждали внаслідок уведення карантинного режиму для тварин або у зв'язку з проведенням робіт, спрямованих на ліквідацію та профілактику карантинних хвороб тварин : наказ Мін. аграрної політики України від 29.12.2001 № 395. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0059-02> (дата звернення: 121.02.2023).

25. Методичні рекомендації щодо експорту харчових продуктів нетваринного походження. Офіційний сайт Держпродспоживслужби України. URL: <https://dpss.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnictv/veterinariya-ta-bezpechnist/sertifikati-zdorovya> (дата звернення: 10.03.2023).
26. Никитин И. Н. История ветеринарии. М. : Агропромиздат, 1988. 191 с.
27. Норми часу і чисельності працівників державних установ ветеринарної медицини на проведення забою тварин і переробку продукції : наказ Державного комітету ветеринарної медицини України від 26.11.2010 № 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0445-11#Text> (дата звернення: 15.02.2023).
28. Норми часу і чисельності працівників державних установ ветеринарної медицини на проведення протиепізоотичних та лікувально-профілактичних заходів : наказ Держ. ком. ветеринарної медицини України від 26.11.2010 № 524. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0443-11> (дата звернення: 10.03.2023)
29. Об улучшении ветеринарного дела и усилении ветеринарного контроля в стране : постановление правительства СССР № 1020 от 27.09.1963 г. Собрание постановлений правительства СССР. 1963. № 13-22 (18). Ст. 521 – 529.
30. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. Дата оновлення: 27.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12/ed20221027#Text> (дата звернення: 22.02.2023).
31. Основні засади політики власності державних підприємств, що віднесені до сфери управління Держпродспоживслужби : наказ Держпродспоживслужби України від 8 лютого 2019 року, № 71. URL: <https://dpss.gov.ua/sluzhba/ustanovitapidpriyemstvaderzhprodsposzhivsluzhbi> (дата звернення: 10.03.2023).
32. Переліки державних інспекторів, які уповноважені здійснювати оформлення та видачу сертифікатів здоров'я при експорті харчових продуктів нетваринного походження. Офіційний сайт Держпродспоживслужби України. URL: <https://dpss.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnictv/veterinariya-ta-bezpechnist/sertifikati-zdorovya> (дата звернення: 11.03.2023).
33. Положення про Головне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів в області, в місті Києві : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 12.04.2017 № 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0604-17#Text> (дата звернення: 13.07.2022).
34. Положення про Державний науково-дослідний контрольний інститут ветеринарних препаратів та кормових добавок : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 1998 р. № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-98-%D0%BF#Text> (дата звернення:

- 23.07.2022).
35. Положення про державну лабораторію ветеринарно-санітарної експертизи на ринку : наказ Державного департаменту ветеринарної медицини Міністерства аграрної політики України від 15.04.2002 № 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0404-02#Text> (дата звернення: 12.07.2022).
  36. Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667. Дата оновлення: 16.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.03.2023).
  37. Положення про міжрегіональне головне управління Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів на державному кордоні : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23 жовтня 2020 року № 2145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-20#Text> (дата звернення: 21.07.2022).
  38. Положення про міську, районну, міжрайонну державні лабораторії Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 13.03.2017 № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0468-17#Text> (дата звернення: 20.01.2022).
  39. Положення про обласну державну лікарню ветеринарної медицини. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 13.03.2017 № 127. Дата оновлення: 13.04.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0470-17#Text> (дата звернення: 10.03.2023).
  40. Положення про післядипломну освіту лікарів ветеринарної медицини в Україні : наказ Державного департаменту ветеринарної медицини 09.08.2004 № 93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-04#Text> (дата звернення: 10.04.2023).
  41. Положення про районну, міську державні лікарні ветеринарної медицини : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 13.03.2017 № 127. Дата оновлення: 13.04.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0469-17#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
  42. Положення про регіональну державну лабораторію Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 13.03.2017 № 120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0467-17#Text> (дата звернення: 09.02.2022).
  43. Поляков А. А., Лактионов А. И. Ветеринарное законодательство: сб.

дійсуючих інструкцій, правил и положений / под ред. А. М. Лактионова. 4-е изд., перераб. и доп. М. : Гос. изд-во колхоз. и совхоз. лит., 1947. 784 с.

44. Порядок визначення періодичності здійснення планових заходів державного контролю відповідності діяльності операторів ринку (потужностей) вимогам законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, які здійснюються Державною службою з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, та критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від її провадження : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2018 р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
45. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення протиепізоотичних заходів, та переліку послуг спеціалістів ветеринарної медицини, які провадять ветеринарну практику, за здійснення обов'язкових або необхідних протиепізоотичних заходів та розмірів їх оплати : Постанова КМУ від 23.04.2008 № 413. Дата оновлення: 12.10.2022. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/413-2008-%D0%BF> (дата звернення: 22.03.2023).
46. Порядок відшкодування майнової шкоди (збитків), завданої особам внаслідок запровадження карантину (карантинних обмежень) тварин або у зв'язку з проведенням процедур і робіт щодо ліквідації особливо небезпечних (карантинних) хвороб : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 1003. Дата оновлення: 14.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.03.2023).
47. Порядок встановлення надбавок за вислугу років спеціалістам державних установ ветеринарної медицини : Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2007 р. № 972. Дата оновлення: 04.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/972-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.03.2023).
48. Порядок фінансування робіт із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.02.1999 № 140. Дата оновлення: 07.11.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/140-99-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.02.2023).
49. Порядок формування тарифів на ветеринарні послуги, що надаються державними установами ветеринарної медицини : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2009 р. № 1167. Дата оновлення: 06.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1167-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.03.2023).
50. Правила заповнення, зберігання, списання ветеринарних документів та вимог до їх обліку : наказ Мін. аграрної політики та продовольства

- України від 01.08.14 № 288. Дата оновлення: 05.12.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1202-14> (дата звернення: 15.03.2022)
51. Правила належної виробничої практики ветеринарних препаратів : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10 листопада 2017 № 606. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0107-18#Text> (дата звернення: 10.04.2023).
  52. Правила реалізації ветеринарних медикаментів і препаратів : наказ Держ. деп. ветеринарної медицини 23 лип. 2001 р. № 37. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0786-01> (дата звернення: 21.07.2023).
  53. Правила транспортування та зберігання ветеринарних препаратів, субстанцій, готових кормів, кормових добавок та засобів ветеринарної медицини у ветеринарних аптеках, їх структурних підрозділах, на базах, складах тощо : наказ Держ. деп. ветеринарної медицини 13.08.2002 № 44. Дата оновлення: 20.09.2010. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0719-02> (дата звернення: 21.02.2023).
  54. Про бджільництво : Закон України від 22.02.2000. № 1492-III. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14#Text> (дата звернення: 14.03.2023).
  55. Про безпечність та гігієну кормів : Закон України від 21.12.2017. № 2264-VIII. Дата оновлення: 21.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19#top> (дата звернення: 21.02.2023).
  56. Про ветеринарну медицину : Закон України від 04.02.2021. № 1206-IX. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-20#Text> (дата звернення: 5.04.2023).
  57. Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції : Закон України від 14.01.2000. № 1393-XIV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-14#Text> (дата звернення: 22.04.2023).
  58. Про впровадження «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників». Випуск 79 "Ветеринарна діяльність" : наказ Міністерства аграрної політики України від 07.11.2006 № 653. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0653555-06#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
  59. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин : Закон України від 18.05.2017. № 2042-VIII. Дата оновлення: 20.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
  60. Про затвердження «Вимог щодо ввезення (пересилання) на митну територію України живих тварин та їхнього репродуктивного матеріалу,

харчових продуктів тваринного походження, кормів, сіна, соломи, а також побічних продуктів тваринного походження та продуктів їх оброблення, переробки» : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 16.11.2018 № 553. Дата оновлення: 18.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0346-19#Text> (дата звернення: 10.03.2023).

61. Про затвердження Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру : Постанова КМУ від 15 лютого 2002 р. № 175. Дата оновлення: 04.06.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
62. Про затвердження Методики розрахунку збитків, завданих особам, які постраждали внаслідок уведення карантинного режиму для тварин або у зв'язку з проведенням робіт, спрямованих на ліквідацію та профілактику карантинних хвороб тварин : наказ Мін. аграрної політики від 29.12.2001 № 395. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0059-02#top> (дата звернення: 13.03.2023).
63. Про затвердження переліку особливо небезпечних (карантинних) хвороб тварин : постанова КМУ від 8.08.2007 №1006. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1006-2007-%D0%BF> (дата звернення: 12.03.2023).
64. Про затвердження переліку платних адміністративних послуг, які надаються Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, органами та установами, що належать до сфери її управління, і розміру плати за їх надання : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 року № 641. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.03.2023)
65. Про затвердження Переліку хвороб тварин, що підлягають повідомленню, порядків їх моніторингу, повідомлення про виявлення або підозру щодо наявності хвороб тварин, що підлягають повідомленню, та про випадки нетипової загибелі тварин : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 18 липня 2022 року № 473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-22#n17> (дата звернення: 10.04.2023).
66. Про затвердження Положення про Державну надзвичайну протиепізоотичну комісію при Кабінеті Міністрів України та типових положень про місцеві державні надзвичайні протиепізоотичні комісії : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2022 р. № 479. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479-2022-%D0%BF#top> (дата звернення: 20.02.2023).
67. Про затвердження Положення про Державну фармакологічну комісію ветеринарної медицини : Постанова Кабінету Міністрів України від 6

- червня 2007 р. № 807. Редакція від 14.03.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
68. Про затвердження положення про Національну установу України з ветеринарних препаратів та кормових добавок : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2023 р. № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235-2023-%D0%BF#n9> (дата звернення: 10.04.2023).
69. Про затвердження Порядку видачі ветеринарних документів : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року № 857. Дата оновлення: 14.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/857-2013-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
70. Про затвердження Правил заповнення, зберігання, списання ветеринарних документів та вимог до їх обліку : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 01.08.14 №288. Дата оновлення: 05.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-14#top> (дата звернення: 21.03.2023).
71. Про затвердження форми Акта про вилучення сільськогосподарських тварин з метою їх знищення або забою при ліквідації особливо небезпечних (карантинних) хвороб : наказ Мін. аграрної політики та продовольства України від 12.04.2017 № 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-17> (дата звернення: 12.03.2023).
72. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006. № 3447-IV. Дата оновлення: 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text> (дата звернення: 13.03.2023).
73. Про ідентифікацію та реєстрацію тварин : Закон України від 04.06.2009. № 1445-VI. Дата оновлення: 27.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1445-17#Text> (дата звернення: 14.03.2023).
74. Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів : Закон України від 06.12.2018 № 2639-VIII. Дата оновлення: 20.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2639-19#top> (дата звернення: 14.03.2023).
75. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2.03.2015. № 222-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
76. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22.02.2000. № 1478-III. Дата оновлення: 10.03.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#top> (дата звернення: 11.03.2023).

77. Про молоко та молочні продукти : Закон України від 24.06.2004. № 1870-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
78. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995. № 60/95-ВР. Дата оновлення: 05.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
79. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014> (дата звернення: 16.03.2023).
80. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997. № 771/97-ВР. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 12.04.2023).
81. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10.07.2018. № 2496-VIII. Дата оновлення: 27.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#top> (дата звернення: 11.03.2023).
82. Про перелік протипізоотичних, лікувальних, лабораторно-діагностичних, радіологічних та інших ветеринарно-санітарних заходів, що проводяться органами державної ветеринарної медицини за рахунок відповідних бюджетних та інших коштів : Постанова КМУ від 15.08.1992 №478. Дата оновлення: 21.08.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/478-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.03.2023).
83. Про племінну справу у тваринництві : Закон України від 23.12.1993. № 3773-XII. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12#n190> (дата звернення: 22.02.2023).
84. Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною : Закон України від 7.04.2015. № 287-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287-19#top> (дата звернення: 11.04.2023).
85. Про приватизацію державного і комунального майна : Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#n2> (дата звернення: 31.03.2023).
86. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них : Закон України від 6.02.2003. № 486-IV. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-15#top> (дата звернення: 11.03.2023).
87. Про створення державного підприємства “Агентство з ідентифікації і

- реєстрації тварин” : наказ Міністерства аграрної політики України від 29.07.2002 № 213. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0213555-02#top> (дата звернення: 11.03.2023).
88. Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV “Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею” Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Розпорядження Кабінет Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 228-р. Дата оновлення: 04.07.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D1%80#n10> (дата звернення: 31.03.2023).
89. Про умови оплати праці працівників підприємств, установ і організацій державної ветеринарної медицини : постанова КМУ від 11.12.1998 №1960. Дата оновлення: 19.02.2009. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1960-98-%D0%BF> (дата звернення: 22.02.2023)
90. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1760/2000 від 17 липня 2000 року щодо впровадження системи реєстрації і ідентифікації великої рогатої худоби та щодо маркування продуктів з яловичини і яловичини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-00#Text (дата звернення: 22.02.2023).
91. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2017/625 від 15 березня 2017 року про офіційний контроль та іншу офіційну діяльність, що провадиться для забезпечення застосування положень харчового та кормового права, правил щодо здоров’я і благополуччя тварин, здоров’я рослин та засобів захисту рослин. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2017625.pdf> (дата звернення: 11.02.2023).
92. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/1020 від 20 червня 2019 року про ринковий нагляд та відповідність продуктів, а також про внесення змін до Директиви 2004/42/ЄС та Регламенту (ЄС) № 765/2008 і Регламенту (ЄС) № 305/2011. Документ № 984_012-19. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_012-19#Text (дата звернення: 11.02.2023).
93. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25 жовтня 2011 року відносно подання споживачам інформації щодо харчових продуктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-11#Text (дата звернення: 22.02.2023).
94. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1331/2008 від 16 грудня 2008 року щодо спільної процедури надання дозволу на застосування харчових добавок, харчових смако-ароматичних добавок і харчових ензимів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_016-08#Text (дата звернення: 22.02.2023).

95. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1332/2008 від 16 грудня 2008 року щодо харчових ензимів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_017-08#Text (дата звернення: 22.02.2023).
96. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1334/2008 від 16 грудня 2008 року щодо смако-ароматичних добавок та деяких харчових інгредієнтів зі смако-ароматичними властивостями, призначених для використання в та на харчових продуктах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a20#Text (дата звернення: 22.02.2023).
97. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року про встановлення загальних принципів і вимог харчового права, створення Європейського органу з безпечності харчових продуктів та встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпечністю харчових продуктів. Документ № 984_005-02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02#n348 (дата звернення: 11.02.2023).
98. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1829/2003 від 22 вересня 2003 року щодо генетично модифікованих харчових продуктів та кормів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_007-03#Text (дата звернення: 22.02.2023).
99. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1830/2003 від 22 вересня 2003 року відносно маркування та простежуваності генетично модифікованих організмів і простежуваності кормів та харчових продуктів, вироблених з генетично модифікованих організмів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011-03#Text (дата звернення: 22.02.2023).
100. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1924/2006 від 20 грудня 2006 року відносно тверджень про користь та поживну цінність для здоров'я, які зазначають на харчових продуктах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-06#n2 (дата звернення: 22.02.2023).
101. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2018/848 від 30 травня 2018 року щодо органічного виробництва і маркування органічних продуктів. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_036-18#Text (дата звернення: 22.02.2023).
102. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2065/2003 від 10 листопада 2003 року про копильні смако-ароматичні добавки, використовувані чи призначені для використання в або на харчових продуктах. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-03#Text (дата звернення: 22.02.2023).
103. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 853/2004 від 29 квітня 2004 року щодо затвердження спеціальних гігієнічних правил для

- харчових продуктів тваринного походження. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a99#Text (дата звернення: 22.02.2023).
104. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № № 1333/2008 від 16 грудня 2008 року щодо харчових добавок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_028-08#n2 (дата звернення: 22.02.2023).
105. Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 852/2004 від 29 квітня 2004 р. щодо гігієни харчових продуктів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-04#n71 (дата звернення: 22.02.2023).
106. Регламент Комісії (ЄС) № 1876/2006 від 19 грудня 2006 р. відносно постійного та тимчасового дозволу на деякі види кормових добавок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-06#Text (дата звернення: 22.02.2023).
107. Регламент Комісії (ЄС) № 2020/354 від 04 березня 2020 року щодо затвердження списку цільових використань кормів, що призначені для особливих поживних цілей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_020-20#Text (дата звернення: 22.02.2023).
108. Регламент Комісії (ЄС) № 231/2012 від 9 березня 2012 року, який встановлює специфікації для харчових добавок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_018-12#n5 (дата звернення: 22.02.2023).
109. Регламент Комісії (ЄС) № 234/2011 від 10 березня 2011 року про імплементацію Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1331/2008 щодо встановлення спільної процедури надання дозволів на харчові ензими, харчові добавки та харчові смако-ароматичні добавки. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-11#n2 (дата звернення: 22.02.2023).
110. Регламент Комісії (ЄС) № 494/98 від 27 лютого 1998 року про детальні правила імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 820/97 відносно застосування у рамках системи ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби мінімальних адміністративних санкцій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-98#n2 (дата звернення: 22.02.2023).
111. Регламент Комісії (ЄС) № 873/2012 від 1 жовтня 2012 року щодо перехідних заходів відносно списку сировинних матеріалів і смако-ароматичних добавок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_021-12#n5 (дата звернення: 22.02.2023).
112. Регламент Ради (ЄС) № 1099/2009 від 24 вересня 2009 року щодо захисту тварин під час умертвіння. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_028-09#Text (дата звернення: 22.02.2023).

- 22.02.2023).
113. Регламент Ради (ЄС) № 21/2004 від 17 грудня 2003 року про запровадження системи для ідентифікації і реєстрації овець та кіз. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-04 (дата звернення: 22.02.2023).
114. Реєстр ветеринарних препаратів, кормових добавок, преміксів та готових кормів. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/dataset/8f3e00b2-16e8-4b30-af7d-b9212837b0a6> (дата звернення: 21.02.2023).
115. Роїна О. М. Ветеринарія в Україні: нормативні документи. К.: КНТ., 2007. 496 с.
116. Третьяков А. Д. Ветеринарное законодательство: Ветеринарный устав Союза ССР: положения, указания, инструкции, наставления и правила по ветеринарному делу / под общ. ред. А. Д. Третьякова. М.: Колос, 1972. Т. 1. 696 с.
117. Третьяков А. Д. Что нужно знать о Ветеринарном уставе СССР / под общ. ред. нач. Гл. упр. ветеринарии МСХ СССР А. Д. Третьякова. М.: Колос, 1970. 152 с.
118. Угода про заснування Світової організації торгівлі: Документ від 15.04.1994. № 995_342. Дата оновлення: 27.11.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_342#Text (дата звернення: 11.03.2023).
119. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів: Додаток 1А до Угоди про заснування Світової організації торгівлі. Документ № 981_006 від 15.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006#Text (дата звернення: 11.01.2023).
120. Яценко І. В., Кам'янський В. В., Бондареський М. М., Бібен І. А., Богатко М. Н., Бінкевич В. Я., Зажарський В. В. Ветеринарне законодавство України: підручник. Харків: «Діса плюс», 2015. 392 с.

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

В

- Ведення записів щодо використання ветеринарних препаратів – 62
- Ветеринарне законодавство України – 11
- Ветеринарне право – 11
- Ветеринарно-санітарні заходи, які застосовуються під час карантину тварин – 44
- Вимоги – 21
- Вимоги до виробництва та обігу кормів – 87
- Вимоги до дитячого харчування – 74
- Вимоги до забезпечення простежуваності – 67, 83, 95
- Вимоги до забою тварин – 76
- Виробництво ветеринарних препаратів – 59
- Вказівки – 21
- Всесвітня організація здоров'я тварин – 24

Г

- Гарантії прав фізичних та юридичних осіб при дії режиму карантину тварин – 49

Д

- Державна реєстрація ветеринарних препаратів – 56
- Державна реєстрація потужностей – 71, 87
- Джерела ветеринарного законодавства – 11
- Директива – 22

Е

- Експлуатаційний дозвіл – 68, 83

З

- Забезпечення благополуччя тварин при їх транспортуванні – 52
- Забезпечення благополуччя тварин при їх транспортуванні – 53
- Загальні вимоги до операторів ринку відносно обігу та виробництва кормів – 81
- Законодавство ЄС – 30
- Засоби догляду за тваринами – 63
- ЗУ Про бджільництво – 16
- ЗУ Про безпечність та гігієну кормів – 15
- ЗУ Про ветеринарну медицину – 14
- ЗУ Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції - 16
- ЗУ Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин – 15, 104
- ЗУ Про захист тварин від жорстокого поводження – 16
- ЗУ Про ідентифікацію та реєстрацію тварин – 15

ЗУ Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів – 18
ЗУ Про ліцензування видів господарської діяльності – 17
ЗУ Про мисливське господарство та полювання – 16
ЗУ Про молоко та молочні продукти – 16
ЗУ Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори – 17
ЗУ Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів – 15, 104
ЗУ Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції – 17
ЗУ Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною – 15, 103
ЗУ Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них – 16

І

Імпорт ветеринарних препаратів для особливих цілей – 62
Інструкція – 18

К

Карантин – 47
Кодекс – 23
Кодекс Аліментаріус – 29
Кодекс здоров'я водних тварин – 27
Кодекс здоров'я наземних тварин – 26
Кодекс України про адміністративні правопорушення – 99
Кодекси та посібники Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин – 26
Контроль якості – 56
Кримінальний кодекс України – 102

Л

Ліквідація вогнища особливо небезпечної хвороби – 47

М

Методи – 20
Міжнародні договори та законодавчі акти – 12, 21
Моніторинг здоров'я племінної худоби – 41

Н

Надзвичайні протиепізоотичні комісії та карантин тварин – 42
Належна виробнича практика (НВП або GMP) – 55
Належний рівень захисту здоров'я людей – 66
Норми – 21

О

Обіг ветеринарних препаратів – 60
Обіг тварин та репродуктивного матеріалу – 41, 42
Обіг харчових продуктів на агропродовольчих ринках – 76
Обов'язки осіб, які утримують тварин чи займаються їх обігом – 40
Оптова торгівля ветеринарними препаратами – 60

Особливі розпорядження під час карантину – 46

П

Перелік – 21

Перелік (карантинних) особливо небезпечних хвороб – 44

Положення – 19

Порядок – 20

Порядок вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції – 96

Порядок дій при підозрі спалаху хвороби, що підлягає повідомленню – 43

Порядок створення та функціонування Державних надзвичайних протиепізоотичних комісій – 42

Посібник з діагностичних тестів і вакцин для водних тварин – 28

Посібник з діагностичних тестів і вакцин для наземних тварин – 28

Постанови – 13, 21

Постанови КМУ – 13

Права осіб відносно забезпечення епізоотичного та ветеринарно-санітарного благополуччя – 40

Правила – 19

Правове забезпечення благополуччя тварин – 49

Профілактичний карантин тварин – 39

Р

Регламент – 23

Реєстрація тваринницьких потужностей – 39

Роздрібна торгівля ветеринарними препаратами – 61

Розпорядження КМУ – 13

С

Система аналізу ризиків у критичних контрольних точках – 95

Спрощена державна реєстрація – 58

Т

Технічний регламент – 22

Типове положення – 19

У

Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (СОТ) – 30

Укази президента України – 13

Утилізація та знищення ветеринарних препаратів – 63

Х

Хвороби, що підлягають повідомленню – 39

Для нотаток

Для нотаток

Навчальне видання

Бегас Василь Леонідович
Галатюк Олександр Євстафійович
Романишина Тетяна Олександрівна
Рибачук Жанна Володимирівна
Зажарський Володимир Володимирович

НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ВЕТЕРИНАРНЕ ПРАВО

Навчальний посібник

За редакцією Бегаса В. Л.

Формат 60×84/16.

Папір офсетний. Друк цифровий.

Умовн. друк. арк. 8,0.

Тираж 100 прим. Зам. 146.

Віддруковано з готового оригінал-макета

Видавець та виготівник ПП «Євро-Волинь»
м. Житомир, вул. Крошенська буд. 45, кв. 34
Свідоцтво серія ДК №7208 від 07.12.2020.

